

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

35

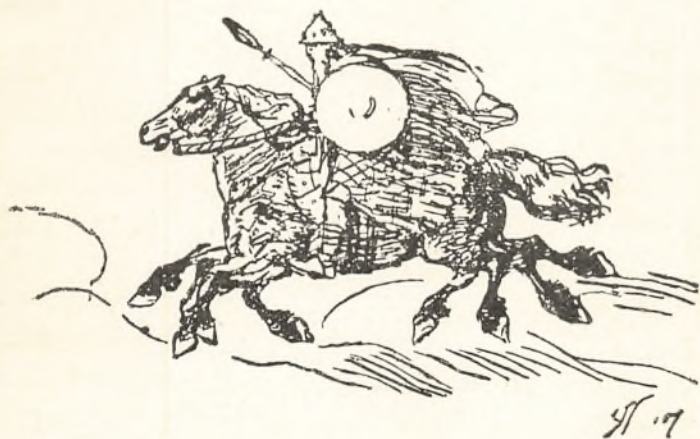

Udgivet af Selevsforeningen

1928

H. A. Rønning
med venlig hilsen fra Forfatteren
FRA VALLEKILDE
FOLKEHØJSKOLE

35

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN

1928

Statens pædagogiske Studierådning
København

Jairi datter.

En bibelhistorisk søndagstale.

Af Povl Hansen.

I vore dage tales der meget om den hellige kilde i Lourdes. Tusinder af pilgrimme strømmer dertil for at hente lægedom og sundhed. Det samme var tidligere tilfældet med kilderne her i landet f. eks. i Hjembæk og Holmstrup; men vi ryster nu på hovedet derad. Der er egentlig kun en helligkilde, og det er kærlighedskilden i vor frelsers hjærte, den kilde, der bliver til livets flod i hans ord.

Vi vil i dag lejre os om dens bredder, og give agt på, hvad dér sker sådan som det ses f. eks. i vort evangelium »Jairi datter«.

Vi føres da tilbage til én af de store dage i Jesu liv. Om morgenen uddrivelsen af en »*ond ånd*« hinsides Ge-

nesaret sø, så sejladsen hjem til Kapernaum, og dér måske i Peders svigermors hus hielbredelsen af den *værkbrudne*, så opholdet ved søens bred, derfra til Mathæus' gæstebud med de indholdsrige samtaler. Og, da man rejser sig fra bordet, Jairus', komme.

Jesus følger ham straks. Han er ikke bange for at gå ind i *sorgens* hjem; mange veje går her udenom, og den sti, der fører derind, er groet til med græs. Vi går helst uden om sorgens hjem, men Jesus går derind, sådan som Paulus formaner: »I skal græde med de grædende.« D. e. skyde skulder under andres sorg, at den ikke skal knuse dem; »halvt om sorgen så tung at bære«.

Hvad har Jairus oplevet: Lukas kalder hans barn den »enbårne« datter. Vi kan tænke os, hvad hun har været for det hjem. Hendes smil har været solskinet i deres liv, hendes første stammende ord har lydt for deres øren, som var det Himmerigs klokke, der gik; og nu kom sygdommen. De har vel søgt de bedste læger, for Jairus var jo synagogeforstander, en oplyst og anset mand. Intet hjælper. Da må han prøve det sidste middel og gå til »Israels store læge«. Han går, ser endnu en gang tilbage fra døren; mon han ser sin lille pige i live mer?

Moderen bliver tilbage med barnet; men i stedet for Jairus, der går, er der en anden, der kommer: Døden. Dødskulden varsler hans komme, og for hvert et vift af hans store, sorte vinger stiger kulden i sygeværrelset, mens livsvarmen flyr. Og nu sætter han sig ved hovedgærdet af barnesængen, ved hvis side moderen måske knæler. Stakkels mor! som ser den enbårne datters sjæl glide længere og længere bort fra hende ud mod det store, mørke, ubekendte. Ingen menneskelig magt kan holde den lille sjæl tilbage, alle bånd brister, selv de stærkeste, de kærlighedens bånd, der knytter moders og datters hjerter sammen. Barnet kan ikke længer tale;

men i de klare barneøjne ser moderen dødsangsten og den stumme bøn om hjælp og redning; å mor, hvorfor hjælper du mig ikke. Men i næste øjeblik slukkes de før så strålende øjnes glans; øjet er bristet. Dødens istap-fingre har rørt ved den lille piges hjærte, så det standser og stivner i dødens kulde.

Så går der afbud til Jesus.

Men om alt dette ved Jairus endnu intet, hans sjæl er kun opfyldt af en eneste tanke, at skynde sig, før det er for silde. Den mand, der træder frem for Jesus, da *han* rejser sig fra Mathæus' gæstebuds bord, bærer sikkert tegn på, at han har ilet. Og Jesus og hans disciple og vel også mange af de andre gæster følger med ham; de vil se, hvad dette vil ende med.

Uden for huset står folk i skarer; og atter er Jesus inde i den voldsomste trængsel. Og her er det, at den blodsottige kvinde rører ved kvasterne i hans kappe. Jesus standser. Og nu følger optrinnet mellem ham og kvinden.

Under alt dette må Jairus vente; den kostbare tid smuldrer bort mellem fingrene på ham. To følelser kæmper om overmagten i hans sind. Den ene er utålmodigheden. Han ved jo, at ang. hans barns liv afhænger alt af minutter ja måske af sekunder; tænk, om denne sinkelse netop skal bevirke, at han kommer for sent. Det ord *forsent* er et af de smerteligste, mennesket kender. Hvilken sum af fortvivlelse kan det ord ikke rumme. Skal det da her også komme til anvendelse på ham. Ja, dette er den ene følelse, som kæmper om herredømmet i hans sjæl.

Men den anden, som vi også må tænke os til stede ved den lejlighed, det er den fred, der altid vil være *dem* nær, der er i følge med Jesus. Er der nogen, der kan indgyde mennesket tryghed og fred ved sin umiddelbare nærværelse, da er det ham.

Det må have været denne sidste følelse, der er blevet den stærkeste hos Jairus; for den er angsten veget, og spændingen slappet. Egenkærligheden forsvinder i Jesu nærhed; der er også andre mennesker, der trænger til hjælp fra »Israels store læge«, og selvforglemmende lader han helligkilden, helligdomskilden i Jesu ord strømme ud mod den blodsottige kvinde uden selv at ytre et eneste utålmodigt eller angstfuldt ord.

Men se: Netop som underet er sket til kvindens hjælp og frelse, så rammer det uafvendelige ham selv. Sendebudet når frem med sit: *forsént*. Den lille pige er død, hvorfor umage mesteren mer. De sidste ord klinger næsten som ironi eller bebrejdelse.

Vi forstår, hvor det i den stund er bleven svært for Jairus at bevare *freden*. Også Vorherre forstår det, hans øje hviler i ubeskrivelig kærlighed på den sørgende fader, han ser, at nu trænger han til støtte, og den giver han da i de ord, der i hans mund er fyldt som af usvigelig sikkerhed og tryghed; »Frygt ikke, tro kun«! Og Jairus griber dem, og støttet til de ord går han videre med Jesus i sit følge mod hjemmet.

Da de når frem til Indgangen af det — rimeligvis — anselige hus, standser Jesus og forbyder mængden at følge ham ind i luset. Foruden faderen tager han kun sine tre mest fortrolige disciple, Peter, Jakob, og Johannes med sig ind.

Derinde er det forreste rum opfyldt af grædekvinder og fløjtespillere, der for alverden skal forkynde, at her sørges. Det var jo i sådanne tilfælde den almindelige men uhyggelige skik i Jødeland i de dage. Da Herren byder dem at tie og føjer til, at barnet ikke er dødt, det sover, da får man til gavns også at se hele hulheden og tomheden i denne skik; ti kvinderne, som vidste, at barnet var dødt, de lo ham ud.

Men da fyldte harmen Jesu sind, noget vel af den

harme, der møder os, da han drev kræmmerne ud af sin faders hus; de der havde gjort det til en røverkule. Også her driver han dem ud, som intet har her at gøre. Tilbage bliver da kun de fire og som den femte barnets moder, og nu træder livets fyrste ind i dødsværelset, hvor pigen lå. Og i samme stund må dødskulden vige. Intet steds på jorden findes en kulde som den, der opstår, hvor døden er herre; men her som alle vegne viger den, hvor frelseren træder ind. Kærlighedsvarmen i hans hjærte driver den paa flugt. Døden trækker sig tilbage og slipper sit sikre bytte; dødsrigets porte, der ellers altid åbner sig indad for dem, der lukkes ind, går denne gang udad for den lille piges sjæl.

Nu er Jesus nået helt hen til dødsængen, — måske har maleren Carl Bloch ret, når han på sit kendte billede lader Jesus sætte sig på sængestokken, og alt som dette sker, vender livet igen tilbage; det blege ansigt får atter farve; livets røde roser springer atter ud på de hvide kinder; de blånende læber åbner sig og bevæger sig som til en sagte morgenbøn, mens det første åndedræt løfter sig, som et dybt suk, det suk som Grundtvig en gang har kaldt herolden, der indvarsler det saligste: Gud ske lov!

Som med sennepskornet, der vel er et af de mindste frø, men dog kan spire, folde sig ud og vokse op til et træ så stort, at himlens sangfugle kan bygge rede deri, således også med dette første sagte længselssuk op mod livets herlighed, det er den første nynnen på det ny og store halleluja, som Johannes varsler om, der en gang skal lyde fra den frelste helgenskare, når *han* kommer igen, han der får alle grave til at briste og kalder alle sine frem til livet. Ja Herre vor Gud! lær du også os bedre og bedre at nemme »tonen på den sang, som er livskronen, evigheds halleluja«.

Og som Jesus nu griber den lille stive dødningkolde

hånd, da trykker den hans igen; varm og myg og blød, som den er bleven ved hans greb, og det er nok ikke alene sin hånd, den lille pige gemmer i hans som i det sikreste tilflugtssted, det er nok både hånd og sjæl og hjærte, hun betror til ham.

På gravmæler i de gamle kirkegårde findes ikke så sjældent afbildet to hænder, der griber fast om hinanden. Hvad menes der med at anbringe dette billede her. Måske har man derved villet holde mindet fast om det »sidste farvel«, som nu blev sagt til den sjæl, der drog bort for aldrig at vende tilbage mer. Men da er der for de efterlevende kun liden trøst at finde i dette billede.

Men maaske ligger der en anden Betydning deri: måske skal de to marmorhænders fæste, uløselige greb om hinanden udtydes som den efterlevendes fortvivlede forsøg på trods alt at holde den bortgangne fast. Aldrig, aldrig vil jeg slippe dig! Han skal dog før eller senere erfare, at dette er en umulighed, holdes der end aldrig så fast, vil den døde kolde hånd dog til sidst så vel som den »afklædte« sjæl opløse sig og smuldre bort ud af hans greb og forsvinde for ham. Ingen kan holde den fast. Her lurer fortvivlelsen.

Dog, der er endnu en tredie tanke, der kan gemme sig under billedet af de to fastsluttede hænder, og det er tanken eller forestillingen om Jesu frelserhånd, som den ene af de to. Og dette er da kristelig set den dybeste og mest trøstefulde sandhed; ti den hånd kan holde fast trods dødens kulde og støvets opløsning. Lad stormene kun hvirvle det hen, lad bølgerne skylle det bort, lad afgrunden skjule det, lad de kemiske kræfter hvirvle det med i det store naturens kredsløb, han skal dog gemme det og igen kalde det frem i den store opstandelsens morgen. Bedre gemmested end denne frelserhånd findes der ikke på hele den vide jord. Ak, om også vi kunde finde den hånd!

Men nu slår den lille pige sine øjne op; og bøjet over sig ser hun da det reneste og mildeste ansigt, jorden har ejet. Hans blik er fæstet på hende; hvor lyser de imod hende disse soløjne. Også her har vist Grundtvig ret, når han troer, at der i den stund stod tårer i hans øjne, også her passer det måske, hvad han om en anden lejlighed siger: »fra soløjne milde to tårer nu faldt«. Aldrig har vel det gamle velsignelses-ønske nået en skønnere opfyldelse end her; det der lyder: »Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig naadig«! også andres ansigt kan lyse, moderens over sit lille vuggebarn f. ex. eller de elskendes mod hinanden; men aldrig har noget ansigt lyst som hans, der gennemlysnet og gennemstrålet af kærlighedens sol i dette øjeblik stod bøjet over den lille pige. Ved at høre derom, er det, som hører vi bønnen fødes i vort hjærte: Herre, lad os også opleve den nåde at se dit ansigt lyse over os, når det dybe mørke sænker sig om os!

Ja, sådan så hun ham, og i samme stund har troen fyldt hendes sjæl, og dermed når vi frem til højdepunktet i dagens mægtige oplevelse, Jesu ord: »Du lille pige stå op«! og i troen på det ord rejser hun sig fra dødslejet, lettere og yndefuldere »end nogen kongedatter har rejst sig for at gå sin brudgom i møde.«

Kun på et punkt føler hun det som en skuffelse: at hun ikke med det samme skulde følge ham over sky og stjærner, op over den tunge, smertefyldte, tvivlende jord. Da først vilde hendes glæde have været fuldkommen.

Men den stund var endnu ikke oprunden, dertil var hun ikke kaldet frem fra dødsriget. Det var hendes jordeliv, hendes menneskegerning, der atter skulde tages op og føres videre. Dette må frelseren da oplyse hende om; og forunderligt jævnt, og ærligt og menneskeligt lyder da hans næste ord, henvendt til forældrene: »Giv hende noget at spise«. På det jævne skal du bygge, på

det jævne skal du bo«; men således at du dernede fra kan bygge »op til stjærnerne en bro«.

— Dybt og stille møder os det gamle vidunderlige evangelium om Jairus' datter — som en skovsø, i hvis stille vand og dybe grund kristenlivet spejler sig. Som Jairus kaldte på Frelseren og bad ham redde hans barn fra døden, sådan kom også vor jordiske fader, moder eller formynder, da vi var små, bad ham hjælpe os, og i dåbens hellige stund tog han ogsaa vor hånd i sin stærke frelserhånd, mens hans åsyn lyste i kærlighed over os. Også til os lød de stærke ord om syndernes forladelse, kødets opstandelse og evigt liv; alt blev det os skænket i genfødselsens bad.

Og han bød de ældre give os spise, mad til det evige liv, dækket på hans nadverbord. Før mine små op til mit nadverbord. Gør det mine venner, gør det til min ihukommelse! Ja himmelske herre og frelser, du være evigt takket for, hvad du i dit bad og ved dit bord har skænket os! Amen!

Fra Ernst Triers ungdomstid.

Af Povl Hansen.

I.

I de sidste par år har jeg syslet med et arbejde, som har optaget mig stærkt. Det har været forberedelserne til en udførlig skildring af højskoleforstander Ernst Triers ættesaga, hans barndom og mærkelig rige ungdomsliv.

Gennem hans såre udstrakte brevveksling kan man følge ham gennem ungdomsårene næsten fra dag til dag.

Jeg vil da her i vort årsskrift lade optage et par afsnit af denne bog om dette æmne. Jeg håber, den skal udkomme i indeværende efterår i boghandelen under titelen: »*Højskoleforstander Ernst Trier, hans æt, hans barndom og første ungdom*«.

Det første stykke handler om en ferierejse og en fest, som Trier i sommerferien 1857 fik i stand ovre på Himmelbjærget med det formål at sammenknytte eller danne bindeled mellem de to vennekredse, Trier var som sjælen i: Den første bestod især af studenter, den anden af unge kunstnere af alle kunstarter.

I min bog, som herved anbefales alle gamle Vallekilde-elever på det bedste, hedder det da som følger om en »fodrejse« 1857:

Umiddelbart efter det nordiske kirkemødes slutning i denne sommer tiltraadte den tyveårige Ernst Trier og hans et år ældre ungdomsven Henrik Scharling (søn af professor Carl Emil Scharling) dette års ferierejse eller »fodtur«. Udgangspunktet var Sorø.

Her hos Triers søster og svoger Borup tilbragtes foreløbig nogle behagelige dage. En spadseretur foretoges rundt om Sorø sø, hvorefter akademiet og Sorø klostekirke blev taget i øjesyn. I kirken spillede Borup for dem på orgelet.

En aften gæstedes digteren Ingemann. Der havde Trier ofte været, men Scharling aldrig. Denne følte sig her så inderlig vel til pas og var henrykt over besøget. »Du kan nu tænke dig, far,« skiver Trier hjem, »tænke dig Scharling særdeles henrykt over Ingemanns hus.« Ustandselig talte Scharling senere om »de buede vinduer, de kølige havegange, de dejlige roser, den yndige udsigt o. s. v. Naturligvis har dette besøg forhøjet interesse for Scharling, der nu så' de steder, der i forvejen var ham så godt kendt derved, at hans fader har fortalt ham så meget derom.*)

De to venners rejse gik nu over Korsør til Svendborg. Undervejs derfra til Fåborg fik de regnvej og tyede ind i en »god kro«. Her så de til deres store forundring krokonen sidde og læse i — Kalkars' »Kristelige livsbilleder«. Overalt i den lille gæstestue var der skruppet og skuret og derfor rent og pænt.

Efter en lille passiar med den læsende blev de to studenter vist ovenpå og ind i et lille hyggeligt gæsteværelse. Dér satte de sig til i regnvejret at læse højt i en lille piece om »De dødes rige«. Den havde de købt i Svendborg. Men efter nogen tids forløb holdt regnen op, og de gik da videre.

De kom nu til en herregård og gik ind for at spørge om vej. Tre unge damer tog imod dem. De to ungersvende sagde, hvem de var, og bad om de nødvendige oplysninger. »Der kommer far«, sagde de unge damer,

---

*) Faderen Carl E. Scharling havde i begyndelsen af trediveerne opholdt sig i Sorø som lektor ved akademiet.

»han véd besked«. Men faderen — hans navn var Lange — som netop var godsejeren dér på gården, indbød dem til at blive dér natten over, så skulde han nok næste dag vise dem på vej.*)

Deres gæstfri vært var en stor, tyk og munter mand med gråt hår, blå briller — buttet, trivelig og rund. Det viste sig i samtalens løb, at han i fjor sommer havde været i Norge i Lillehammer og dér kendte både Triers norske ven student Alb. Lange og dennes far. De havde truffet sammen i en norsk præstegård et par dages tid.

Det morede Trier.

Slutningen af dagen blev nu brugt til at se den gamle herregård med dens park og avlsbygninger. Om aftenen blev der musiceret, passieret o. lign., indtil de to unge mænd omsider »af en tjæner blev gelejdet til sængs i et par store tronhimmelsænge for så næste morgen at drage videre« over til Kolding.

På turen over Lille Bælt opdagede Trier pludselig studentervennen Jens Nørregård**) med sine to søstre. De skulde over til Varde-egnen. Her blev da lejlighed til en fortrolig snak mellem de tre venner.

Fra Kolding gik turen nu til Skamlingsbanken, hvor de gav sig god tid til at dvæle blandt de store minder. Omsider blev de sultne og gik ind i en bondegård, hvor de gæstfrit blev opvartede med tykmælk og smørrebrød. På den måde oplivede og styrkede skridtede de ud til Aller præstegård.

Hvor befandt de to fodgængere sig godt ved her at

---

*) Den her omtalte herregård må sikkert have været Rødkilde i Ulbølle sogn, hvis ejer E. H. Lange hørte til en kendt, dansk slægt af dette navn. (Se herom i Povl Hansens: »Jens Lange og hans bønder«. Dansk kulturhistorie 1892).

**) Senere højskoleforstander i Testrup ved Århus.

hvile ud i det »comfortable« præstehjem hos pastor Jakob Nansen (Ernst Triers morbroder).

Ansélig så den nyopførte præstegård ud med sine takkede gavle udenfor og med sine farvestrålende, oliemalede vægge indendørs, med de »decorerede lofter, de yndige lithografier, de store basrelieffer indsat i væggene« og endelig de smukke stilfulde møbler. Morbror Jacob var ikke for ingenting den københavnske storborgersøn. I et senere brev til Trier omtaler Scharling ham under udtrykket: »Han besidder den samme ciceronianske veltalenhed, der udmærker største parten af din slægt«.

Til alt dette kom stedets henrivende beliggenhed med udsigt over de bakkede, dejlige, sønderjydske kyster helt over til Fyn. Men det allerbedste ved det hele var dog selve præsten, den »hjærtelige og kærlige« onkel Jakob med hans Emma.

De to studenter var for resten ikke ene om at lægge beslag på husets gæstfrihed. Også onkel Ferdinand (værtens yngre broder) med sin hustru Hanna og en datter gjorde det samme. Ja, hvor var der hyggeligt, når de to præstebrødre og de theologiske studenter fik piberne tændt og rigtig snakkede fra leveren om løst og fast, mens tante Emma havde travlt med sine husmoderpligter og tante Hanna med sit sytøj, mens hun lyttede til samtalen.

Kun ét var der, som stundom kunde bringe Trier i lidt triste tanker, det nemlig, at moderen derhjemme var syg og sængeliggende. Han skriver små trøstebreve til hende på rejsen.

Nu går de to venner videre over Haderslev til præsten i Halk, bæggens meget yndede lærer fra metropolitanskolen. Scharling omtaler ham i et brev som »den af vore lærere, under hvem jeg skrev stil med lyst og iver«.

Fra Halk var det næsten ikke muligt for de to ven-

ner atter at rive sig løs. De har nu været der i fire dage, skriver Trier, og de kan ikke noksom prise deres gamle ven og lærers gæstevenlighed. Hvor er alt her dog forskelligt fra det livlige men urolige Aller. Her er den mest velsignede landlige ro udbredt over hele den yndige egn. »Her er ingen voksen datter, ingen gouvernante, ingen syjomfru, ingen kusine eller næstsøskendebarn eller blot noget lignende i besøg. Her er kun pastor Rasmussen med kone og børn.«

Her kan da føres et ferieliv, rigtig efter ens behag. Og de gør det. Hver morgen spadserer de til stranden og bader i den friske, kølige fjord, de indånder den friske luft på den høje skovgrode skrænt, de går dybt ind i skoven, tænder piberne og lægger sig i ro og mag til hvile, indtil de skal hjem til eftermiddagskaffen. Så følger småbesøg hos nabopræster. Men om aftenen går det løs med mægtige »disputer«. »Ordlanserne svinges«, mens en »pileregn« af sidebemærkninger suser ud over valpladsen. Ja, da går det »hvast til«. Først sent hører kampen op, og trætte går de stridende til ro, sikre på, at det her vil gå som i Valhal, så hvor djærvt der end er kæmpet, og hvo der end i kampen bukkede under, så vil de dog alle næste morgen vågne, stå op og begynde den ny dag på samme måde igen.

Kun allersidst om aftenen, når Trier løfter blikket op mod de tindrende stjærner, da mælder hjemvéen sig, og han sender i nattens stilhed sin elskede mor en hilsen med de tavse stjærner.

Nu går rejsen til Sommersted til et kort besøg hos præsten Egede Glahn, »far Glahn«, som Trier kalder ham fra den tid, Glahn var hans lærer i Maribos drengeskole. Af alle sine ældre præstevenner var Trier nærved at sætte Glahn højest; med lyst sad han og lyttede til hans lærerige, kærlige tale, hans råd og vink til ham

som theologisk student. »Det er«, skriver han i et brev, »så prægtigt, når der er så meget gærende hos en selv, som man blot ikke vover at udtale, da at høre det udtalt af denne ældre mand, der så gerne går ind på vore betragtninger. Det gav mig nyt mod og ny lyst til studiet at tale med ham og med de andre gode præster dernede i Slesvig. Vi unge trænger til sådant kraftigt rygstød fra de ældre, når universitetet slet ikke giver os det men står koldt, dødt og udeltagende overfor os.«

— Vennen Jens Nørregård gør i et brev senere løjer med de to fodvandreres mange besøg i landets forskellige præstegårde: »Du skal måske udarbejde en præstegårds-statistik«, driller han.

Fra Sommersted går de så videre gennem Vejle og Grejsdalen. Trier synes, egnen er mageløs i sin danske skønhed: de frodige dale gennemstrømmede af rivende bække og åer, de stærke skovgrode, yndigt formede høje og endelig foran alt dette den smilende fjord. Det synes ham alt sammen enestaaende. Vejret er vidunderligt; men luften meget trykkende, det truer med torden. Nu må de skynde sig til Matrup, deres næste standsningssted.*)

Hertil nåde de torsdag aften den 6. aug. Det var da meningen at blive der til søndag d. 9. men, hedder det i næste brev, det blev der intet af. Vel blev de modtagne med overordentlig venlighed; »men vi kunde mærke på etatsråden, at han havde uro over sig; vi trode, det kom af, at han havde travlt med høsten, mens tunge skyer nu trak op over himmelen . . . men nej, det var en ganske anden slags høst, han var urolig for« der væntedes nemlig hver dag et lille barn. De to fodvandrere blev der vel om natten, men måtte skyndsomst tage fod i hånd næste

---

*) Hovedgården Matrup ligger i Tyrsting sogn og herred, Århus amt.

dag. De tog nu i uroligt vejr den nærmeste vej mod Ry kro ved Himmelbjærget.

De to venner var kede af skuffelsen på Matrup; men i Ry kro blev de hurtig trøstede; ti her var godt selskab hele fire studenter foruden »digterstudenten« Chr. Richardt hvem Trier finder at være »en gemytlig fyr, ja et sjældent elskværdigt menneske.« Man besluttede straks at tilbringe aftenen i hverandres selskab, og snart stod den dampende punchebolle med denne studenternes uundgåelige festdrik foran dem på bordet. Trods alle onde varsler fik de her en munter og god aften.

Når Ernst Trier denne sommer havde valgt Ry kro som det egentlige mål for sin »fodrejse«, så hang det sammen med, at han i studenterforeningen prøvede på at indføre noget mere værdifuldt i foreningslivet og bedre indhold i dens selskabelige underholdningsaftner, ligesom han også prøvede på at få knyttet forbindelser med unge kunstnere: malere, billedhuggere, musikere o. s. v. Nu var det også faldet ham på sinde at hjælpe de medlemmer, der kunde have sans derfor, til forståelse af »fodrejsens« værdi i de unges liv; hvordan man på en sådan rejse lærte det jævne, danske folk, det danske land og den danske natur at kende samtidig med, at turen også fik betydning for foreningslivet bagefter derved, at det skaffede de unge deltagere gode, lyse og fornøjelige *fællesminder*, der bandt dem sammen.

Med stort besvær havde han da fået det ordnet sådan, at man skulde mødes i Ry kro ved Himmelbjærget om aftenen den 7. aug. for derfra i samlet trop at gæste bjærget den påfølgende dag.

Nu gjaldt det blot, om nogen vilde komme, eller om det hele måske blev til et slag i luften, til ingen ting.

Da Trier lørdag morgen den 8. aug. vækkedes af Chr. Olrik, var udsigterne til mødet ikke videre lovende. Det skylregnede nemlig. »Regnen styrtede ned, og dan-

nede allehånde små bække og åer, der strømmede ned ad bakkerne. De eneste, der var glade herved, var kromandens ænder, ustandselig baskede de med vingerne i det strømmende vand og morede sig med at svømme dér, hvor de ellers møjsommeligt måtte vralte af sted i det dybe sand.« Der var ikke tale om at komme ud og træffe nogen art af forberedelser, alle måtte blive i kroen indendørs, hvor man så prøvede at hygge sig som bedst. Efter morgentéen fordybere de fleste sig i nogle bøger, Olrik havde medbragt.

Ved middagstid samledes alle syv for under spøg og latter at drøfte det vigtige spørgsmål: »Hvad skal vi have til middag«? Forretten var omtrent alle enige om skulde være rødgrød. Kun Trier, der allerede den gang led af en vanskelig fordøjelse, valgte i dens sted vandgrød for dog at blive ved grøden.

Trods det vedholdende regnvejr stod humøret i det lille selskab særdeles højt. Og smukt var jo stedet; højt hvælvede de store lindetræer sig over kroen i »Gammel Ry«; længere borte skimtedes lyngbakkerne med deres mørke egekrat, der nu glimrede af den friske sommerregn.

Hvis det blot henimod aften bliver nogenlunde opholdsvejr, vil han tage over til landsbyen Venge; ti dér har han fået at vide, at vennen Bogø*) opholder sig hos en onkel. Det kunde blive morsomt at overraske ham dér.

Men det blev ikke tørvejr.

Hen imod aften begyndte studenter- og kunstnerkammeraterne at komme, enkeltvis eller i småflokke. Men hvor så de ud, gennemblødte til skindet og med opblødt fodtøj kom de fleste. Det blev et kosteligt syn senere at se dem stillet op i kromandens dagligstue, efter at de havde fået så meget »tørt« på, som det var muligt

---

*) Senere lærer på Testrup højskole.

at opdrive. Ude i landsbyen havde man lånt træsko, slæber, tøfler o. l. for at afhjælpe det værste. En spøge-fugl stillede et brændende lys midt på gulvet, og i dets skær blev nu alle de morsomme fodbeklædninger mønstret. Skaren talte ialt 26, et højst tilfredstillende tal.

Sent kom man til ro; men se, næste morgen var vejret henrivende. Der blev nu plukket lyng og bunden lyngkranse. Med disse bekransede vennerne så hverandre indbyrdes. Nu gik toget af sted op på Himmelbjærget, idet man medførte flasker, kasseroller, en ildtang og lys. Glade sange lød overalt og i togets spor fulgte en flok jublende bønderfolk, kvinder og mænd. Dejlige store bøgeskove klædte bjærgets sider; men længer ude i det fjærne stod de brede lyngbakker, smykket med lyngblomsternes pragtfulde, rødviolette tæppe; alt glødede nu i den nedgående sols flammeskær. Man delte sig nu som man var venner til for i stilhed at nyde den »ubeskrivelig dejlige udsigt«. Men da solen sank, samledes skaren atter, og, skriver Trier, »underligt blev vi grebne af det højtidelige i aftenens mageløse skønhed«.

Alle lejrede sig nu på bjærgets top; mens bønderfolkene lagde sig i en kreds udenom.

Nu blev der tændt bål; flasker og kasseroller hentedes frem; og mens man ved ildragens hjælp fik lyngrisene til at flamme op, bryggedes punchen, og »snart lyste den blinkende punchebolle op. Henrykt var der den aften flere end mig«, skriver Trier, »der her holdt deres jomfrutale«.

Trier talte først som den, der havde fået den hele fest i stand. Han talte for Danmark, »vort inderlig kære fædreland. Begejstringen lånte mig ord, som jeg næsten ikke bagefter husker«. Så fulgte der en tale af en af de andre. Den handlede om vort nationale liv; så én om den nationale kunst, én for vore norske og svenske

brødrefolk. (Her tømte Trier i al stilhed et glas for Nordmanden Albert Lange). Friske sange afløste talerne. Enkelte af de unge så man nu bryde laget og vandre arm i arm op ad bakken og ind under det friske, duftende bøgeløv, fulgt derop af tonerne fra kammeraternes glade sange.

Men nu svandt skumringen, natten nærmede sig. Hver mand fik da udleveret et tændt lys, og med det i hånden gik skaren nu atter med samtale og glade sange tilbage til kroen. Her stod lange borde, dækkede med aftensmad — skinke og mjød.

Mens måltidet indtoges, kom der bud, udsendt fra bønderne, med indbydelse til den muntre skare om at slutte aftenen sammen med dem ved en dans. De unge, festglade mennesker svarede naturligvis ja, og ved ankomsten blev de modtagne med »dundrende hurra«.

Søvn blev der naturligvis ikke meget af den nat, ti festprogrammet lød på allerede næste morgen kl. 3 at samles på Himmelbjærgets top for derfra at overvære solopgangen.

Denne dags timeplan lød på »fodtur til Silkeborg«. Kl. 7 brød man op for i samlet trop at vandre frem over de lyngklædte højder til den lille købstad. Det blev en pragtfuld tur.

I Silkeborg overnattedes og man gik tidlig til ro.

Men den følgende dag tog man med banen tilbage til Ry, og her skiltes så vennelaget, og hver drog til sit. Nogle, der tog med dampskibet ad søen, fik et vældigt hurra på falderebet, andre drog videre med banen. Men alle satte de hinanden stævne igen til efteråret i studentforeningen i København.

Som en af de sidste i flokken forlod Trier det sted, der nu for ham kom til at rumme så lyst et minde.

Han drog over til mosteren i Odense. Men det kneb for ham at komme tilbage til den nøgne virkelighed, som

alle i den unge vennekreds en stund syntes at være løftet højt op over.

»Jeg rejste fra Ry« — skriver han hjem til moderen — »som halvt i drømme; hvor var det mærkværdige dage, jeg tilbragte dér, og hvor var det et mærkværdigt møde, vi dér havde i den fejreste sommertid vi unge mennesker med al vor unge begejstring. Indtrykkene har endnu ikke fået tid til at sætte sig hos mig; de svømmer mellem hverandre derinde i sindet«.

Atter og atter ser han for sig alle de enkelte oplevelser på disse frydefulde dage.

Men nu få dage efter sidder han ovre i Odense ved vinduet ud mod den store st. Kunds kirke, midt i den travle by med dens hverdagsliv. »Ak, hvor forandret«! —

På tilbagerejsen tilbragte han den sidste ferieaften hos prof. J. P. Hartmanns i Roskilde, hvor han til sin store glæde traf vennen Emil Hartmann, lige hjemkommen fra sin rejse i udlandet.

Lørdag d. 15. aug. var han atter tilbage i København.

II.

Fattigpleje.

»Lille theologicum« kaldes den kreds af studenter-venner, hvoraf også Ernst Trier var medlem. De havde iblandt sig fordelt forskellige menighedsarbejder, dem de som vordende præster skulde begynde at give sig af med.

Et af disse arbejder var at tage sig af forskellige fattige mennesker, som på en eller anden måde var bleven lagt for deres dør. I dette arbejde tog Trier ivrig del.

Der var nu stentrykkersvenden. Ham traf Trier aftenen før sin tyveårs-fødselsdag, siddende på trappen op til

Triers hjem. Han fik ham med ind, fik talt meget med ham og fik moderen til at huse ham natten over.

Og så var der kontormanden, som havde svindlet alting bort. Og så den elendige malersvend med kone og hele reden fuld af børn. Sørgeligst var det dog med snedkeren; han var bleven greben i tyveri på den tømerplads, som tilhørte Triers far.

Det var nu nogle af dem han fik med at gøre. Om dem alle gælder det, at disse fattige, elendige mennesker har den unge student Trier mødt på sin livsvej, og dem kan han ikke komme uden om; han *må* tage sig af dem. At give dem penge, nytter intet, de *må* skaffes *arbejde* og virksomhed; »ti«, skriver han i et brev derom, »arbejdsløshed og lediggang det er nu en gang Fandens hovedpude«. Det bliver da hans møjsommelige opgave at skaffe dem sysselsættelse. Svindleren sætter han til at afskrive et stykke, Trier lige havde forfattet, stentrykkeren *må* så trykke det; mens Trier besørger det solgt til sine mange venner og kendinge; gennem dette fælles arbejde skaffes dog lidt mønt til veje for de to stakler.

Lidt af pengene bruges også til at skaffe maleren værktøj og farver til arbejder, som det har lykkedes Trier at fremskaffe til ham hos sine venner og frænder.

Snedkeren — tyven — har han først lige nylig fået fat på. Hvor er alt med ham besværligt og vanskeligt at komme til rette med. Dog, det *må* jo gøres, men for ham bliver alt dette besvær med de ydre vanskeligheder for intet at regne mod det, om han kunde bringe stymperne åndelig hjælp. »Hovedopgaven«, skriver han, »*må* dog være den, om han kunde bringe dem hen til Kristus. Hvor har dette ligget ham paa hjærte, hvor har han talt inderligt med dem og sunget for dem derom. Men han *må* som med et suk indrømme: Det er ikke let at nå ind til deres hjærter. Det er første gang, at præstegerningens praktiske side rigtig er kommen ham nær på

livet. Det tager hans tid og hans tanker. Han føler, hvor stærkt det driver ham frem til at hjælpe; ti »hvor kan jeg bekende Kristus, uden at jeg også efter ævne vil hjælpe de mennesker, og hvor kan jeg hjælpe menneskene, uden Gud vil hjælpe mig.«

Han har under dette arbejde først rigtig lært at forstå, hvad fattigdom kan betyde i et menneskes liv; men han har også erfaret noget om, med hvilken glæde en lille gave kan modtages. Det skal lære ham selv at sige Gud endnu mere inderlig tak for hans nåde; ham der er alle gode gavers giver.

Mellem Ernst Triers efterladte papirer findes der fra denne tid nogle ganske små optegnelser, som åbenbart skriver sig fra hans arbejde i denne frie, personlige fattigpleje. De har nærmest form som små novellistiske forsøg. De er, synes mig, ret betegnende for de følelser, hvormed den unge, endnu uerfarne student gør sine første famlende forsøg på at lære disse mennesker at kende og om muligt atter at bringe dem på fode.

Jeg hidsætter enkelte af disse småskitser.

1.

Oppe på kvisten i en af Københavns smågader står konen grædende og jamrende sig for den unge student, der er kommen op for at se til hende. Manden har stjålet; dommen er falden; han skal i forbedringshuset et år.

»Hvor skal jeg holde det ud det lange år,« jamrer konen; »hvor skal brødet komme fra i den lange tid til mig og mine små børn,« og så græder hun, som skulde hun græde øjnene ud af hovedet.

Rundt om ved vinduet hænger fuglebur ved fuglebur; der er kanariefugle, og der er stillits; de er aldeles ubekymrede; de hopper om i burene, nipper til ædekassen og knipses frøskallerne langt ud i vindueskarmen.

De kvadrer og synger så lystigt, at studenten næppe kan høre hvad hun, den bedrøvede, klagende kone, har at fortælle. De bilder sig åbenbart ind, at de er til huse hos en glad arbejder, der vil synge med dem, mens han lader høvlen skruppe og glatte de ru og ujævne brædder.

Men der er ingen arbejder; høvlen ligger henslængt hist og filen her; mens hjulet på drejebænken står stille.

»Ja« siger studenten, som gjerne vil hjælpe den stakkels kone at finde på råd, »se nu: disse fugle, dem må De da for det første se at få solgt«.

»Å,« jamrer konen, »det var nu hans eneste glæde. Han havde ingen andre glæder. Der var ingen, der brød sig om ham, og han brød sig aldrig om nogen. De fugle var det eneste, han var glad ved, og dem vilde han selv passe. Men hvem skal nu passe dem? Jeg forstår mig ikke på det og børnene ikke heller. Å nej, der er ingen, der bryder sig om os. Vi stakkels mennesker«!

Og nu fortæller hun den unge student, hvor svært de har haft det i de sidste år.

Der var en tid, da alt var anderledes let; da gik det rask med arbejdet; hjulet stod ikke stille et øjeblik, og høvlen lå ikke således henslængt i vindueskarmen. Der kom mange folk for at gøre bestillinger, og de kom igen for at hente og betale det bestilte.

Men så kom der efterhånden færre, der blev mer og mer stille deroppe på kvisten og nede i værkstedet. Manden måtte gå til broderen for at få lidt hjælp; men broderen smed ham på døren. Så gik han ud i skumle, mørke vinteraftener, og han blev selv skummel og mørk. Ingen kunde mærke, om han tog et brædt fra købmandens lager, tænkte han. Det blev ét brædt den første aften, men det blev to den næste og siden fler. Året randt; men der kom ikke mere arbejde.

Men bestandig: én aften ét brædt og en anden aften et andet; — men så blev han grebet på forsk gerning.

»Og han, der er så heftig«, endte konen sin lange fortælling, »han tager livet af sig; han vil ikke derud på Kristianshavn. Han tager bestemt livet af sig; det gør han.« Hun græder jamrende, mens studenten forgæves leder efter de ord, hvormed han skal trøste den ulykkelige.

To små piger, der havde siddet henne ved sængen, var krøben ind under denne, da den fremmede mand trådte ind i stuen. Nu stak de hovederne frem og tittede nysgerrigt ud, og den yngste ryster de lange gulgule lokker; ser studenten hen på dem, trækker de hastig hovederne tilbage; men i næste øjeblik er de fremme igen. De klare barneøjne titter på ham; lidt efter bryder et smil frem, mens de på ny skjuler sig. Hvor er det da en morsom leg. De er lige så glade og ubekymrede som sangfuglene i deres bur.

Men konens stille jamren bliver ved at lyde; studentens tavshed bliver ikke brudt, tunge skyer jager hen over himlen derudenfor, der bliver mørkt i det lille værelse; regnen pisker på de små ruder. Ak ja, der er meget mørkt og tungt i livet.

2.

Hun sad i sin lille fattige stue i sorte sørgeklæder. Manden var lige død.

I den lille kurvesæng lå hendes lille Dreng blind, vanskabt og ynkelig at se . . . . Hvad skulde der blive af ham, hvordan skulde hun passe ham. Det var som alt løb rundt for hende. Hvor hvilede det dog altsammen tungt på hende; men det tungeste var dog at tænke på ham, den lille dér, hendes stakkels, lille blinde dreng. Så længe så hun på ham, til bitre tårer trådte frem og langsomt banede sig vej ned over de blege kinder . . .

— Hver søndag samles de mange småbørn og deres

mødre på asylet*) og så kommer der en gammel præst**) hen til dem, og han har sådan et velsignet mildt ansigt; og han holder så meget af de små børn. Han vil så gerne samles med dem hver søndag for at bringe dem det glade budskab om frelseren og børnenes ven. Og når sangen toner fra de små barnelæber, så må han selv synge med, han er selv som et lille barn, der kommer til frelseren, til »børnevennen stor«.

Men blandt de mange børn er også den lille blinde dreng, den fattige krøbling. Han må køres derhen af sin mor, den fattige enke fra Nyboder, hver søndag kommer de kørende i den lille trækvogn hen over de ujævne, topede brosten.

I dag er det midfaste søndag, og præsten fortæller for de små evangeliet om bespisningen i ørkenen, om de fem brød og de to små fisk. Og det synes disciplene, var da så lidt, hvad kunde det dog forslå til så mange mennesker, og det vilde vist også I sige, og det vilde jeg også have sagt, sagde præsten, fem brød og to små fisk, hvad skal det forslå. Men nu skal I høre. Vorherre han tog hvad de havde, og han velsignede det, og — så blev der nok, ja mer end nok til de mange munde. Hvad synes I, børn? er det dog ikke trøsteligt at høre! —

Men nu vender præsten sig nok til de ældre, til mødrene, og så føjer han endnu et par ord til: Sådan går det nok ofte endnu, siger han. Vi synes ikke, vi har noget, der betyder noget, noget vi tør regne med. Men ser vi blot nøjere til, så har vi nok alligevel noget, selv om det kun er lidt og ringe det, vi kan række frem og byde Vorherre.

Vi skal dog blot trøstig række det op imod ham og sige, velsign du det, kære Herre! Og det vil han så gerne

---

*) Dronning Karoline Amalies asyl.

**) Peder Boisen, Grundtvigs svigersøn.

gøre. En har ét, og en anden har et andet, når bare vi ser godt efter, har vi alle noget. Det tænker jeg så ofte på, når jeg derhjemme sidder med min lille dreng på skødet; se ham har jeg dog, og ham kan jeg bede Herren velsigne. Og — ikke sandt — mon der ikke også er andre, der har det lige så, mon der ikke også her sidder sådan en fattig kone, der kun har sit lille barn at række frem og bede Gud velsigne; ti da vil han gøre det. —

Og imens præsten siger dette, glider hans blik hen forbi mødrene; det standser måske et sekund ved den fattige kone fra Nyboder. Hun har slået øjnene ned, hun ser ud som én, der er falden i dybe tanker; men nu hæver hun blikket; det er bleven så lyst, hun gør en bevægelse, som løfter hun armene op for at række noget frem. Så bryder tårerne frem af hendes øjne; men de rinder så stille så tyst; hendes ansigt har fået så mildt et udtryk.

Men måske hører hun ikke et ord mer af det, den gamle præst har at sige. Hun har fået så meget så meget godt og trøsterigt at tænke på . . . .

3.

Ofte har jeg set en gammel og gammeldags kone på landet el. fra landet foretage sin kirkegang. Jeg mindes således, hvordan jeg en gang sad og ventede Grundtvig i Vartov. Han skulde holde skriftetale. Lige overfor mig sad to gamle Amager-koner, den ene var helt krumbøjet af gigten og årenes vægt. De var i deres bedste puds med det rene linned, det store tørklæde, de fine små manschetter for hænderne — ikke tale om de zirligt strikkede handsker og brillerne på næsen.

Flittigt læste de i deres salmebog, og hver gang de standsede læsningen, foldede de en stund hænderne, før de atter ivrigt tog fat på læsningen. —

Men i dag har jeg set en kvinde af en anden type.

Hun kom ind i kirken midt under prædikenen. Hun må have skyndt sig for at komme tidsnok. Hun var bleven svedt og løste hurtigt det tørklæde, som var bunden om hovedet for at borttørre sveddråberne. I sit lommeklæde havde hun sin salmebog. Den åbnede hun, og efter at have læst lidt i den foldede også hun sine hænder og lukkede øjnene, som om hun bad. Først derefter stillede hun sig hen til rækværket som for at lytte til prædikenen.

Denne kone så hverken ud til at være gammel eller gammeldags. Hun så ud til at være en indfødt Københavner, af den klasse mennesker, der hverken kendte religiøs påvirkning eller kirkens skik fra fromme fædre. Hun var vel omkr. 40 år, hurtig i sine bevægelser og med fyrige øjne, små hænder, men bleg og udtæret. Hendes blik var fast rettet mod præsten, mens han talte. Til slutning bad præsten for »alle dem, der er syge og sorgrigfulde. Hun havde stået med hovedet lænet op mod en af kirkens piller; nu løftede hun blikket opad, knugede de foldede hænder mod det udtærede bryst. Hun har vel også haft sine syge at bede for. Hun lænede sig nu helt ud over rækværket for bedre at kunne høre præstens ord. Da bønnen hørte op, hældede hun atter sit hoved tungt ind mod pillen og lukkede sine øjne. Det forekom mig, som kunde jeg høre det centnertunge suk, som løftede det indfaldne bryst.

Hvem var hun, hvorfor sørgede hun, og hvad gjaldt hendes dybe suk?

Fra England.

(Lidt om to engelske højskoler.)

Hvis Johannes V. Jensen har ret, bør vi hellere følge Angelsaksernes dådrige liv og færd end vort eget folks skikkelige luntetrav. Ifølge den nordjyske digter forsvandt kraften, initiativet og energien for længe siden fra de danske kyster, hvorimod samme dyder kom til rig udfoldelse blandt vore udvandrede stammefrænder og disses efterkommere i England og Amerika. I de angelsaksiske vesterlande fortsættes Danskernes historie, og derovre er der noget at lære, mens livet i det gamle fædreland mangler kraft og initiativ til at skabe historie værd at nævne.

Går vi fra Johs. V. Jensens flotte betragtninger til Grundtvigs syn på Angelsakserne, lægger vi mærke til en lignende beundring for det *stortladne* hos englænderne, men her parret med skarpsyn for svagheden tillige. Den engelske værkflid og dristighed i valg af store opgaver, som stod i en så iøjnefaldende modsætning til datidens pusletilværelse i Danmark, betog Grundtvig stærkt, så han måtte spørge, om det ikke var i England, at Thors hammer blev svunget — ganske vist ofte til mere fordærv end til folkelykke. I engelsk åndsliv — først og sidst hos den store Shakespeare — så Grundtvig mange vidnesbyrd om en tilsvarende kraft. Den engelske værkflids bedrifter og folkets åndelige kraft fandt Grundtvig sin forklaring til i en forholdsvis fremskreden næringsfrihed og især i en levende frihedsfølelse, hvor det gælder det åndelige liv. Englænderne tilbagevandt allerede i

det 17. årh. den åndelige frihed, som alle folk behøver, men som de færreste endnu nyder (Kirkespejl). På det religiøse område gennemførte de »Gudsdyrkelsesfrihed« (Liberty of worship). Når Bjørnson i 1860erne hævdede, hvor godt kristendom og frihed kan sammen, så kunde han have vist det ved at pege på England, hvor der var og er en ganske anderledes udbredt forståelse end herhjemme af, at åndeligt liv, og kristentro allermest, trives bedst i fuldkommen frihed. I den politiske verden har Englænderne løst og er i færd med at løse de største statslige og nationale opgaver, en stormagt nogensinde stod overfor, ikke så meget ud fra en udviklet nationalfølelse som ud fra en dyb og meget stærk verdensborgerlig betragtning, der byder at øve ret mod enkeltmennesker og samfund.

Men over alt dette eller gennem alt dette lyser den engelske ærbødighed for andres tro og overbevisning. Lad en mand tænke og tro, som han vil, det være sig så ravgalt, det være kan, hans røst skal alligevel høres, han skal ikke derfor stødes ud i mørket, og sidst af alt skal man krænke et menneskes samvittighed ved at øve tvang mod den. Lad et folk samle sig om den Gud eller de Guder, det lyster, tale det sprog, udvikle den kultur, det ønsker — lad det ske frit og uhindret. Det er dette fribårne syn, som har dannet Englands virkelige storhed: dets folks rige menneskelighed, som man mødte i parlamentet som i kirken, ude i kolonierne som på sportspladserne. Blandt folkene er det Englænderne, som har fået de 5 talenter, — der er heldigvis for dem og os en stund endnu til regnskabets dag.

Som kendskabet til engelsk folkeliv virkede afklarende og modnende på Grundtvig og fik ham til at se mod vest, når han fandt, vi tiltrængte læremestre, sådan tror jeg, det vil være berigende for os at søge kendskab til og venskab med vore stærke frænder i vesten. Blandt

grundtvigske folk har der også været nogen forståelse heraf; mænd som Carl Koch, Holger Begtrup og Anders Vedel har på forskellig måde peget mod vest. For

George Cadbury.

højskolefolk vil det være naturligt at søge forbindelsen vestpå gennem de engelske højskoler, som er virkelig folkelige Skoler, og som mange danske står i stor taknemmelighedsgæld til. I det følgende skal der fortælles om to engelske højskoler; der er flere, men Woodbrooke og Fircroft betyder vist mest og står os danske nærmest.

Woodbrooke.

Med hensyn til Woodbrookes historie maa det her være nok at minde om, at det er den store menneskeven George Cadbury, som denne skole først og fremmest skylder sin tilblivelse. Modsat mange andre kvækere var han en varm ven af boglig syssel. Han

mente, at kvækerne,*) som har ført tanken om det almindelige præstedømme ud i livet og derfor ikke har særlig teologisk uddannede præster, bør være ivrige for en folkelig og kristelig oplysning. Er de ikke det, vil de let synke hen i uvidenhed og sværmerisk føleri. Cadbury hørte til de kvækere, som omkring århundredskiftet talte varmt for et kollegium, hvor unge mænd og kvinder af

Woodbrooke.

kvækersamfundet kunde opnå den boglige dannelse og derigennem den åndelige udvikling og modenhed, som de unge fordrede for at befinde sig vel indenfor kvækernes kreds. Men en sådan skole skulde forøvrigt ikke i nogen henseende være dogmatisk; trosbekendelse skulde ikke udelukke nogen, saa lidt som sociale eller nationale forskelle skulde danne hindring for at blive optaget på skolen. I 1903 skænkede Cadbury sit dejlige landsted Woodbrooke til kvækermenigheden til brug for en ungdoms-

---

*) Om kvækerne se årsskriftet 1924.

skole; desuden hensatte Cadbury 216.000 kr til lærerlønninger og betydelige summer til elevunderstøttelser.

Meget mere end pengene betød det, at der var mænd, som vilde og evnede at lede sådan en skole. Den, der mest havde arbejdet for en kvækerhøjskole eller et kvækersettement, var den ædle *John Wilhelm Rowntree*, som i Woodbrookes første vanskelige år blev en indflydelsesrig og meget afholdt lærer. Men især blev det af betydning, at den ny oprettede skole fik den ansete dr. *Rendel Harris* til forstander.

Denne Mand har et europæisk navn som nytestamentlig forsker og gransker af den oldkirkelige litteratur. Samtidig med opfordringen til at blive forstander for Woodbooke, fik han et meget ærefuldt tilbud om at modtage et professorat ved Leyden universitet; denne henvendelse blev fulgt af den hollandske

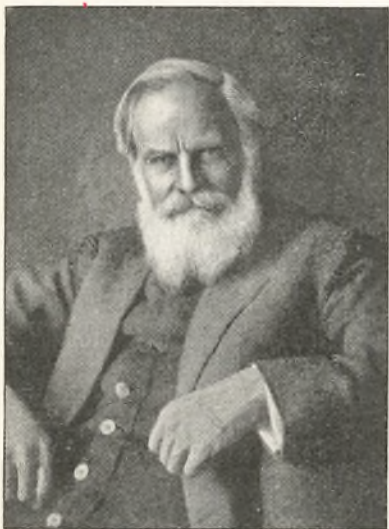

John Wilhelm Rowntree.

dronnings indtrængende henstilling om at modtage tilbudet. Men dr. *Rendel Harris* vidste, hvad han vilde; han knyttede sit navn og sit arbejde til den lille fri skole, hvis fremtid foreløbig syntes meget usikker; den begyndte med 9 elever, som ingen forudsætninger havde for at kunne følge Rendel Harris på hans videnskabelige felter; men i det folkelige oplysningsarbejde og i menighedsarbejdet, som han nu kastede sig ud i, fulgte de ham. Rendel Harris gav Woodbrooke navn og anseelse

langt udenfor kvækerkredse. Men af endnu større betydning var det, at han gav sine elever så meget! De hentede ikke alene kundskab og udsyn, men en stærk påvirkning af deres inderste personlighedsliv, så alle evner og kræfter kom i vækst og virksomhed.

I 1918 trak Rendel Harris sig tilbage fra forstanderpladsen, som blev overtaget af *Herbert Wood*, under hvis ledelse Woodbrooke har oplevet en række lykkelige og blomstrende

Rendel Harris.

år. Herbert Wood er en lærd teolog, men han arbejder også med almindelig historie og med litteratur; han har et usædvanligt fond af munterhed, men står forøvrigt — for at sige det kort — som højskolemand i allerførsterække blandt de højskolemænd, jeg kender.

I betragtning af Woodbrookes betydning er der grund til at dvæle noget nøjere ved denne skoles mål

og arbejdsform. Woodbrooke skulde først være en skole, hvor religiøse studier i særlig grad øves. Den adskiller sig altså her fra den danske højskole og har her som i andre henseender mere lighed med Liselund. Men Woodbrooke er i sin religiøse tone slet ikke dogmatisk; folk af vidt forskellige trosbekendelser mødes her frit på talerstol og elevbænke. Skolen er vel oprettet af kvækere og fremdeles økonomisk opretholdt af disse, men skolens anden forstander var ikke kvæker, nogle

af lærerne tilhører den engelske statskirke, andre den skotske presbyterianske kirke, atter andre er kvækere. Om religiøse spørgsmål tænkes der overmåde forskelligt, og dog arbejder lærerne sammen som gode venner. De har den dybe respekt for personlig frihed og den fordomsfrihed, som tillader andre at tro og tænke anderledes end de selv. Hvis man skulde bruge kvækerens religiøse udtryk, kunde man sige: det afgørende er, at det »indre lys« kommer til at skinne i hvert menneske, at mennesket vinder frem til samfund med Gud; *hvordan* det sker er i sammenligning dermed af ringe betydning.

Når lærerne — trods de store forskelle — arbejder så godt sammen, skyldes det ikke blot deres foragt for golde, dogmatiske stridigheder og deres levende følelse af, at hvor friheden skal råde, er en vis taktfølelse en nødvendig forudsætning, men endnu mere skyldes det en bestemt vilje til at se en fri skole fra elevernes synspunkt. Læreren må ikke ved nogen lejlighed angle efter proselytter; han må forstå, at det vigtigste er, at hver elev finder den livsform, som byder ham de rigeste udviklingsmuligheder.

Så vidt jeg kan skønne, ser englænderne en fri skole mere fra lærlingens end lærerens synspunkt, medens forholdet her i Danmark åbenbart er det omvendte. Både i den fri børneskole og i højskolen er lærerpersonligheden alfa og omega, læreren skal være autoriteten, skolen er *hans* skole, hans interesser og livssyn skal præge skolen afgørende. Hele dette skolesyn — hvor bevidst eller ubevidst det nu besiddes — præger i høj grad det grundtvigske skolearbejde, endog sådan at der ofte kommer en karikatur af den personlige skole frem. Der er trindt omkring blevet hæget og plejet om forstanderen og læreren — ofte med det resultat, at elevernes hele udbytte af skoleopholdet svandt ind til en heftig personforgudelse

af den eller den højskolemand eller under andre forhold af den eller den præst. Sådanne elever kommer ikke til at yde nogensomhelst indsats i folkets åndelige liv. De sad en kort tid isolerede rundt om i hjemmene og sværmuede for den eller den dejlige mand, hvorefter de snart gik op i egnens almindelige åndløshed.

Det var godt, om vi mindedes Grundtvigs ord om ungdommen: . . . vi vil stræbe at vinde den, ikke for os selv eller vore særegne meninger, men for *livet*, — og om vi i den henseende lærte af de engelske højskolemænd, hos hvem der er en udpræget vilje til at se skolen fra elevernes side. Det afgørende er, at eleverne kommer i gang og får forbindelse med det, som bestandig kan holde dem i vækst og udvikling; men det er aldeles underordnet, hvilken plads jeg, læreren, får i elevernes tanker.

Dette fribårne syn præger hele skolegerningen på Woodbrooke.

Jeg nævnte før, at Woodbrooke efter sin grundlæggeres mening først skulde være en fri skole for religiøse studier, men den skulde dernæst i videste forstand være hjemsted for en god folkelig og menneskelig oplysning. Som i den danske højskole greb man til historien som et vigtigt dannelsesmiddel; men man valgte gerne sådanne sider af historien, som i særlig grad havde mellemfolkelig værdi, ikke fordi man undervurderede nationalitetsspørgsmålene, men man fandt, at i en udpræget nationalistisk tid bør det fremhæves, hvor afhængige — materielt og åndeligt — folkene er af hverandre. Igen her er der en forskel mellem Englænderne og os. Mens vi i højskolekredse herhjemme ofte ser udtryk som det internationale, det verdensborgerlige, hånet og ringeagtet, så er det meget skattede udtryk i den engelske højskoleverden. Vi har utvivlsomt en inderligere forståelse af det folkelige, men der er ingen grund til derfor at ringeagte den følelse hos Englænderne, som i fuld alvor og

med megen virkelighed bag sig omfatter den samlede menneskeheds ve og vel.

Ved siden af de religiøse og mellemfolkelige studier indtager arbejdet med sociale spørgsmål en noget mere tilbagetrukket plads på Woodbrooke, hvorimod disse spørgsmål kommer stærkt i forgrunden på højskolerne Fircroft og Avoncroft. Men arbejdet med de sociale spørgsmål er for øvrigt meget værdifuldt, selv om undervisningen nok kan give unge sjæle indtryk af, at det sociale spørgsmål mere er et barmhjertigheds- end et retfærdsspørgsmål. Den teoretiske undervisning på skolen sættes i forbindelse med praktisk socialt arbejde, hvad den nærliggende storby, Birmingham, giver rig anledning til. Eleverne vil f. eks. i tilknytning til foredrag om industrilivet foretage studiebesøg til forskellige fabrikker, og ofte føres eleverne ind i aktivt humanitetsarbejde; nogen af de modnere elever vil f. eks. komme i forbindelse med industriarbejdere, for hvem de gør forskelligt oplysningsarbejde, andre vil gaa til en drengeklub i et af fattigkvarterets små, smudsige forsamlingslokaler, de kvindelige elever vil gå til børneasyl eller til en syskole for at hjælpe der.

I sådant arbejde som i hele skolegerningen mærker man de fåtallige, men meget stærke kvækeres kærlighed til det menneskelige. Hvorsomhelst det menneskelige forkrøbles — det være sig i fattigdommens sump eller i nationalismens uhyggelige skygge eller i den religiøse intolerances afstumpethed — mærker man den engelske højskoles vilje til at skaffe lys og forståelse og fri bane for det menneskelige, som den har en så stor tro til. Nationale og religiøse ejendommeligheder bør komme til deres ret; men man har på Woodbrooke erfaret, at det fællesmenneskelige, det som ligger over eller under afstamning og trosbekendelse, er et godt grundlag at bygge på. På Woodbrooke kan man både erfare, hvor rigt det

fællesmenneskelige er, men også, måske nødtvungen, hvori ens eget og ejendommeligheden i dette består.

Hvis man nu vilde tage denne skole, jeg her har fortalt om, som udgangspunktet til forståelse af det engelske folk, vil man kunne følge flere linier, som der her er peget på. Man vil bedre forstå den brede, mangefarvede religiøse strøm, som randt gennem tiderne i det engelske folk — snart mildt og vederkvægende som i Kædmons dage, snart stridigt og hærgende som i Cromwells tid, men op gennem århundrederne stedse rensat og udgybet, så den nu — som i Woodbrooke — rinder klar og danner spejl for mennesker på jorden og Gud i det høje.

Med udgangspunkt i Woodbrooke vil man med en glædelig genkendelsesfølelse følge den liberale strømning i dens reneste form, som den kom til gennembrud i Sydafrika i 1906 og i Irland 1921, eller som den ofte lyste gennem Gladstones, Rich. Cobdens, Campel-Bannermans, Robert Cecils og John Maynard Keynes' ord. Her mødte vi Englands virkelige storhed. I lyset af sådanne mænds ord blev det os en nødvendighed, og en glæde tillige, at tænke på menneskers og samfunds skæbne. Vi ved naturligvis godt, at England har en anden side, som ikke sjældent vises tydeligt frem; på den side står der imperialism, særrettigheder, hårdkogt konservatisme; af den side er der en del at beundre, men intet at glæde sig over eller ønske for verden. Når den side af folket syntes at triumfere, som f. eks. under det afskyelige irske felttog 1920—21, så pintes de bedste Englændere i deres sjæl, så stod morgenandagten på Woodbrooke i sorgens tegn, og så blev svøben svunget haardest over egen ryg; men den fremmede kom til at holde endnu mere af dette folk.

Fra Danmark har ca. 40 unge mænd og kvinder været elever på Woodbrooke, og mange af os vil mindes denne tid som et af de rigeste tidsrum i vort liv; vi

mindes det som en lys tid, da der blev længere til verdens grænser og højere til himlen, mens samtidig menneskeånden fik hjælp og dristighed til at vandre de store afstande. Hvor meget englænderne og vi kan lære af hverandre må gerne stå som et åbent spørgsmål, men forhåbentlig et levende og ikke for fjernt liggende spørgsmål. En åndelig forbindelse med England har altid været til Danmarks lykke; vi har altid høstet berigelse og videre syn i omgangen med Angelsakserne, — også nu er der sikkert mange, som ønsker det vestlige vindue vidåbent og ser det som en smuk opgave for højskolen at sørge derfor.

Uffe Grøsen.

Fircroft.

Når man med toget fra London nærmer sig Birmingham, får man pludselig fra et højdedrag et vidt udsyn over denne by, et syn så knugende og trist, at det brænder sig ind i sjælen: en ørken af sorte skifertage og kulsodede husvægge under en sky af røg fra de hundreder af pulsende fabriksskorstene, sådan er det billede, der møder én. Har man med sig i sindet en drøm om, at det skal lykkes vor slægt at løse de uhyre sociale spørgsmål, som de moderne storbyer har skabt, at det skal lykkes vor tid at løfte industriarbejderen op til lysere, mere menneskelige kår end dem, der nu bydes dem, da blegner denne drøm og synes æventyrlig fantastisk overfor en så ubønhørlig virkelighed som en engelsk storindustribys uhyre spild af menneskelykke. Hvad kan det allsammen nytte? — — Hænderne synker i skødet. — — —

Men tager man så med sporvognen den halve snes kilometer fra Birmingham ud til Bournville, så vil man

Fircroft.

forstå at det alligevel kan nytte. Bournville har sagt os det. Ikke i fantastiske drømmesyn, men med den mest håndfaste virkeligheds røst. Vi ser den jo ligge der for os — havebyen — lys og festlig. Det mægtige fabrikskompleks i midten, og byen venlig og smuk udenom. Fra klokketårnet lyder klokkespillets milde toner ud i den stille aften, de når ud til de vidtstrakte idrætspladser, hvor ungdommen færdes i leg og idræt. Byens gader er grønne allér, og husene ligger lidt tilbagetrukket bag kønne små haver. Op ad murene slynger sig roser og klematis i blomstrende klynger. I disse huse bor arbejderne på Cadbury's verdenskendte chokoladefabrik.

To brødre Cadbury er nu ejere af denne Englands største chokoladefabrik. Det var deres fader *George Cadbury*, der vovede på trods af al tale om galmandsværk at flytte sin fabrik udenfor storbyen, købe store jordarealer op og indrette en haveby omkring fabrikken for sine arbejdere, i det hele hjælpe dem til lyse men-

neskelige kår. Hverken han eller fabrikkens nuværende ejere har søgt at lægge skjul på, at det efter deres erfaringer i høj grad kan betale sig for fabrikanten at behandle sine arbejdere på den måde; men det, der drev dem til det, var dog ikke pengespekulation, men et livssyn. De hørte til kvækernes vennsamfund, og det syn, de som kvækere havde fået på mennesker og menneskeværd, kunde de ikke forene med fabrikksherrernes almindelige betragtning af lønarbejderne.

Båret frem af disse mænds trofaste idealitet voksede da havebyen op som et mønster for al bybebyggelse. Hver arbejder har sin haveplet, som han kan tumle med i sin ret rigelige fritid. Lønnen han får er god, og alt synes altså idel lykke. Og så oplevede disse mennesker dog, at alt dette hjalp ikke, hvis ikke det gik hånd i hånd med en indre oplysning, en sindets dannelse hos arbejderne, at man ikke kan skabe lykkelige mennesker alene ved at give dem høj løn, rigelig fritid, eget hus og have. De begyndte at sysle med tankerne om en skole for arbejderne.

Da kom den mærkelige mand *Tom Bryan* til *George Cadbury* og fortalte med glødende begejstring om den skole, han havde lært at kende i Danmark: den danske folkehøjskole, og om den øjensynlige højnelse, den havde betydet for hele den danske bondestand. Det var især ved et besøg på Vallekilde, hvor *Bennike* fortalte for de engelske gæster om den danske folkehøjskole, at *Tom Bryan* havde fået forståelse af, hvad denne skole i sit inderste væsen var og vilde. *Cadbury* var straks rede til at yde en sådan skole sin understøttelse, og så rejstes da den første folkehøjskole i England i *Bournville* med *Tom Bryan* som leder.

Så længe *Tom Bryan* virkede som skolens leder, førtes den nogenlunde i samme linie som dens forbilleder i Danmark, men efter hans død for en halv snes år siden

har den i ikke ringe grad forandret karakter. Den søger nu på en mere praktisk måde at tjene den engelske arbejderbefolkning ved at give den kundskabens våben i hænde til deres politiske kamp. Mit kendskab til Fircroft stammer fra sommeren 1924, og siden den tid kan skolen yderligere have forandret sig en del; men det er enkelte af mine indtryk fra den sommers engelske skoleophold, jeg i det følgende vil prøve at samle.

Fircroft havde den sommer 26 elever. Af dem var de tre fra Tyskland, tre var vi fra Danmark, og resten var englændere. Disse 20 var indbyrdes meget forskellige, men hovedstammen af dem var unge mænd midt i tyverne, som hjemme indtog en ledende stilling i den stedlige arbejderorganisation, fagforening el. l. Det var altså på en måde udvalgte folk, og det var det da også af den grund, at de vist alle som en havde opholdet på skolen frit, idet de var sendt dertil af deres forening eller understøttedes af skolens ret rigelige understøttelsesmidler, der af en komite blev uddelt til de mest opvakte af ansøgerne. Man kan altså ikke uden videre sammenligne elevflokken dér med en tilsvarende på en almindelig dansk højskole. Lærerne var alle akademikere, og undervisningsformen lignede da også påfaldende forelæsninger for studenterne ved universitetet. Emnerne der behandlede var først og fremmest socialøkonomi og lignende spørgsmål; men der holdtes da også enkelte foredrag med emner fra kunst- og litteraturhistorien, psykologien o. l.

Kærnen i en danske højskole er *hjemmet*. Det er et hjem, der åbner sig for eleverne, og de bøjer sig uvilkaarligt ind under det hjemms husorden og tone. Det er dette forhold, der giver samlivet på en dansk højskole et særpræg. Skal jeg til sammenligning hermed karakterisere samlivet på Fircroft, vil jeg kalde det et lille samfund, en stat hvor alle borgere har samme rettigheder og pligter. Skolen styredes derfor egentlig ikke af forstanderen Mr.

Wray, han var den øverste i lærerrådet, men den øverste myndighed blandt eleverne var deres valgte præsident. Så snart et elevhold var samlet, afholdtes præsidentsvalget. Præsidenten fik en sekretær til medhjælper, og de to styrede så det hele. De forhandlede med forstanderen om tilrettelæggelsen af timeplanen og om de emner, man ønskede behandle i foredragene, de holdt orden og justits mellem kameraterne o. s. v. Ja selv til rent ydre ting strakte deres myndighed sig: Da maj måned indtraf med megen kulde, vedtog man på et elevrådsmøde, at der skulde fyres i centralvarmeapparatet, og indstillingen blev taget til følge. Men med rettighederne fulgte også pligter. Vi blev sat i en vis skat til den fælles kasse; vi måtte tre ad gangen skiftes til at være »on squad« d. v. s. være opvartere for de andre. De tre, der havde tur, måtte op før de andre om morgenen og gå rundt og ringe med en klokke på værelserne, når de andre skulde op. Ved alle måltiderne i dagens løb skulde de dække bordet, varte op under måltidet og tage af bordet og vaske op bag efter. Det var tit et kosteligt syn at se sådan en lang fyr med den uundværlige cigaret i munden stående ved opvaskerbaljen. Det er også forståeligt, at der ikke var mange hele glas tilbage ved skoletidens slutning. En pige kom og lavede maden, som hun rakte ud gennem en lem, men hende så vi ellers ikke meget til. Hver fredag eftermiddag skulde alle mand stille i haven for at gøre den i stand. Her viste det sig åbenbart, at teori er et og praksis et andet. Omtrent alle eleverne var socialister eller kommunister; vi skulde alle arbejde i fællesskab i den store fælles virksomhed, som hedder staten, og hver skulde gøre det uden personlige krav, men ud fra det heles synspunkt, sådan lød deres politiske program, men her i haven så man tit noget andet, flere medlemmer af vor lille stat var slemme til at luske udenom og skyde andre ind i

det sværeste og kedeligste arbejde, mens de selv gik og »pjækkede den« et eller andet sted i skyggen.

En skoledag på Fircroft.

Efter indtagelsen af et kraftigt morgenmåltid indledes dagen med en morgenandagt; men denne virkede meget fremmed på os danske til at begynde med. Først sang vi en salme, og derpå var der en stund helt stille i salen — en slags tavs morgenbøn. Så stod en lærer eller en af eleverne frem og læste et stykke højt. Det kunde være af Bibelen eller en andagtsbog; men som regel var teksten hentet fra helt andre egne, som oftest fra en eller anden samfundsreformators skrifter. Det gik på omgang at læse for, så alle kunde på den måde få lejlighed til at komme frem med det, som lå ham på hjærte. Efter læsningen gik forelæseren ned på sin plads, og ordet var så frit, så enhver der havde noget at sige til det læste kunde komme frem med det. Det blev tit til en længere forhandling, ja undertiden til en temmelig hidsig diskussion, men det hændte også, at ingen følte trang til at sige noget; man sad då en stund i tavshed, indtil en eller anden foreslog en salme, som så blev sunget til slut.

Derefter begyndte morgenforedraget. Det handlede gerne om sociale spørgsmål. Den næste formiddagstime var som regel viet studiekredsarbejde, hvorved vi udlændinge fik god lejlighed til at øve os i at udtrykke os på engelsk både i skrift og mundtligt. Igen var der foredrag i timen før middag, men det var altid en frivillig sag, om man vilde med til foredragene. Var det kunsthistorie, var der kun yderst få til stede, lidt flere til literaturhistorie, flest til forstanderens foredrag om psykologi. Kl. 12 spiste vi til middag.

Fra kl. 1 til 5 måtte vi helst ikke røre en bog; det ansås for brud på god skoleorden, om man gjorde det,

Disse timer skulde tilbringes i det fri, f. eks. med en lang spadseretur, men dog helst med sport af forskellig art. Nogle gik til badning nede ved fabrikken, hvor der fandtes et stort åbent svømmebassin med udspringsvipper og alt tilbehør, hvortil vi havde fri adgang. Andre gik i sluttet trop med forstanderen i spidsen ud til kriketbanen for at dyrke dette englændernes yndlingsspil. Og endelig var der liv og røre på de to tennispladser, der hørte til skolen. Fodboldt var derimod en forbudt sport i sommermånederne; fra sidst i april til først i september må en fodbold ikke røres, det er en af englændernes mange uskrevne love.

Fra dette friluftsliv møder vi glade og friske op til te kl. 4. Til den sidste time inden aftenmaden kl. 7 samledes vi igen i foredragssalen, men nu var det som regel en af eleverne, der holdt foredrag. Ved skoletidens begyndelse blev hver af os hjulpet til at finde et emne, som havde vor særlige interesse, og som vi så måtte gøre til genstand for et mere indgående studium, og i sommerens løb måtte vi så efter tur frem med det enten i skriftlig form som en afhandling eller helst i foredragsform. Kammeraterne skulde så være kritikere af disse foredrag. To fik til opgave at kritisere foredragsholderens ydre optræden, to andre hans sprog og ordvalg og atter to andre bearbejdelsen og tilrettelæggelsen af emnet, der for de flestes vedkommende berørte sociale spørgsmål. Det var ikke let at tale til en sådan kritisk forsamling.

Aftenen var vor egen. Den kunde tilbringes på mange forskellige måder. Nogle var lidenskabelige skakspillere, andre lavede radioapparater og lå så siden i sengen og hørte koncerter, nogle gik på æventyr i byen og dens omegn, og endelig var der enkelte flittige mennesker, der studerede i biblioteket. En aften om ugen samledes vi til »parlamentsmøder«. Det var møder af

en ejendommelig art, men de giver udtryk for noget af det inderste i den skoles karakter, som jeg lærte at kende i Fircroft; lad mig derfor til slut give et lille billede af en sådan aften.

Et lille engelsk parlament.

Udenfor ligger sommeraftenen med al sin fredfyldte mystik. Tågerne hviler i blå banker nede over byen; men på de højtliggende græssletter bag ved er der endnu lyst. De store grønne sportspladser er endnu livligt befolket af det unge sportsdrivende England. De mange hvidklædte skikkelser lyser så festligt op i alt det grønne. Ketsjerne svinges, og tennisboldene suser gennem luften; fjærnt kan jeg høre boldenes slag mod de spændte strænge og de spillendes ensformige meldinger.

Intet er så mildt vemodigt, så lokkende til sværmeri som en sommeraften i England; man synes man *må* derud i den dragende natur og finde, hvor mystikken har gemt sig. — Men jeg tager mig sammen, lukker vinduet og vender alt det derude ryggen. Pligten kalder. Jeg begiver mig ned i foredragssalen for at tage mit sæde i parlamentet. Er man en god kammerat, da svigter man ikke her.

Uden for døren til salen standser jeg et øjeblik for endnu engang at gennemløbe den liste, som her er slået op med programmet for aftenens parlamentsdebat, samt en liste over de forskellige partiers medlemmer. Jeg er nok opført blandt de liberale denne gang. Sidste gang var jeg konservativ. Det giver politisk træning at skulle skifte politisk overbevisning en gang om ugen.

Foredragssalen er virkelig forvandlet til det engelske parlaments underhussal. Midt på gulvet står det firkantede bord med en højrygget lænestol for bordenden. Her har skolens forstander — den selvskrevne underhusformand — »the speaker« — sit sæde. Foran ham på bordet

ligger en trækølle, hvormed han banker i bordet, når han kræver ro. Ved den anden bordende har underhusets sekretær sin plads, og ved begge langsider af bordet sidder regeringspartiets ministre. Arbejderpartiet har sin plads ved den ene langvæg, de konservative ved den modsatte, mens de liberale er regeringsparti.

Så tager vi fat på dagsordenen efter alle kunstens indviklede regler. En af ministrene rejser sig og forelægger sit partis lovforslag idet han henvender sin tale til »the speaker«. En af hans partifæller secunderer det. Begge er de udsat for voldsomme afbrydelser fra opponentspartiet. Formanden må flere gange bruge køllen voldsomt for at kalde de mest højrøstede til orden. Der udvikler sig efterhånden en hidsig debat. Særlig vækker det røre og munterhed, når en af de konservative har ordet og med hårrejsende ensidighed og konsekventhed taler mod de ny sociale lovforslag. Det hænder jo tit, at en af de ivrigste socialister er blevet sat til at forsvare et stokkonservativt standpunkt, og han kan da ikke godt dy sig for at give det et vist komisk tilsnit ved altfor voldsomme og barokke overdrivelser — alt naturligvis under den strængeste alvorsmaske. Forhandlingerne fortsættes med samme alvor og energi i lang tid. De forskellige indlæg er altid velformede, bidende ved deres ironi eller overbevisende ved den tilsyneladende grebetthed, hvormed de fremføres. Man har en følelse af at være i selve det engelske underhus, hvor Englands fremtids-skæbne skal afgøres netop nu i dette øjeblik.

Endelig slutter formanden forhandlingerne med nogle kritiske bemærkninger over de enkeltes optræden. Men længe endnu fortsættes diskussionen, nu under mere fri og tvangløse former.

Jeg har en følelse af at have været i forbindelse med noget af det ejendommeligste ved den engelske folkekarakter. Ordet »the parliament« har for enhver

englænder en egen højtidelig klang. Den politiske sans bliver levende hos enhver der ovre, så snart han bliver vakt op til selvstændig tankevirksomhed, sådan som det netop kan ske på en folkehøjskole.

Fircroft var da Tom Bryan åbnede sin skole et ægte barn af den danske folkehøjskole; men videre udviklet under helt andre livsforhold har den efterhånden fjærnet sig vidt fra sit udspring. Den danske højskoles mål var at bringe eleverne ind under en åndelig påvirkning, sådan som det kan ske under et hjems fri og dog så stærkt bundne former. Den engelske højskole, som jeg mødte den, lagde vægten helt på den enkelte elevs fri udfoldelse; det var ikke påvirkning ude fra, men evnernes udvikling inde fra det gjaaldt om. Derigennem skulde den enkelte dygtiggøres til at fylde sin plads i livet.

Skillelinien er den samme som mellem de gamle grundtvigske friskoler og den nyeuropæiske fri skole, og den bunder i to vidt forskellige livssyn.

Der er mange, der nu i denne højskolens brydnings-tid ser hen til England og da også til Fircroft som det sted, hvorfra hjælpen skal komme til fornyelse af vor gamle folkehøjskole. Og det er da også min overbevisning, at skal der rejses en højskole for byarbejderne herhjemme, passende til deres nuværende krav, må den bygges efter dette mønster. Men et andet spørgsmål er det dog, om vi derfor har lov til at vende vor gamle folkehøjskole ryggen; den skole hvis mål ikke ligger i denne verden. Det er ikke selvudfoldelse og dygtiggørelse den først og fremmest vil; men ungdommens møde med åndens evige verden i det levnedede ord.

Folke Trier Hansen.

Fra grænseområdet.

Da jeg for snart 6 år siden flyttede til Sønderjylland, sagde en af vore gode mænd til mig i en samtale, hvor han fortalte mig en del om sine egne oplevelser gennem de mange år: »Da jeg som ung mand skulde begynde min løbebane som journalist, sagde man til mig: »Nu kan De først studere Sønderjyllands historie i 7 år, — og så kan De begynde at snakke med!« — Jeg ved ikke, om vedkommende har været bange for min mund og har villet sikre sig den lukket foreløbig; men det er i alle fald en god leveregel for den, der vil have nogle betingelser for at kunne blive indlevet i sønderjydske forhold. — Når jeg altsaa ikke holder ud de 7 år til ende, har det først og fremmest sin grund i Uffe Grosens opfordring til mig om at skrive lidt til Vallekilde højskoles årsskrift, men også deri, at forholdene er faldet således, at jeg måske i de 6 år er kommen i berøring med større dele af den sønderjydske befolkning, end det i almindelighed i saa kort tid forundes en »indvandret.« Jeg håber derfor, at hvad jeg kan fortælle om forholdene her for det første må være troværdig tale, for det andet må være af en sådan art, at det kan interessere elevskriftets mange læsere.

Før jeg skrider til min egentlige opgave, må det være mig tilladt at forudskikke enkelte bemærkninger, som skulde tjene til at indstille mine læsere på rette måde over for, hvad jeg kan have at berette.

For de fleste af os danske, som har haft den lykke at vokse op i nationalt vågne hjem, har Sønderjylland og et håb om en genforening af dette tabte land med Danmark været noget af det, som tidligst har fanget vort sind af det, som vendte udad eller kom udefra. — Dette underlige håb, som ingen kunde gøre rede for eller underbygge med den mindste udsigt til virkelig opfyldelse, men som lå der, og som ingen kunde tage fra os, ja, som egentlig var det, der gjorde os nationalt bevidste. — Vi har alle med den inderligste overbevisning sunget med i Hostrups profetiske sang om denne genforening og virkelig selv været lærken, der

». . . skuer så langt,
og synger så frit
om tågen, der lettes,
om engen, der spættes
med *rødt* og *hvidt*.«

Og uden at finde ord eller udtryk for det har vi vel nok følt noget af det, som sønnen af C. Hostrup gav udtryk i et lille digt i december 1918. — For mig tror jeg næsten, at et af de mest gribende øjeblikke ved hele genforeningens forberedelse var det, da jeg hørte Helge Hostrup læse sit digt:

»Jeg er min faders øjne,
skal se, hvad han aldrig så,
jeg er hans bud i den nye dag,
der stiger af natten grå.
Nu er ørnene fløjne,
de sad der med hvassen klo.
Jeg er min faders øjne,
skal se for os begge to.
.....«

Ja, meget ventede vi af genforeningen. Nu er der gået 8 år siden. Der begynder da at være grund til at spørge: men hvad fik vi? —

Ingen festdag er jo så lang, der kommer dog en søgnedag efter, — og har festen været stor og herlig, da kan søgnedagen undertiden falde lidt treven; det er ikke mere, end man kan vente. Og i dette tilfælde *var* festen jo herlig, så herlig, at vi vel nok i nogen måde glemte virkeligheden, søgnedagen derover. — Henrik Pontoppidan sang:

»Hvad knap vi turde hviske om
i kroen mellem venner,
forkyndes nu på dansk og tysk
som løfteord af frænder.«

Ja, sådan gik det jo i alt fald *ikke* — langt fra! — Vi ser, at man fra tysk side er villig til at tage alt igen jo før jo hellere — og ligegyldig paa hvilken måde, det end måtte ske. — Derover undre man sig imidlertid ikke. — Den revolution, der efter få års forløb kunde munde ud i, at man valgte Hindenburg til præsident, og som altså ikke var nogen revolution, den har naturligvis heller ikke lavet nogen større omvæltning i tyskernes opfattelse af deres ret til altid at have ret.

Men hvorledes er da forholdet, når vi ser på selve de genforenede landsmænd, — er også der hverdagen lidt flov oven på festdagen? —

I nogen måde må den jo være det. Det var så stor en begivenhed, at man ikke fra nogle af siderne ret besindede sig på, hvad der skete, skulde ske — og især, hvad der *v a r* sket! —

Vi må ikke glemme, at Danmark ved genforeningen stod som det lykkelige land, der havde undgået krigen, og hvor man altså muligvis kunde slippe fri for at betale efterkrigstidens dyre efterkrav. At dette har været afgørende for mange af de 2700, som ved valget i 1926 vendte tilbage til den tyske lejr, er der ingen tvivl

om. Vi må også forstå, at 75 pCt. for Danmark i 1920 virkelig var et overvældende stort flertal efter 56 års adskillelse. — Seks og halvtredsindstyve års adskillelse er en lang tid, og det er vel tillige de længste 56 år, vort folk har oplevet. Jeg mener: noget nær de indholdsrigeste, de år, adskillelsen aller dårligst kunde tåles. Hele den almene udvikling, der er sket i vort folk siden junigrundloven med bøndernes opvågning til selvstændig udvikling gennem højskoler, landbrugsskoler, andelsbevægelse, og hvad nu alle disse faktorer, som har været medvirkende til at bibringe den danske bondestand den høje, almene kultur, som den er i besiddelse af, alt dette har sønderjyderne været udelukkede fra, og kun få og små kredse formåede at holde forbindelse med det over grænsepælene. Og dette gælder i højeste grad netop befolkningen i de vanskelige egne, dem, der nu bor i det egentlige grænseområde og nu trænges hårdest af tyskerne. Det vil ikke forbavse, når man tager dette i betragtning, at der er nogen forskel på livsytringerne her og i det øvrige land. Levevilkårene var så forskellige — og er det i nogen måde endnu. Det, flere slægtled har levet i, kan et enkelt slægtled ikke frigøre sig for — vil det heller ikke.

Det praktiske livs vilkår præger sin mand, måske næsten i lige så høj grad som det åndeliges. Men det er dog uden tvivl i dette tilfælde især på det sidste område, vi finder årsagerne til forskellighederne. —

Det gik jo sålades under fremmedherredømmet, at de fleste præster var tyske, — de øvrige var intet i national henseende, kan man vist rolig sige, — det var på forhånd en medvirkende faktor til at gøre kirkerne fremmede for befolkningen. Det tyske forstod man knap, og de tyske præsters dansk måtte man ofte le ad. Det er derfor ganske naturligt, at her blev et godt voksested for sekteriske bevægelser. Og alle mulige

sekter har da også trivedes godt i snart sagt alle afskygninger. Dette er naturligvis den dag i dag i høj grad medvirkende til at vanskeliggøre det kirkelige arbejde her. Først er sognene delt i dansk og tysk, tager man nogle af de vanskeligste sogne, delt i to omtrent lige store dele; lader man så den tyske del ude af betragtning, idet den jo i hovedsagen søger de tyske gudstjenester, enten det så er dem gennem den danske stat tilrettelagte, eller det er frimenighederne; så står tilbage en flok, som atter er delt i mange lejre; indremission, med flere afskygninger (Den sønderjydske »i-m« er i almindelighed langt mere »mørk« end den, vi kender fra det »gamle land«.) baptister, bornholmere o. m. a. — Et bevidst grundtvigsk menighedsliv findes så godt som ikke i disse egne uden for frimenighederne (de gamle), og deres indflydelse når egentlig kun *til* grænseområdet. — Disse forhold gør selvsagt arbejdskårene yderst vanskelige for en dansk præst og fører ofte til, at et stort sogns kirke søndag efter søndag besøges af 20—30 mennesker. — Man må forstå grunden til disse forholdsopståen for ikke at blive mistrøstig over disse tilstande — og for at kunne finde den form, som kan føre til samling, til opbyggelse af et virkeligt menighedsliv; dette er vel for øvrigt i øjeblikket vanskeligt også andre steder end i Sønderjylland.

De forhold, som skaber det kirkelige arbejdes kår, får også i rig udstrækning indflydelse på skolens arbejdskår. I de vanskelige sogne står i almindelighed to lige stillede, hinanden jævnbyrdige skoleafdelinger: en dansk og en tysk. — Ja, ved jævnbyrdighed må her forstås, at de talmæssig set er jævnbyrdige; i folks omdømme står den tyske skole ofte bedst. Enhver landbefolkning er jo af naturen konservativ; det gælder ikke mindst på det åndelige område. Og den tyske skoles faste system — parret med en vis fjernhed fra befolkningen, der kun ser,

hvad der skal ses — har brændt sig fast i manges opfattelse som det eneste rette. Den danske skole med al dens jævnhed og ønske om, at man må kende hverandre i dagligtøjet, vil i første omgang vanskeligt kunne erobre denne plads, mens man dog allerede nu mærker nogen forandring, lidt mere forståelse og velvilje.

Ved siden af de tyske kommuneskoler er vokset en mængde tyske privatskoler frem, med støtte syd fra, både økonomisk og agitatorisk. Deres pågænhed for at kapre elever er naturligvis endnu større end kommuneskolernes, idet de i så henseende er mere frit stillede. — I den danske skole går altså i hovedsagen kun børn fra danske hjem; men afvekslingen er såmænd stor nok endda, idet skolen får børnene fra alle slags hjem lige fra den mørkeste pietisme over alle afskygninger til den mest yderliggående moderne rationalisme. — Her skal fares med læmpe, og endda er fejlgreb næsten uundgåelige; kun den frisindede, lykkelige skoleordning, vi har i Nordslesvig, har muliggjort, at det hele er gået så læmpeligt, som det faktisk er. — Det er en selvsagt ting, at skolens måde at røgte sin opgave på *kan* blive i høj grad afgørende for hele udviklingen hernede. Hvorledes man end ser på skolens arbejde og dens berettigelse i det hele taget, kommer man nemlig aldrig uden om, at 7 år er et langt tidsrum af et barndomsliv, og hvad der i disse år dryppes ned i et barnesind dag efter dag, *kan* blive afgørende for et barns senere udvikling og ståsted. Der er tillige mulighed til stede for, at skolen kan bevare forbindelsen med børnene frem gennem ungdommen, ja, hele livet igennem. — Dens ansvar er stort; det er derfor af vidtgående betydning, at dens frie arbejdskår ikke forstyrres af det ensidige stormløb, som rettes imod den fra en enkelt stand og åndsretning.

Vender vi os da mod det rent folkelige arbejde, må vi gøre os klart, at ved verdenskrigens slutning — under

fremmedherredømmet i det hele taget — var der i grunden intet åndeligt liv i disse grænsesogne, hvis man vel at mærke ved »åndeligt liv« forstår fællesskab om åndelige værdier, forsamlingsstrang om disse og forsamlingsliv. — Hvad der til enhver tid bor i det enkelte menneskesind, vil man jo aldrig kunne skaffe virkelig klarhed over. Men man tør vist rolig gå ud fra, at det store, almene folk taget under et i almindelighed ikke vil være i stand til at bevare og udvikle åndelige værdier uden et vist fællesskab gennem menighedsliv og folkelige møder.

Det var kun ganske få, der fra disse sogne søgte på danske ungdomsskoler, endnu færre formåede at holde forbindelsen vedlige med levende kredse i »det gamle land«; der var ingen sangbund for den slags ting i hjemmene i sognet; derfor kan man egentlig ikke engang sige, at det folkelige liv sygnede hen; der havde i grunden aldrig været noget sådant. *Da det skulde til at tage sin begyndelse, blev forbindelsen afbrudt.* — Her var i virkeligheden det ved at ske, som tyskerne havde ønsket: at et slægtled maatte »dø«, for at en tysk slægt kunde vokse op.

Så kom afstemningstiden med alle dens møder rundt omkring i landsdelen — og ikke mindst i de truede egne. — Det satte sindene i bevægelse, selv krigstidens tryk veg, og en egen, følelsesbestemt løftelse betog alle. Dette varede ved ud over genforeningen, og der fortsattes med møder, som nærmest må sammenlignes med møder i gode, grundtvigske kredse nord for Kongeåen. Men mange steder viste det sig, at de, der havde været »mest« danske, egentlig kun havde været danske i modsætning til det tyske. De formåede derfor ikke at holde liv i en sådan bevægelse, greb det ofte helt forkert an. Derfor syntes det at sygne hen igen; men så trådte »de stille i landet til«, de, der havde formået under trange kår i

nogen måde at leve sig ind i, hvad det vil sige at være dansk. Skoleforeningen og sprogforeningen forstod, at disse folk måtte støttes, at her i grænseegnene var det, den store indsats skulde gøres, ingen har vist alvorligere følt det end afdøde Anders Lebeck. Og således er det da gået til, at der nu vokser et sundt og solidt »forsamlingshusliv« frem i disse egne, samlet om de mange nye forsamlingshuse, som er blevet rejst siden genforeningen — også ved de nationale foreningers hjælp (alle tre); der var kun få her i grænseområdet før. Eller man samles i en mere beskeden forsamlingsaal, men hvor man mødes måned efter måned, ja, om vinteren ofte uge efter uge, for at blive delagtige med hverandre i dansk åndsliv og kultur. — Naturligvis har »bevægelserne« også søgt at så deres sæd til splid her, men uden synderlige frugter.

Forsamlingshusarbejde her former sig ikke ganske som i forsamlingshusene nord for Kongeåen, — jeg tænker naturligvis ikke paa de sale, som både der og her er blevet til dansesale og kun det. — Nord på er det i almindelighed en ren grundtvigsk kreds, som bærer huset og arbejdet der. — Det er langt fra tilfældet her. Her er det oftere en national bevidst kreds, der bærer det; den kan så være mere eller mindre præget i grundtvigsk retning eller endog gå helt over i rationalisme; men alle vegne bærer det vidnesbyrd om trang til indlevelse i det fælles danske. — Arbejdet i forsamlingshusene her er således mere alsidigt end mange steder nord på, vil man forstå. Dertil kommer det typiske sønderjydske fælles kaffebord, der skaber en egen hjemlig hygge over sammenkomsterne, som i høj grad kan virke frugtbringende. Hvorledes det ellers former sig det enkelte sted afhænger mest af den eller de, som har den virkelige ledelse af det. — Men fælles for alle kredse er de nationale festdage: afstemningsdagen, genforeningsdagen og

kongens fødselsdag. — Gymnastikken har også en rummelig plads de fleste steder og får det mere og mere. Man kender lykkeligvis ikke meget til specielt ungdomsarbejde i disse egne. Ved alle sammenkomster samles både unge og ældre. — Hvorfor skulde de vel ikke kunne det? — På vore højskoler kan den højt bogligdannede med udbytte sidde på bænk sammen med landbougdommen, skulde så ikke ungdommen og de ældre på landet med interesse kunne samles om det samme? — Det sker her de fleste steder, og det er en stor støtte for, hvad her skal gro. — Man får også det indtryk, at ungdommen samles mere og mere til. Den løssluppenhed, som krigsårene og de halvt lovløse overgangsår naturligt havde fremmet, er i nogen måde forsvunden. Men det er ingen let tid at være ung i, og naturligvis kæmpes der om de unge.

I den tyske lejr har man lært af danskerne og søger nu at tage deres arbejdsmåder op i det folkelige arbejde. De før nævnte friskoler er virksomme arnesteder i så henseende. — Bedst går det måske i længden de steder, hvor man ikke af tyskernes pågæenhed lader sig forlede til at tage deres lokkemad i brug: for megen dans og anden letkøbt underholdning, men lader det folkelige gro sin stille vækst, uden at glemme, hvor alvorlig kampen er, alvorligere end nogensinde.

Vender vi os nu til det praktiske liv, saa vil vi der finde den samme forskellighed i kårene. Landbrugets afsætningsforhold var under fremmedherredømmet helt andre end for de inden for Danmarks grænser boende landmænd. — Driftsmåderne var derfor også forskellige, hele udviklingen altså også forskellig. Man kan vist godt sige, at det danske landbrugs kår mere tvang den enkelte til fyldigst mulig dygtiggørelse, ja, ligefrem tvang initiativet frem, drev bønderne i samarbejde gennem andelsbevægelsen og mange andre sammenslutnings-

former. — Der blev stillet større fordringer til de unges rent teoretiske uddannelse, og dette førte dem i forbindelse med mangt og meget, som var heldbringende for deres hele udvikling. — Man vil derfor være tilbøjelig til ved første kendskab at sige, at befolkningen her er »bagefter«, sådan som man vist for resten oftest synes, når man kommer til en ny egn, idet man altid vil finde det fremmede akavet, indtil man kender det nærmere, så viser det sig ofte at indeholde værdier, man slet ikke havde øje for ved første kendskab. — Nej, kender man først lidt nærmere til det, vogte man sig vel for at sige, at befolkningen her er bagefter; men dens udvikling har i nogen måde været en anden end vor, og ved genforeningen blev det nødvendigt for den at indstille sig efter vore forhold, og det vil sige en ren omkalfatring for det praktiske livs vedkommende. —

Hvad uheldig markomsætning, vanskelig driftsomlægning, kurssvingninger o. lign. har ført med sig af næsten uoverstigelige vanskeligheder, behøver jeg ikke at trætte mine læsere med. Det er der skrevet og talt nok om i det sidste par år. — At arbejdsforholdene på en gård, der har sin jord på 29 forskellige steder, volder vanskeligheder efter dansk driftsmåde, står klart for alle, ligesom det viser, hvad også ofte er nævnt, at her trænges til udskiftning og udstykning. Men dette kommer forhåbentlig nok i gang og sker heldigst ved en rolig udvikling og ikke ved en masseeksport. —

Men har jeg formået at give et lille indblik i det praktiske og åndelige livs kår her i grænseområdet, så vil man forstå, at her er mange undskyldende grunde for mange af dem, der i de senere år har været på afveje i national henseende, og at her har været god jordbund for udsæd af de forskellige noksom bekendte bevægelers mer eller mindre nærende kerner. — Det har jo efterhånden vist sig, at næringen var tynd — selv for den

beregnende tyske agitation, som var far til det hele. — Man må kun undres over, at tilslutningen til hele dette røre er blevet så ringe, som faktisk sket er. Det kan kun have sin årsag i, at den solide, naturbestemte danskhed, jydskhed, er saa indgroet, at intet har kunnet få bugt med den. Alle bevægelserne har vist, at man fra tysk side forstår, at uro er det bedste for deres sag, man kunde sige: at ukrudt gror fordelagtigst i uroligt vejr. — Det har derfor sydfra ikke manglet på gode ideer, som er blevet udspyede her af letkøbte folk som Cornelius Petersen, H. C. Lei og andre. — At en del danske, som man ikke mærkede til, da det kneb for den danske sag under fremmedherredømmet, ved sådanne lejligheder har fået munden på gled, nu det kniber for dem selv, må ikke forbavse. At en del gode, men tillige godtroende danske har ladet sig putte blå i øjnene i begyndelsen, må man heller ikke undres over. Når man sidder i økonomiske vanskeligheder, ved eller uden egen skyld har i denne forbindelse intet at sige, og måske kun har udsigten til forlis af hus og hjem, så er det kun naturligt, at man griber efter alt, som synes at have bæreevne, selv om den kun er indbildt. — Hvad tyskerne har opnået gennem alt dette, vil de jo nu søge at få klarhed over ved landstingsvalget i efteråret, (endnu ikke afholdt, da dette skrives), og at de virkelig gennem det har nået nogen tal-mæssig fremgang, kan der vel næppe være nogen tvivl om; om de sløve danske kunde purres ud, så der også for danskerne kunde blive fremgang, er jo da ingen utænkelig tanke; men i alt fald må man jo betænke, at tal, selv ikke stemmetal, aldrig nogensinde vil kunne give fuldgyldigt udtryk for folks standpunkt, når det virkelig gælder. Ved siden må gå en rolig vurdering af øjeblikkelige årsager. —

Men upåvirkelige af al denne ståhej sidder de solide, som man ikke i en sådan tid mærker så meget til, men

som er dem, der bygger landet — og *beholder* det! — Og de er så mange som nogensinde før. — De fortjener al mulig påskønnelse og al mulig støtte, jeg tænker her mindre på økonomisk støtte end på den moralske støtte, der er i, at man ikke vurderer forholdene her i Nordslesvig overfladisk og ikke dømmer efter de krusninger, der er i overfladen. I dybden mærkes dette kun som svage dønninger. Der er følelserne de samme, stærke, som ikke må udsættes for tvivl. — Der kæmpes jo nemlig kampen både mod dårlige tider og om dårligt befæstede menneskesind. — Og dette fortjener hjælp også nordfra, også gennem mennesker, som vil være med til at bygge landet her. — Der er, som det er nævnt indtil trivialitet, både plads til dem og brug for dem på snart sagt alle områder. For at skabe en naturlig udvikling er det jo nemlig nødvendigt, at der bliver det samme sammenspil mellem Sønderjylland og de andre danske landsdele, som allerede er til stede mellem disse indbyrdes. —

Dette har også tyskerne forstået, og det er vel grunden til, at man fra deres side i så høj grad søger at lægge alle »rigsdanske« for had og gøre dette ord til et skældsord, som bruges ved alle mulige og umulige lejligheder. Man udbasunerer det som en voldførelse af den sønderjydske befolkning, hver gang et embede eller den usleste plads bliver besat med en »rigsdansk«; — som om der ikke skulde være ens ret for alle danske over alt i Danmark. Man tænker dog ikke på at forjage jyderne fra Sjælland eller omvendt. — Men det er forøvrigt klog politik fra tyskernes side; for selv om der for mig ikke er tvivl om, at der i den sønderjydske befolkning slumrer en oprindelighed og friskhed, som kan få stor og værdifuld indflydelse i dansk åndsliv, når den engang bliver rede til at gøre sin indsats, saa er der dog heller ikke tvivl om, at bestøvningen, som skal paabegynde frugtdan-

nelsen, maa komme nordfra; først må man have rodfæste i et godt grosted, i dette tilfælde i sit eget folk, i nøje indlevelse i dets åndelige værdier, og så kommer væksten som en naturnødvendighed, herligst for det, der har slumret. —

Men for at dette kan ske, må hele vort folk gøre sin indsats her, må gøres interesseret i, hvad her sker, forstå, hvor alvorlig hele den udvikling er, som står for Vi *kan* tabe! Det er begge parter udsat for at kunne i enhver kamp. Men vi kan også, om vi vil, om vi forstår varsomt at nære væksten, opleve det, Helge Hostrup sang videre om:

»Jeg er min faders øjne,
det håb, han plejed så ømt,
det, han skinted i vintermuln,
og det, han trofast har drømt,
det skal nu folket højne,
skal være som dagens dåb.
Jeg er min faders øjne,
skal se hans fuldbragte håb.«

Ravsted i august 1928.

Chr. Demuth.

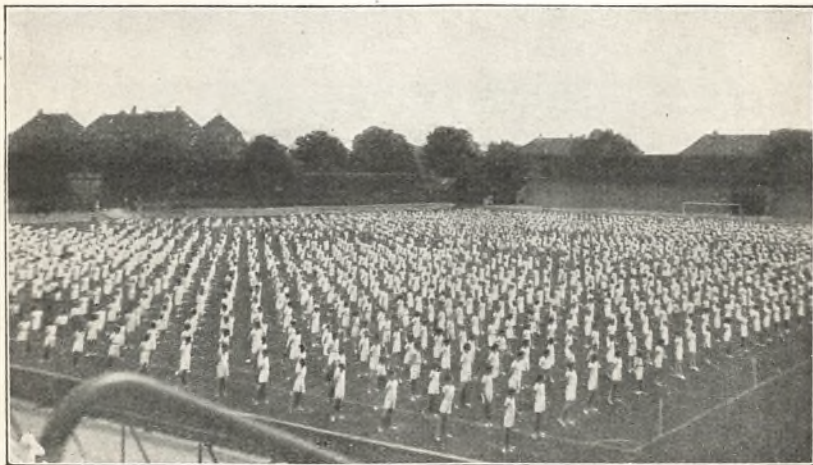
Skytte- og Gymnastikforeningens Dybbølfest

den 20. — 22. Juli 1928.

1928 var et mærkeår for gymnastikken i Danmark. Man fejrede 100 årsmindet for indførelsen af drengegympastik i vore skoler ved et 3 dages *idrætsstævne* i København d. 29. Juni—1. Juli. Det blev kaldt *idrætsstævne*, fordi man i de sidste årtier har taget flere og flere idrætsgrene med i skolens arbejde. Der var 10,000 børn med til stævnet, skoler fra hele landet var repræsenteret, desuden var der et norsk pigehold, et svensk drengehold og et pige- og et drengehold fra Duborgskolen i Flensborg. Fri idræt havde ikke så mange dyrkere, derimod var der en del boldspil og svømning. For svømmingens vedkommende var det også 100 års jubilæum, da man i hvert fald har undervist deri i den tid i de københavnske skoler. Gymnastikken var imidlertid *hovedtaget*. De tilreisende skoler gjorde gymnastik på 4 gulve ad gangen, det var lærerigt at se udviklingen. Til sammenligning havde stævnets kloge ledelse ladet et drengehold fra København lære en timeseddel fra 1828, og ved åbningshøjtideligheden ekserserede disse drenge som Fr. VI. soldater ledet af en frygtindgydende kommandersergent (den tids gymnastiklærere), og umiddelbart derefter viste et pige- og et drengehold fra 1928 vore dages gymnastik, — alt til stor glæde for de ungdommelige tilskuere og til oplysning om udviklingen for de voksne. Hovedinteressen samlede sig dog om aftenopvisningerne.

De københavnske lærerinder og lærere havde ved en række skoler ladet børnene lære samme timeseddel, og alle disse børn blev samlet i 2 store fælleshold, 3000

piger og 3000 drenge. Opvisningen fandt sted på idræts-parkens store boldbane. Der blev arbejdet efter en mere synlig end hørlig »kommando«, og takten gaves ved hjælp af musik, udsendt over pladsen gennem højtalere. Denne massevirkning — den største af sin slags her i Danmark — var storslået og fornøjelig. Indmarch, ud-

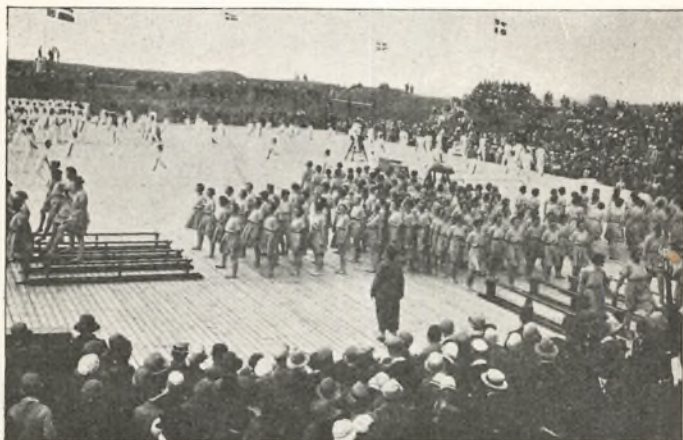

Det store drengehold.

march, udrykning og indrykning gik som efter en snor. Dette mindstævne var lærerigt og viste både udviklingen af selve gymnastikken i de forløbne 100 år, og at idræt under forskellige former med udbytte kan anvendes i skolens arbejde; men gymnastikken var og er det midtsamlende, både hvad det sundhedsmæssige angår og ikke mindst for det *opdragende*, der følger med. Det, vor tids foregangsmænd så for 150—200 år siden, begynder nu at blive til virkelighed: et målbevidst og tiltællt arbejde for, at den opvoksende slægt må få *en sund og veludviklet krop til bolig for en sund sjæl.*

Sommerens *anden* store gymnastiske begivenhed var *Dybbølfesten*, som den kort udtrykt kaldes. Det var ikke noget jubilæumsstævne; men som de fleste ved, afholder »skytteforeningerne«, der i 1919 fik navneforandring til »De danske Skytte- og Gymnastikforeninger«, hvert syvende år landsfest. Den forrige, *Fredericiafesten* i 1921,

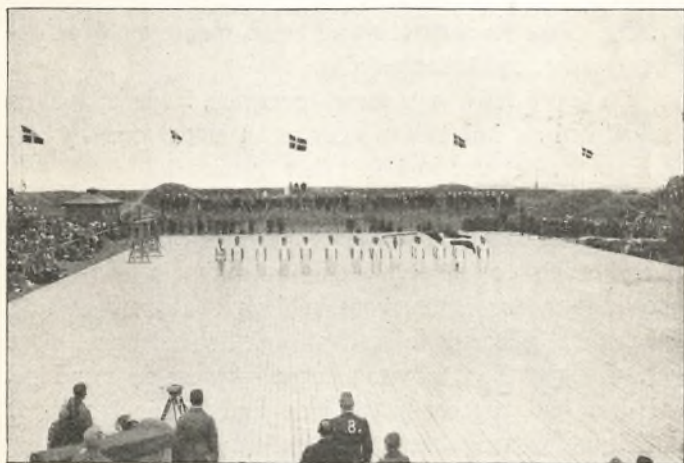
Vejle Amts Kvindehold.

var en *god* fest; det var da naturligt, at man denne gang fik festen afholdt på Dybbøl, tilmed da det skulde være en nordisk fest. De tre skandinaviske lande har fælles minder på Dybbøl, og for os Danske er det den dyreste mindeplads inden for vort lands grænser.

Vi ventede en stor fest, en enestående fest, og vore forhåbninger blev ikke gjort til skamme. Hør hvad *Jon Sørensen*, norsk højskoleforstander, meget interesseret i vor frivillige gymnastik, siger i en artikel*) om Dybbøl-stævnet: »En folkevandring. Et pilgrimstog til Dybbøl. Det største siden genforeningen. Det første smukke træk af dens ånd var alle de blomster til krigsgravene. Ikke blot de store kranser, med bånd og inskriptioner og talere,

*) Artikel i »Dansk Folkeoplysning«s Augusthefte 1928.

mest rørende var de små buketter, plukket af børn og andre »små« folk, rørende som den buket af små anemoner som hver vår ved dens første gry er at finde på vor Wergelands grav, en håndfuld blomster lagt der af anonyme, små, ærlige barnehænder. Hvor langt ned og vidt ud i folkets lag en tanke, en kærlighed er nået, det

Det danske mandshold.

fortæller de små buketter mere end de store kranser. Og det ved vi nu, hvad ikke alle var trygge på i forvejen: de (ca. 7000) gymnasters opvisninger mellem skanserne, der hvor fædrene blødte, følte ikke som dissonans, men som en med blomsterne sidestillet skjøn hyldelse til moder Danmark og de helte hun her skjuler i sit skjød.

Det en lydhør tilskuer her kom i berøring med, var noget mere end »legemsbevægelser og kropskultur«. Dette »mere«, som har gjort de danske skytte- og gymnastikforeningers gymnastik til folkegymnastik, til åsen i Nordens gymnastik, har den fra en kilde under bankerne ved Dybbøl. Så længe den kilde ikke løber tør, vil den danske folkegymnastik være af samme ånd som den

græske i dennes gode tid, da kransen om gymnastens tinding var en gren fra det hellige træ i gudernes lund, skåret af med en kniv af guld. Det var denne kniv af guld der også skar blomstrerne og bøgegrenene ved stævnet på Dybbøl.«

I »Gymnastik Tidsskrift« siger samme forfatter:

»Gymnastere og tilskueres optræden var mønsterværdig. Ikke en beruset mand at se, men overalt en opførsel, folket og stedet værdig.«

Disse ord fra en ungdomslærers pen, fremmed, vågen og kritisk i sin indstilling, siger os så meget om Dybbølstævnet, at det var god fest helt igennem.

At der var ting i administrationen og ledelsen af stævnet, der kunde have været bedre, har Jon Sørensen, Svenskerne — og vi selv set og indrømmet; men det er udenværker, for festen som helhed; som nordisk fest, dansk fest, et dansk folkestævne på Dybbøl betød disse *ydre* mangler intet. Gymnasterne — mest de mandlige, som var indkvarteret privat i de omliggende landsbyer på feltmæssig måde var begejstrede over den velvilje og glæde, de blev modtaget med og over den behandling, de fik i kvartererne.

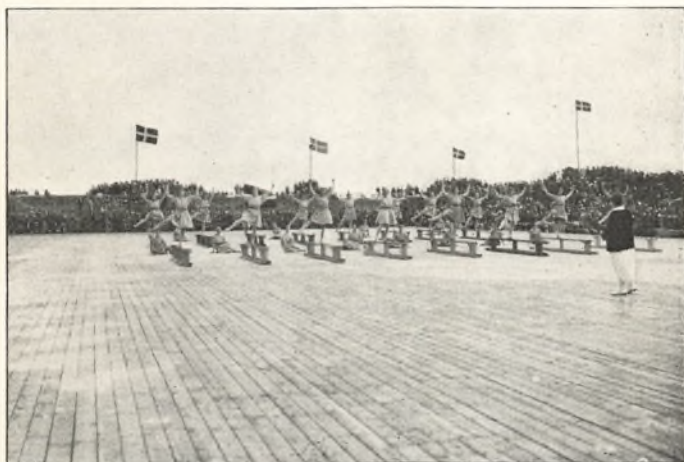
Trafikforholdene ad den *ene* vej til Sønderborg fra Dybbøl var vanskelige, til tider faretruende, men der skete kun nogle småuheld og et alvorligere uheld ved påkørsel. Alle kræfter, foreningens såvel som de mange stedlige, gjorde, hvad de kunde, for at festen kunde få så smukt et forløb som muligt, og de mange, mange tusind deltagere havde samme sind.

At gengive alt, hvad der var at fortælle — af værdi — om denne fest, tillader pladsen ikke.

Skydningen foregik på militærets skydebaner sydøst for Sønderborg — på Als, og her kappedes de godt og vel tusinde skytter i et par gode dage om rækkefølgen; men skydningen havde ikke publikums interesse, folke-

strømmen gik i de tre dage til kongeskansen på Dybbøl, hvor gymnastikopvisningerne fandt sted sammen med stævnets to festligheder.

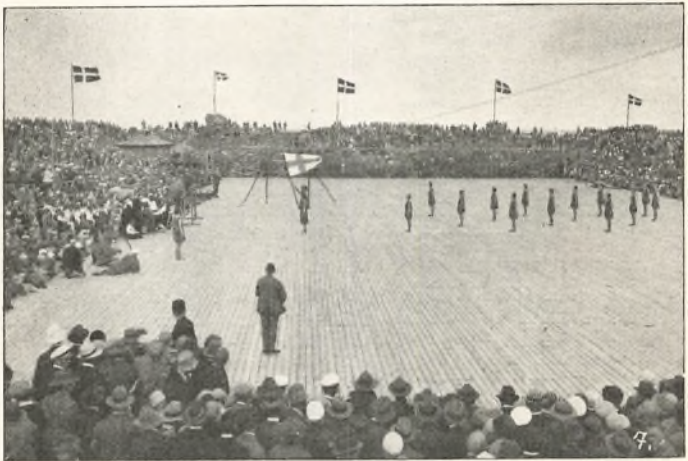
Gymnastikken begyndte fredag middag, og fra den tid til lørdag aften skulde alle vore amtshold vise, hvad de kunde. Et stort gymnastikgulv lå i skovens nordlige

Det danske kvindelandshold.

del 30×60 meter. De fleste amtshold var over 100 deltagere, mange af dem var på mellem 150—200, og enkelte hold var på 250—350 deltagere. Af hold under 200 deltagere var der 3 fremme ad gangen, — et noget broget skue for de interesserede tilskuere. Der var dog hverken faglig eller kritisk bedømmelse, så mængden gjorde ikke noget. Af større hold var to fremme ad gangen, som regel fra samme amt, dog var Odense amts hold så store, at de måtte slås sammen med mindre hold: Odense amts mænd og Ribe amts kvinder og omvendt. De sidste hold lørdag aften var de to store sønderjydske hold, ca. 700 ialt med omtrent lige mange i

mands- og kvindelholdet. Det var en god og værdig afslutning på de to *arbejdsdages* gymnastik. Gulvet fyldt med sønderjydsk ungdom. Hvad der tænktes — ikke mindst i Sønderjydernes sind — ved at se denne flok unge i dybbølskanser i fredelig idræt, syngende danske sange, under danebrog, ja det kan man bedre forstå end

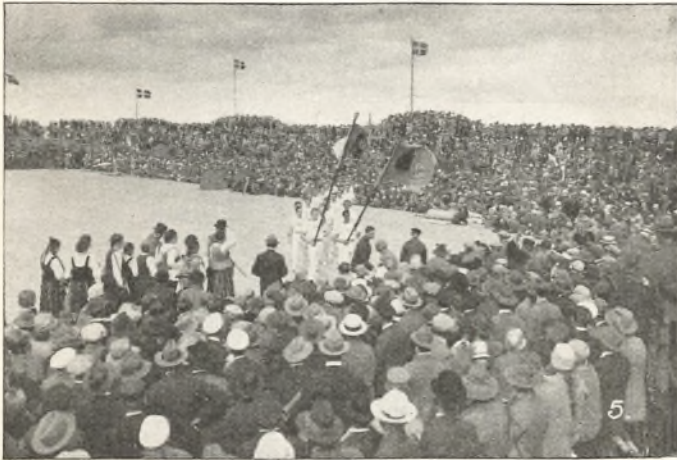

Finnerne.

beskrive. — Danebrog overalt, skansen rundt, de 5 nordiske rigers flag på kongehøjen, alle hold under danebrog, og dog kunde der have været flere. Holbæk amt tog foruden amtsfanerne en snes kredsfaner med, og denne indmarch, udmarch og hilsen med de mange danebrog gjorde stærkt indtryk, vi har fået det bekræftet fra mange sider siden festen.

Lørdag aften var der et slags »folkefest« i skansen. Sønderjydske- og Ribe amts gymnaster bar ca. 1000 tændte fakler rundt på volden, så selve skansen tilsidst var kranset af et ildhav — med danebrog på stængerne lysende blændende klart mod den mørke himmel. På

gymnastikgulvet viste Præstø amt en fakkelmarch og rækkeopstilling med faklerne, mens kvinderne viste visse »fakkeldanse« med menuettrin. Mens dette skete blev der — udslynget gennem højttalerne — sunget danske folkeviser: Jeg gik mig ud en sommerdag at høre, o. fl., mens tilskuerne — eller rettere en del af dem sang

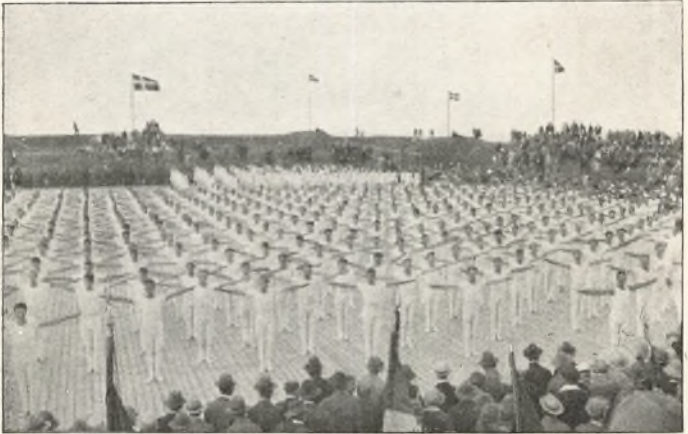

Svenskerne.

omkvædet med. Der var den aften ca. 30,000 tilskuere i skansen. Det hele sluttede — noget tidligere end ventet på grund af den ret stærke blæst — med en bårtale af *Mads Gram*, Københoved. »Og så steg fra alles bryst sangen, fædrelandssangen, steg som en brænding over alle skansens bakker, så bruset af den hørtes helt ned til Sønderborg by. Dybbøl sang,« siger Jon Sørensen derom. Søndagen var landsholdenes dag. Hvor så de små ud de landshold, nu da vi havde sindet og blikket fædt af de mange hundrede gymnaster på en gang. Det danske mandshold var det første hold om morgenen ialt 24, og

det finske kvindehold var på 16 deltagere, imellem de to tal var de andre landshold.

Det danske mandshold, leder Frede Hansen, Rødning, og det kvindelige landshold, leder Jørgine Abildgård, Snoghøj; samt et gammelmandshold på ca. 100 fra Ribe amt, leder *J. R. Kirkebjerg*, Askov, var fremme om

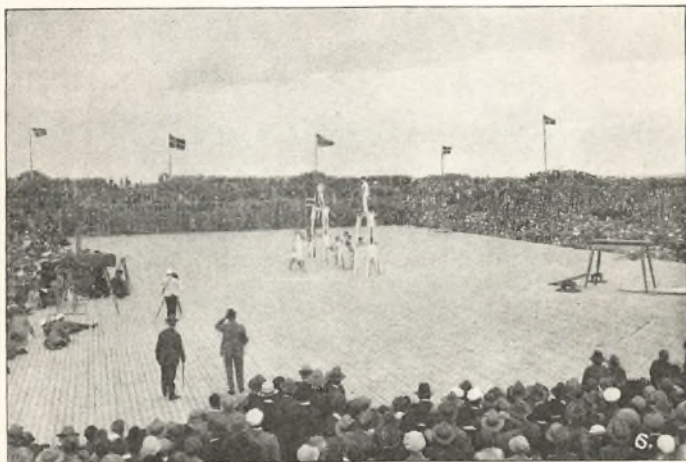
Odense amts mandshold.

formiddagen. På gammelmandsholdet var bl. a. *Povl Bjerge*, Askov, deltager, 75 år gammel og *K. A. Knudsen*, nuværende gymnastikinspektør, 64 år gammel. De to mænd og Kirkebjerg er så gamle i tjenesten, at de i efteråret 1885 var med i den såkaldte *Nordlandertylvt*, der lærte svensk gymnastik på et par måneders kursus i Lund.

Søndag eftermiddag var de nordiske landes hold fremme. Det finske kvindehold var først, ledet af dr. *Kårina Kari* fra Helsingfors. Det var ikke Bjørkstensk gymnastik, de viste os, men en noget underlig blanding af meget kraftige og smukke øvelser til en del plastiske øvelser, der virkede noget søgt, alt til sang- og musik-

ledsagelse; men deres gymnastik-idrætslige kultur var langt over det, jeg nogensinde har set.

Nordmændenes mandshold lededes af deres snart verdenskendte kaptajn *Sverre Gröner*, (jeg så ham første gang ved olympiaden i Antwerpen 1920). *Turnøvelser* kalder Nordmændene deres gymnastik, noget lignende

Nordmænd.

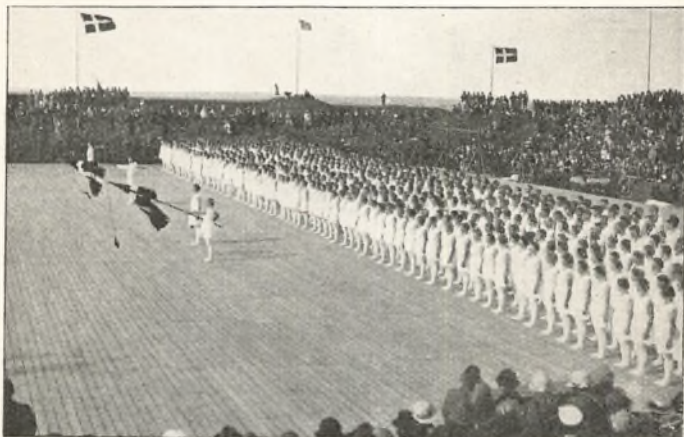
som vor by-konkurrencegymnastik, men med nogle drabelige spring (Trampolinspring), som ingen i hele verden kan fremvise magen til. Intet hold i Dybbøl fik så megen tiljubel som disse Nordmænd, når de viste deres præstationer. Det var fortjent, — men folkegymnastik er og bliver det *aldrig!*

Sidst var det svenske landshold, et udtaget hold fra Skånes frivillige kredse ledet af kaptajn *Oterdahl*. De viste en stilig svensk gymnastik, og kønne og veludviklede var »Pojkarne«. I svensk »Tidskrift i Gymnastik« siges det, at de var »i den sædvanlig flotte svenske dragt, som står både over den norske og danske.« Om vi er

enige med skribenten er en sag for sig, men kønne var mændene, og de skilte sig pænt fra deres ting.

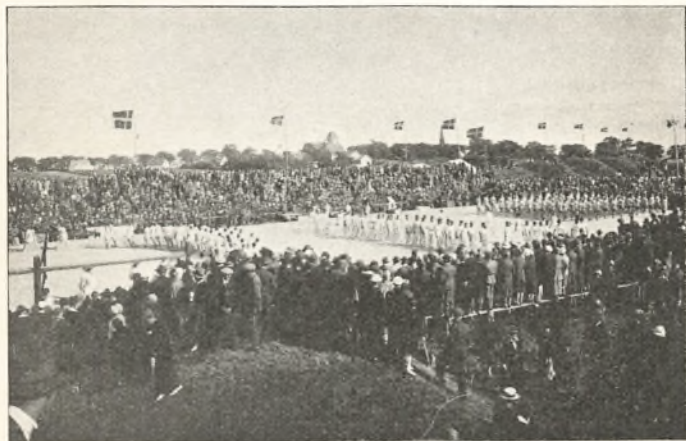
Til afslutning skulde der være en fælles indmarch af alle skytter og gymnaster, og afslutningstalerne blev holdt af foreningens formand, oberst *Parkov*, forsvarsminister *Brorsen* og *H. P. Hanssen*, Nørremølle.

De sønderydske hold.

Indmarchen forløb for deltagernes vedkommende over al forventning. Ca. 10,000 ialt marcherede ind og tog opstilling med front mod kongeskansen, med alle fanerne foran. Jeg giver igen ordet til Jon Sørensen: »Noget stærkere anvendelse af ordnende magter vilde forresten have været på sin plads. Den store opmarch — ca. 10,000 — søndag em. kunde gået smukkere og hurtigere for sig om der var ryddet og holdt plads for opmarch og opstilling. Nu tog folkemassen hele gymnastikpladsen i besiddelse. Men så skete noget. Det halve af de ti tusinders tog måtte ind på gymnastikgulvet, hvor liver tomme alt var optaget af tusinder, mens ny tusinder trykket på som også vilde op på gulvet. For norske øjne

så det farligt ud, opmarchen kunde blive en fiasko, med en masse øvelsestof for de 80 samariter, hvis flag vajede her og der i folkehavet. Men så hændte det besynderlige, det vi vilde trængt 100 ridende politibetjente til, det udrettede gårdejer Juhl med armvift og nogen blide smil + to spagfærdige betjente. Det danske smil er jo be-

Tre hold på én gang.

rømt for sin tiltrækkende magt. Det vi her fik syn for sagn, var rigtignok det modsatte. For Juhl *smilte* 6000 mennesker bagover, til han fik plads til 5000 mand. . . .

Hvad en knirket historiker kunde indsamle på Dybbølfestens knirkekonto blæstes ganske væk af festens stemning. Da sønderjyden — han som smilte plads for festens sidste akt i kongeskansen — foran sine 10,000 og de 100 faner kommanderte! alle ret! Hils! — da følte liver og en det Mads Gram sagde kvelden forud i bål-talen: Denne fest er den skønneste jeg har oplevet siden genforeningen. — Med mindet om de mange gymnastikstevner, nationale og internationale, jeg har deltaget i, må jeg om Dybbølstævnet sige: Det står uden for sam-

menligning, det staår helt for sig selv, jeg har aldrig oplevet noget lignende.«

— Vi andre siger som Jon Sørensen, vi *har aldrig oplevet noget lignende*, og det hele samledes til sidst i et fælles udtryk, da H. P. Hanssen holdt den sidste tale, hvori han talte om stedets historie, hvor han sagde til

Fra fællesopmarchen.

Nordens ungdom, at Nordens nationale opgave er at værne og bevare grænserne mod øst og syd, og han sluttede med at sige til *dansk ungdom*: »Glem ikke, at en kamp, som går over et årtusinde tilbage i tiden, også vil strække sig langt ud i fremtiden. Glem ikke, at grænsens værn med opbyggende arbejde på alle kulturelle områder ligeså fuldt er en rigsopgave som dens værn med blanke våben. Glem ikke, at hele folket her må løfte i flok, ligesom da dronning Thyra rejste Danevirke. Og glem ikke, at her tilråber vor historie os det manende: Enten dige eller vige.«

Hvor mange af de 10,000 opmarcherede deltagere og af de ca. 40,000 tilskuere der fattede talen helt ud,

ved vi ikke, men for dem, der følte festens grundtone, var det en appel til os om i fremtiden at gøre vort arbejde endnu bedre. Den danske gymnastik har sin rod tilbage i den bevægelse for at rejse vort folk efter 1864. Skyttebevægelsen var en folkebevægelse i den første lille snes år, og vor gymnastik skal blive en *folkegymna-*

Fra fællesopmarchen.

stik, om den skal kunne løse sine opgaver, knyttet til det værdifuldeste i vort nationale liv. Dybbølfesten viste, at vi er på den rigtige vej, selv om vi har langt igen.

Jeg lader et svensk citat slutte denne beretning, fordi jeg tror, at det har sin opgave at få at vide, at også vore naboer ser det værdifulde i vort arbejde. Forfatteren har ladet os nøjes med sine forbogstaver A. H., og samme A. H. skriver i »Tidskrift for Gymnastik« bl. a.: »De indtryk, man modtog ved denne fest, domineredes helt og holdent af, hvad man fik at se af de danske landboeres frivillige gymnastik. Denne frivillige bevægelse har nu nået et omfang og en styrke, som ikke kan andet end imponere. Med sine rødder knyttet til de mange folkehøjskoler og

»delingsførerskoler« landet rundt har de danske landboeres frivillige gymnastik udviklet sig til en ideel og national betonet folkebevægelse af virkelig betydning. . . .

Nævner man dertil et eks. som dette, at en fader selv deltog i »gammelmændsholdet« ved festen, havde 6 børn i amtsholdets rækker, så behøves der vel ikke at

Holbæk amtshold marcherer ind søndag eftermiddag.

siges mere for at godtgøre, at den danske frivillige gymnastik omkring på landet er blevet en national og kulturel faktor af meget stor betydning. For den danske landbougdom er gymnastikken blevet et samlingspunkt for de bedste elementer og cvner ikke blot at samle stadig voksende skarer til øvelserne, men ligeså vel at give dem en interesse for gymnastik, som godt kan kaldes brændende, og for hvilken denne fest gav så mange forskellige udtryk.«

K. Killelose.

De fleste af billederne er taget af Dagmar Tornøe, Ryslinge.

De nye melodier.

(Thomas Laub.)

Enhver har iagttaget de senere års ejendommelige grøde med hensyn til vor folkesang. Vore digtere med Åkjær i spidsen har givet os en hel række nye sange, som betegner en hel genfødselse af sangen i skoler og hjem. Vor tid ligner i den henseende 80erne, da Bjørnsons sange gik over landet. Fornyelsen nu skyldes dog ikke alene vore digtere, de må dele æren med tonekunstnerne, der i højere grad end tidligere har kastet sig over den folkelige sang. Disse mænd skrev melodier til de nye sange, melodier, der fløj over landet, og de gik videre, de skrev nye melodier til gamle sange, hvis melodier i forvejen var indarbejdede, og hermed opstod de brydninger, som vi mærker i disse år.

Jævne mennesker, der i mange år har sunget og elsket en melodi som Lindemans »Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord«, får nu at vide, at den dur ikke, nu skal de bruge Carl Nielsens melodi. Gang paa gang står de over for disse nye melodier, og det begynder at gå op for folk, at snart ingen af »de gode, gamle« melodier får lov til at stå. Hvem kender ikke klagesangen: »Åh, skal vi nu have en nye melodi til den!«

De fleste forstår ikke denne trang til at fortrænge hidtil brugte melodier, hvortil så mange gode minder knytter sig, og er derfor tilbøjelig til at stille sig godt afvisende over for alt nyt på sangens område. Måske

flere vilde stille sig mere åben og velvilligt over for de nye melodier, hvis de vidste, at årsagen til de mange attentater på de hidtil brugte melodier er den, at der i de senere år er brudt en hel ny opfattelse af den folkelige sang igennem, en opfattelse, der er så forskellig fra den tilvante, at kun få af de sædvanlige melodier går fri for kritik.

Spørger man tonekunstnerne, som vil lede folkesangen efter helt andre linier end de hidtil brugte, hvorfra de har disse ideer, vil de svare: Fra »Laub«. Navnet Laub indbefatter fornyelsen på kirkesangens og folkevisens område, men hans synspunkter har virket ind på alt, hvad der hører ind under den folkelige sang. Vil man have en samlet fremstilling af den nye opfattelse, får man den bedst ved at gå til Thomas Laub; hos ham er linierne klare, han er så absolut målbevidst i sit arbejde, og vi vil opdage, at Laubs ideer på sangens område er i slægt med noget af det bedste i den grundtvigske bevægelse nemlig sansen for den historiske udvikling, samhørigheden med fortiden, fornyelsen skal hentes ved at gå tilbage til kilderne. Når Laub i melodiernes verden søger tilbage til det oprindelige, er han i pagt med noget af det bedste i vor tid, trangen til på alle åndslivets områder at finde tilbage til kilderne, vi ønsker at stå oprindeligt i vort forhold til åndslivets skatte og kan ikke leve på lånt gods.

Thomas Laubs opfattelse af musik dannedes gennem studiet af gammel musik på bibliotekerne i Italien og gennem hans undersøgelser af folkevisemelodierne, som er et forskerarbejde uden sidestykke. Sammen med Axel Olrik har han udgivet samlinger af folkeviser, hvor såvel melodier som tekst er ført tilbage til den oprindelige skikkelse så nær som overhovedet muligt; derigennem har han givet os folkevisetonen i dens oprindelige storhed, så at vi kan beriges af den. Vi skal ikke nøjes med

de romantiske efterklange af folkevisetonen, nej, vi skal tilbage til den oprindelighed og skønhed, hvormed ordene blev sagt på de gamle toner.

Under sit arbejde med folkevisemelodierne opdager han, at de har samme kendemærker og virkemidler som den tyske kirkesang ved reformationstiden, der kan udledes af den oldkirkelige kirkesang. Både folkeviserne og reformationssalmerne viser et sådant slægtskab med den oldkirkelige tone, at de må have deres oprindelse der, og derfor var de melodier, verdslige og religiøse, vi har fra 1500erne, folkelige i ordets bedste betydning, fordi de var ægte børn af den oldkirkelige tone. Laub gør opmærksom på, at det hedder fra den tid »at Luthers lære mere udbredtes ved salmesang end ved præken.«

Ved år 1600 opstår i Italien den nye musik, den moderne opera, der ikke har sin rod i kirken, men som er udpræget verdslig, idet den som virkemiddel bruger koncertsalen og teatret; dertil kom ortodoksiens og rationalismens tid, da kirkelivet og dermed også kirkesangen forfaldt. Alt dette gjorde, at den lutherske sang tabte i livlighed og kraft, idet den endte som den stive og døde koral, som vi kender så godt fra Berggrens koralbog, der endnu den dag i dag bruges som undervisningsmiddel for vordende organister ved alle vore seminarier. Koraller betegner en forvandskning i retning af det stive, ensformige og ubevægelige, man kan som eksempel tænke på melodien til »Hvo ikkun lader herren råde«. I de fleste af vore kirker bruges endnu disse koraller.

I pietismens tid søgte man at forny kirkesangen — ikke ved at vende tilbage til den ægte, men ved at tage melodierne fra den ovennævnte verdslige musik, der begyndte omkr. år 1600. Disse melodier er atter forsvundet. Mærkeligt nok gentages samme fejl, da kirkelivet fornys ved Grundtvig, man går til den verdslige musik. Grundtvig selv hævdede, at al reformation må ske ved at vende

tilbage til den gamle kirkegrund, hvoraf det nye skulde blomstre frem, og hans salmedigtning viser på en gang indlevelse i det gamle og alligevel en ny blomstring. Han gik jo bag om rationalismen og knyttedes derved til den gamle strøm, der fra oldkirken over middelalderen nåede os gennem Luther, Kingo og Brorson. Desværre — hævder Laub — gjorde hans hjælpere på musikkens område ikke det tilsvarende med melodierne. Rung, Barnekow o. a. havde ikke den tilsvarende tilknytning til strømmen fra den oldkirkelige sang. De søgte støtte i en verdslig musik, der aldrig har haft toner til folkelig kirkesang. Derfor blev melodierne ofte til en række følelsesfulde romancer, musikalsk set smukke nok til at behage den dannede smag og dog kun smuler fra de riges bord; de kan være kønne og nydelige, men mangler dog de store linier, kraft og dybde. Ved siden deraf en række melodier, der musikalsk set står meget lavt, enkelte af dem endogså hentet fra amerikanske negerviser.

Da der ikke kan bringes liv i dødt, kasserer Laub en mængde af disse melodier og vender tilbage til den gamle, evigunge kirkesang; han gør på musikkens område det samme som Grundtvig, indlever sig så stærkt i den gamle tone, at han kan øse af dens skatte og vise os, hvilken skønhed og kraft de gamle melodier har, og Laub byggede videre på den gamle grund ved selv at skrive melodier, som betegner noget af det skønneste og reieste, vi for tiden har i vor kirkesang, og Laubs egne melodier har vist samme egenskab som de gamle, han har draget frem, at de er *tjenende* i gudstjenesten, de bærer præg af forståelse af ånden i ordene, vi bærer frem.

Laub er imod al kunstnydelse i kirken; vi behøver ingen kunstig fremstilling af sindsrørelser og lidenskaber, stemningen i en kirke behøver vi ikke at tilstræbe, den er der i forvejen på grund af menigheden, der er forsamlet. Tonerne skal blot hjælpe at frembære stemningen ved,

at den gør sig til tjener for salmesangen. Både ord og toner må være sande og oprigtige, derfor forekommer Laubs melodier ofte saa jævne, thi her er ingen musikalske tricks af nogen art. Deraf følger, at Laub forkaster de store præludier o. lign. i kirken, hvor organisten udfolder sig, som var det i en koncertsal, en fristelse, som man f. eks. i mange københavnske kirker er faldet for, hvad enhver kan overtøye sig om ved gennem radioen at høre de store musikalske præstationer ved gudstjenesten.

At vor folkelige sang savner et fælles, klart præg kan vist alle mærke, når de hører vor egen sang i skoler, ved møder og i kirke. Her trænges til et stort udrensningsarbejde, og det er glædeligt at se, hvorledes dette arbejde er i stadig vækst ud over landet. Laubs melodier findes særlig i hans Melodibog »Dansk kirkesang« 1918 og »Folkehøjskolens melodibog« 1922. Fra disse bøger har vi hentet melodier, som for de unge på højskolen betyder en hel fornyelse af de hidtil kendte salmer og sange, ja, måske mere end det, et helt nyt forhold til det religiøse, og det er at håbe, at højskoleeleverne ved deres hjemkomst vil føre dem videre, så stadig større kredse i vort folk vil kunne beriges deraf. Endnu er det sjældent at træffe kredse f. eks. ungdomsforeninger, hvor de kender disse nye melodier, ja, man kan blive mismodig over den fattigdom på kønne melodier, man iagttager på rejser ud over landet. Her er der brug for alle, der vil være med til at bringe fornyelse i vor folkesang; her tiltrænges et arbejde med at lære de nye toner i vide kredse, i særdeleshed i de kirkelige kredse.

Vil vi for vort arbejde have et udgangspunkt i vor bedømmelse af melodier, bør vi følge Laubs råd, der særlig er tænkt anvendt på salmemelodier, men som kan udvides til at gælde alle melodier. Han siger kort og fyndigt i sin bog »Musik og kirke«:

»Som man på en mands tone hører hans stilling til de ord, han taler, hans sandfærdighed, sådan skal også salmetonen vidne om menighedens sandfærdighed i sin redelige, enfoldige sluten sig til ordene, i sit ja og amen til dem. Her har vi det afgørende ved bedømmelsen af kirkesangen, den melodi, som kan lægge dette ærlige ja til kirkens ord, er god, den, der ikke kan, er dårlig. Og vil man lære at skelne her, er der kun en vej at gå — den historiske.«

Harald Grønberg.

Jens Mortensen, Kvarmløse.

(Fortsat fra årg. nr. 34)

Bodil og Jens Mortensen fortsatte nu i 1915 deres sønderjydske rejse til Åbenrå, hvor de besøgte Ernst Triers datter, Ester og hendes mand Jep Fink. De var også inde hos rigsdagsmand H. P. Hanssen og senere på hjemrejsen et lille svip hos L. B. Poulsen i Bovlund; og alle vegne fandt de en forunderlig lys tro på fremtiden. Nu måtte udlændighedens tid snart være omme.

Da Jens Mortensen skulde tage afsked i Bovlund, spurgte fripræst Poulsen ham, om han på sin rejse her

havde gjort optegnelser; og da han dertil svarede ja, bad Poulsen ham på det indstændigste om at brænde dem, da de meget let kunde afstedkomme store ulykker, når han ved grænsen skulde visiteres. Det hjalp ikke alt, hvad Jens Mortensen ytrede om at skjule dem, Poulsen gav ikke op, før papirerne alle var gået op i luer.

Jens Mortensen rejste hjem med den mest levende følelse af, at hvad vi heroppe »nordenå« kunde gøre for at mildne de danske Sønderjyders tunge kår, det skulde og burde vi gøre uden først småligt at spørge, hvad det kunde koste.

På det punkt kølnedes hans hjærte aldrig.

Der er her foran fortalt om en betydelig række af virksomheder, som Jens Mortensen efterhånden kom op i.*) En må jeg dog endnu have lov at nævne. Den vedrører højskolesagen i København.

I højskolen havde Jens Mortensen mødt det bedste, hans liv havde fået del i, og det vil derfor være let forståeligt, at det var ham allerede længe en sorg, at højskolen ikke kunde vinde indgang i byerne og navnlig da ikke i København. De forsøg, som derpå havde været gjort, var nærmest mislykkede; man syntes efterhånden at ville give sagen op.

Kun cand. theol. Johan Borup holdt endnu ud. Han havde i sin ungdom mødt højskoletanken hos sin morbrøder Ernst Trier i Vallekilde. Det blev nu hans plan at gøre et nyt forsøg på, om det i en lidt anden form kunde lykkes. Arbejdet gik ret godt, men man manglede den højest nødvendige plads til at udvide, og hvordan skulde det være muligt at rejse penge. Denne vanskelighed syntes nærmest uovervindelig.

Jens Mortensen havde hørt en del om Borups arbejde men vilde gärne have fyldigere besked, derfor bød han

---

Se årgang 1927.

ham ud som taler i foredragsforeningen, hvor han så skulde lægge sagen frem. Dette var i 1915. Efter foredragets slutning sad de to mænd ene i hotellets gæstestue, og Borup fortæller da, hvorledes Jens Mortensen pludselig siger: »Jeg interesserer mig stærkt for Deres virksomhed, og jeg hører ikke til dem, der lider af socia-

listforskrækkelse.« Borup så forbavset op på manden, »og et Øjeblik efter var vi dybt inde i en samtale«. Jens Mortensen selv fortæller: »Jeg udbrød ganske uvilkårlig: pengene, dem må vi skaffe Dem, Borup. Denne spurgte: »Hvorledes mener De, hvordan skal det gå til?« »Jeg havde indtil den samme stund ikke tænkt det mindste på, at jeg her skulde træde til og gribe ind.« Men nu — her møder vi den ægte Jens Mortensen — hvis han kunde gøre gavn, hvis det nu netop var ham, der trængtes til for at få sagen ført igennem til sejr; ja, da måtte han heller ikke holde sig tilbage af magelighed eller frygt for arbejde og besvær.

Efter en lang samtale foreslog Jens Mortensen, at de

i fællesskab skulde indbyde en lille kreds af fortrolige venner for med dem at drøfte, hvorledes sagen skulde gribes an.

Denne plan fulgtes, og det viste sig, at den lille kreds gerne vilde være med at rejse sagen. En større kreds blev nu indbudt, og den 10. marts 1916 samledes i Borups hidtidige lokaler (Ny Rosenborg 9) omtr. 100 mennesker rundt omkring fra det hele land. Forsamlingen enedes hurtigt om at danne et selskab med det formål gennem aktietegning at samle et beløb til en højskolebygning — stor og anselig — hvori Borup så skulde fortsætte sin virksomhed.

Dermed var sagen sat i gang; men Borup vidner, at »uden hans tro, hans mod var vi aldrig nået dérhen, hvor vi er«.

Borup skriver videre: »Så drog Jens Mortensen i marken. Han gennemrejste landet på kryds og tværs; han gik ind til husmænd, gårdbrugere, godsejere, skolelærere, præster; de bad ham sidde ned, men øjeblikket efter gik Jens Mortensen op og ned i stuen og forklarede under ivrige armbevægelser og strømmende veltalenhed om alt, hvad han væntede sig af denne ny forbindelse mellem landet og København .... Hans tale glimrede ikke ved klarhed eller form; men han vidnede ...., det var ikke pyntelige ord men tonefaldet, redeligheden og overbevisningen, som lyste ud af hans ærlige øjne, der til sidst gjorde udslaget«.

Ja, dette var Jens Mortensen i virksomhed.

Han fortæller selv, at han mødte både dyb forståelse og stærk modvilje, hvor han således drog omkring; men resultatet af hans og andres arbejde blev dog, at 100,000 kr. blev indtegnet; og æren herfor tilkom ikke mindst Jens Mortensen.

Endnu havde sagen mange vanskeligheder at overvinde, før den omsider nåde frem til sin løsning; men

dette nådes dog som bekendt ved købet af det store palæ ved Frederiksholmskanal.

Det er sikkerligt sandt, hvad Johan Borup skriver i slutningen af sit mindeord: »Han vilde gærne have levet og set *det* spire, som han havde sået; det var hans lykke; han har levet for mer end sig selv. Vi takker den milde kærlige sjællandske mand for hans barnesind og for hans heltkraft. Hans navn skal være velsignet iblandt os.«

Hele livet igennem vedblev Jens Mortensen at stå i et inderligt taknemmelighedsforhold til Vallekilde højskole. Det var jo hans åndelige hjem. Trods de fem miles afstand sluttede han sig til Vallekilde valgmenighed, da den fremkom, og han var alle dage en flittig kirkegænger, og ved de store højtider skulde man sjælden savne ham og senere hans hustru. I en længere årrække var han medlem af menighedens styrelse.

Senere ved fremkomsten af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« blev han naturligvis straks medlem og tillige foreningens første — og indtil for et par års tid siden — eneste formand.

Der var noget særegen festligt over den lille, ikke særlig smukke mands fremtræden. Som den lysseer han var, medførte han altid noget forunderlig håbefuldt; man kom selv til at se lysere på sagerne under samværet med ham. Navnlig mindes jeg dette levende fra den tid — 1907—8 —, da vi foretog den store ombygning og udvidelse af højskolen. En underlig ængstelse og frygt kunde da undertiden overvælde én. Var det dog ikke alt for stort og dyrt, vilde det ikke en skønne dag bryde økonomisk sammen over hovedet på os alle her.

Traf det sig da på et sådant tidspunkt, at Jens Mortensen kom herind — og han kom meget ofte — så forstod han på en rent ud vidunderlig måde at rejse det sjunkne mod op igen, kalde håb og fortrøstning frem, så jeg efter »en omgang« af ham havde svært ved at forstå

den tidligere ængstelse og tvivl. Han forstod altid at finde lyspunkterne og på en mærkelig barnlig måde at få en til at lægge alt i »Guds faderhånd«. I den henseende kendte jeg ikke hans lige. Han var da også en velkommen gæst og kær husven hos os.

Da Jens Mortensen den 19. marts 1917 fyldte »støvets år de halvfjærds«, blev dagen af hans mange venner

forvandlet til en skøn festdag. Holb. amts landboforening mødte ved næstformand og sekretær og overbragte ham med tak og mange gode ønsker et sølv-kaffe-stel. Fra Vallekilde kom en større venneskare i flok og følge for at overbringe ham kredsens bedste ønsker. De bragte med sig et maleri af Troels Trier. »Den tabte søns hjemkomst«, et billede der blev Jens Mortensen til så stor en glæde; han syntes, at han i »faderens« træk kunde genkende trækkene af hans uforglemmelige, forlængst bortgangne ven Ernst Trier, hvad der for ham gav billedet dobbelt værdi. Jeg havde i dagens anledning skrevet et rimbrev til ham, og dette tillige med mange andre skrift-

lige hilsener og telegrammer blev ham om aftenen forelæst. Med indledningen udeladt lød det som følger:

.....Ak er det sandt, at virkelig du nåde »støvets år«,
 så må du sandelig ha' havt en lang og dejlig vår,
 så lang, at end din sommertid endnu du færdes i,
 hvor høstens korn og kløver fro sig slynger langs din sti.
 Og når din vinter synes os endnu så fjærn at se,
 mens andre ved de samme år alt tramper i dens sne,
 så er det vist fordi, at du har lukket somren ind,
 har trøstigt åbnet hjærtet dit for sol og sommervind.

Det gjorde du, da du som ung og attenårig knægt
 forlod dit hjem, din gamle far, din fødeby og slægt
 og drog til Vallekilde bort på dristig ungdomsfærd
 og smeddet fik din hjælm, dit skjold og blanke riddersværd.
 Det gjorde du, da færden gik til Fyn og »Sønden å«;
 du samlede ind hvad siden det var værd at leve på;
 med Askovs »Hejmdal« vandred du af sagas kongevej,
 hvor store, lyse minder stå, som tiden sletter ej.
 Alt tog du med og bar det hjem, da færden var forbi,
 da vandreårene var endt, og trådt din ungdomssti.
 Og da du atter stævned hjem til fædres mark og muld,
 da ejede du i hjærtets dyb en skat af åndens guld.
 Den skat den grov du ikke ned men tog den villig frem
 og delte med så rund en hånd til alle i dit hjem;
 du delte den med venners flok i festlig stund og lag,
 som og med den, der enlig kom ind under husets tag;
 ti fest og glæde fulgte dig, hvor du i livet kom
 og derfor strømmer dig imod i dag en takkeflom,
 og varme ønsker bæres med på takkens stærke strøm,
 vi ønsker dig en arbejdsdag, der svarer til din drøm.
 Men allermest vi ønsker dig mod livets kvæld Guds fred,
 den gemme dig for mørkets gys, når livets sol går ned!«

Endnu et par år efter halvfjærdsårsfesten vedblev Jens Mortensen at kunne glæde sig ved det mest udmærkede helbred; han havde så godt som aldrig været syg, og han plejede derfor at spøge med, at han såmænd nok blev hundrede år. Egentlig sygdom oplevede han heller ikke; men i hans sidste åringer viste sig i bestandig stigende grad en udpræget åreforkalkning eller alder-

domssvaghed, som snart gjorde det indlysende for ham, at han måtte tage reb i sejlene og hurtig mindske sin arbejdsydelse. I løbet af kort tid fratrådte han nu den ene stilling efter den anden i den mangeforgrenede virksomhed, han hidtil havde stået. Ved afgangens vurderingsmand for »Østifternes kreditforening« skænkede ham et smukt sølvbæger med indskription.

Den forening, hvis ledelse det kneb ham stærkest med at slippe af hænde, var foredragsforeningen for Tølløse og omegn. Denne forening havde han stiftet 1885, og i alle de år så godt som selv ledet.

Sidst af alle slap han stillingen som formand for »Vallekilde folkehøjskoles læringleforening«; men den krævede heller ikke så store kræfter.

Verdenskrigen havde slidt stærkt på ham; hans hjerte følte så varmt og så levende med dens ulykkelige ofre. Og hvad Danmark med Sønderjylland angik, så levede han her til stadighed mellem frygt og håb. Hans nerver led stærkt derved. Men da endelig afgørelsen kom, var hans glæde ubeskrivelig stor og levende, selv om han nok til tider kunde sukke dybt ved tanken om alle dem, der ikke vilde kende deres besøgstid og vende »hjem«, og som derved tvang det lille danske mindretal til at følge sig og fremdeles blive under fremmedåget.

Et par år før sin død sluttede han sine spredte op-tegnelser med følgende ord: »Forholdet er dette; at jeg i over 70 år har levet et liv så rigt og så lykkeligt og derfor har så meget at sige tak for, at jeg har nok at gøre dermed i hele den tilbageværende del af mit liv. Og jeg har gjort den erfaring, at i samme grad som vi kan takke Gud for liv og nåde og fred, i samme grad har vi det godt.

.... Da hver gang dagen forgangen er
med tak vore knæ vi skal bøje
i Jesusnavnet, Vorherre kær,
og blidelig lukke vort øje.«

I det sidste halve år af hans liv tog svækkelsen så stærkt til, at han næsten blev både legemlig og sjælelig hjælpeløs. Efter lægens råd blev han ført ind på en kli-

nik i København; men »for døden gror ingen urt«, og den 4. maj 1926 lukkedes hans øjne for sidste gang. Han var da 79 år.

Hans kiste førtes til Vallekilde, og her stedtes han da til jorde på valgmenighedens kirkegård under en overordentlig stor deltagelse fra nær og fjern.

Kirkegården blev en grav rigere; men menigheden og højskolekredsen et godt menneske, en glad mand og en trofast ven fattigere.

På hans grav satte »Vallekilde folkehøjskoles lær-

lingeforening« i somren 1927 en smuk mindesten med følgende indskrift:

Jens Mortensen

* 19—3—1847.

† 4—5—1926.

Loosynger Herren,
min mund og mit indre!
sjungende, hjærte,
tag ånden i favn.

Rejst af elevforeningen.

Den sidste linie står nede på fodstykket.

Solvang, Vallekilde, 1927.

Povl Hansen.

Domprovst Inge og hans landsmænd.

Domprovst *Inge* ved St. Pauls kirke i London er bleven kaldt Englands nulevende interessanteste mand. Set udefra må det overraske. Man vilde snarere nævne Lloyd George eller eventyrpolitikeren Winston Churchill. Af kirkens mænd vilde man måske nævne den gamle 80-årige ærkebiskop Thomas Randal Davidson eller det anglokatoiske partis førere, biskop Gore i Oxford og ærkebiskop Lang i York. Var man meget litterært indstillet, vilde man først tænke på digteren Bernhard Shaw — ikke domprovsten ved St. Paul. Men det er måske alligevel rigtigt at nævne ham. — Jeg er imidlertid i den vanskelighed, at jeg ikke kan sige ret meget om denne mands levnedsløb. Mig bekendt er ingen bog skreven om ham. Men så meget mere må man holde sig til domprovst Inges egne bøger, som da også er den bedste kilde. —

William Ralph Inge, som nu er en mand i 60'erne, tilhører en gammel engelsk familie, som især tæller mange lærere og præster; han fik i sine unge dage den skolegang og skoleopdragelse, der indtil for nylig praktisk talt var forbeholdt aristokratiet, adelsaristokratiet og de lærde familiers aristokrati. Sin skolegang i Eton og Cambridge sætter Inge meget højt. Lord Wellingtons ord: Englands seje, i krig og fred, er vunden på legepladserne ved Eton og Harrow, kan Inge underskrive. I de berømte kostskoler og universiteter hersker det

ædlest i engelsk ånd og karakter; her møder de unge en opdragelse til sjæl og krop af største personlig og national betydning. Det er ganske vist en aristokratisk opdragelse; men her så lidt som andetsteds er Inge ivrig for demokratisme. »Hvis vi nogensinde skulde følge de skandinaviske landes eksempel og opløse — i demokratiets navn — *gentlemændenes* skoler, vilde nationen sandsynligvis lide alvorligt derved.« Hvor stødende det end kan være at møde dr. Inges åndsaristokratisme, må den kyndige give ham ret i, at i Oxford og Cambridge universiteter opfostres ungdommen i ædel og nobel tankegang. Disse skoler er dannelsesskoler. — *Inge* citerer med megen glæde en amerikaner, som et år havde opholdt sig i Oxford. Da man spurgte amerikaneren, hvad der havde gjort stærkest indtryk på ham ved skolelivet, svarede han: »Hvad der har gjort stærkest indtryk på mig er den kendsgerning, at af 3000 unge mænd, som færdes her, vil *enhver* af dem hellere tabe i sportskampen end spille den unfair (urigtig).« Det er det gamle engelske: karakterens opdragelse er det vigtigste i al opdragelse. —

I en lang række manddomsår var dr. Inge selv lærer og præst ved de skoler: Eton, Oxford, Cambridge, han elsker så højt. Han vandt et anset navn både som præst og videnskabsmand. I 1911 blev han kaldet til domprovst ved St. Pauls kirken i London, hvor han nu fik så at sige landets første prædikestol, og det er vel først som domprovst, at dr. Inge er bleven kendt ud over det ganske land. Han er nemlig en ret ualmindelig præsteskikkelse; han er videnskabsmand, præst, journalist og en meget flittig forfatter, der udsender den ene bog efter den anden om historiske, almindeligt kulturelle og sociale forhold. Noget af det første, man lægger mærke til hos domprovst Inge, er hans uhyre *belæsthed*, hans videns omfang er forbavsende, som det er overraskende at

møde hans dybe interesse for de mange helt forskellige spørgsmål; dernæst hans stolte, ja stejle personlighed; hans meninger fremsættes med en afgjorthed, undertiden med ætsende hensynsløshed, som er helt usædvanlig i England. — Endvidere vil man hurtigt opdage, hvor — i alt fald tilsyneladende — forskelligt hans ansigts to sider er. Kirkeligt og religiøst står han på venstre fløj indenfor den engelske statskirke; han regner ikke bispeembedet for ret meget, han er en bestemt modstander af de kirkelige forfatningsbestræbelser, han søger af al sin kraft at hindre marchen mod Rom, som store dele af statskirken har slået ind på, han er en hovedskikkelse i den engelske protestantisme og en moderat fører i den liberale kristelige tænkning; han er, synes jeg, hvad enten det gælder det kirkepolitiske eller kristenlivet en meget betydelig og tiltalende skikkelse. Men på ansigtets anden side vil man ofte se en politisk og social konservatisme af hel ualmindelig hensynsløs og haardkogt art. Og dog kan man også fra den side — ind imellem den stejle konservatisme — se noget sundt og stærkt, som man glædes over. Nu vil jeg gemme præsten og kirkepolitikeren til en anden gang, men dvæle lidt ved dr. Inge som folkelig skribent, som man møder ham i det store dagblads eller tidsskrifts artikler og i hans bøger.

William Inge ejer en stærk nationalfølelse; han er englænder, ikke skotte eller irer, ikke brite eller britisk borger, men englænder. Det er ham en sorg, at det egentlige England ikke i højere grad er førende indenfor det britiske verdensrige. England og englænderne snarere tilsidesættes. »Vi styres af skotter, walisere, irer og jøder.« »Paa fredskongressen i 1919 var vi repræsenteret af Lloyd George (waliser), Bonar Law (skotte), Lord Reading (jøde), lord Balfour og marskal Haig (skotter).« Den nylig udnævnte ærkebiskop i Canterburg, dr. Lang, er skotte, som den gamle ærkebiskop Davidson er

det. I en bog («England»), hvor dr. Inge søger at belyse det engelske folks karakter, kommer han blandt meget andet også ind paa dette forhold. Hvis det engang kunde siges med rette om englænderne, at de var hovmodige og udfordrende, så er det nu helt anderledes. Dr. Inge finder, at siden Boer-krigen har engelsk opførsel snarere været for taalende, overbærende, eftergivende. Den udfordrende lord Palmerstone-type er forsvunden og en til det yderste forhandlingsvenlig, ja eftergivende type har erstattet den i engelsk offentligt liv. I nævnte bog findes et smukt afsnit om Englands sjæl; det er dr. Inge om at gøre at få klarhed over, hvad der er hans landsmænds sjælelige styrke, men også deres svaghed. Efter denne undersøgelse kommer han til det resultat, at der findes i hans folk ædle karaktertræk og høje traditioner, som til sammen har skabt en såre værdifuld og egenartet mennesketype, helt forskelligt fra f. eks. grækernes, romernes eller tyskernes nationaltype. Når dr. Inge skal nævne de karaktertræk, han holder mest af hos sit folk, så nævner han først *den dybe ro og fornemme indesluttethed*. Vi husker måske slutningen af Shakespeares drama om Hamlet. Da prins Hamlet skal dø — mens miskendelse og lumskeri og løgn råder omkring ham og kaster skygger over hans eftermæle — da overgiver han roligt sit eftermæle i vennen Horatios' mund, og derpå vender den dødssårede prins sig mod den verden bag død og grav, som han ofte havde tænkt på; nu på dødens tærskel vil han sige noget om det store forestående. Men da afbryder han sig selv med de ord: *Nej, lad det øvrige være tavshed*. Den amerikanske ambassadør i London under krigen, mr. Page, drager en sammenligning mellem de dødssårede soldater, som han har besøgt på hospitalerne. Han mener at have set en stor forskel mellem fastlandets og Englands sønner. De kunde have kæmpet med samme tapperhed på valpladserne, tålt de samme

lidelser; men når de fik at vide, at de skulde dø, så kom forskellen frem. Fastlandets søn gav sig til at græde, men englænderen forblev tavs — »*som om han havde en hemmelighed med sin skaber.*« Dr. Inge siger: denne stoicisme er et aristokratisk træk, men det findes i alle samfundsklasser. Stundom kan denne dybe ro, næsten tørhed, blive misforstået. Som når den tyske greve Herman Keyserling omtaler englændere, han har lært at kende i Indien. Han finder, at deres viden er ringe, deres forstandsevner lidet udviklede, deres horisont snæver. Men alligevel gør disse englændere altid det rigtige. »De er som dyrene udrustede med nogle ganske ufejlbare instinkter, men ellers blinde. De tænker, føler, handler alle ens, og der er ingen overraskelse i deres indre liv.« Der er noget sandt i dette, men det sidste af det anførte viser tyskerens uforstand. Englænderens indre, som den tyske greve udtaler sig så raskt om, kender han ikke og får sandsynligvis aldrig lov at kende. Mens tyskeren åbner sin sjæls vinduer på vidt gab, lukker englænderen sig til for alle uvedkommende. Hans indre er en privat affære. Han har sin hemmelighed med sin skaber. Vil en englænder dele med andre af sit indre liv, kan han yde meget, men han giver aldrig det hele. Han kan give endnu mere, om det gjaldt. Det giver tryghed. Den spansk-amerikanske filosof *Santayana*, som har skrevet en fortrinlig bog om sine indtryk fra England 1922, siger om landets indbygger: »... han er fuldt ud villig til at undlade at se ud af sine vinduer ned på gaden, når han kun er sikker på, at andre ikke ser ind til ham.« Dette private, denne fornemme indesluttethed kan vel blive til egoisme; men det behøver ikke at gå sådan. Det kan være udtryk for naturlighed og sundhed, som bevarer det bedste og hindrer det fra at blive afjasket og overgramset.

Et andet værdifuldt karaktertræk hos sine lands-

mænd finder dr. Inge i deres udholdenhed og sejge styrke. »Englænderen er ikke stridbar; men han har en udtømmelig kampkraft i sig. Englænderne vinder i en krig altid eet slag — det sidste.« Skønt de sammenlignet med Tyskerne og Franskmændene er en nation af amatører — både i krig og fred, så har de dog som oftest taget sejren hjem. »Vi er lade; men vi kan tage os sammen.« For dr. Inge var det en stor glæde at se, hvad engelskmænd kunde udholde under den store krig. Han er tilbøjelig til at hævde, at Tyskerne var de ypperste soldater, man nogensinde har set på en valplads. Men de engelske soldater i Nordfrankrig kom dem nær; de åbenbarede et uopslideligt humør og en udtømmelig kampkraft. Blandt Englænderne var der intet tegn på mytteri, hvad end ikke franskmændene kunde sige sig fri for. Men hverken ved fronten eller hjemme var der tegn til noget engelsk sammenbrud. Med eksempelløst tålmod holdt man ud gennem alle savn. Og mens andre nationer åbenlyst eller gennem forfalskede pengesystemer søger at knibe udenom krigens byrder, bærer englænderne med oprejst pande de hårdeste skatter. —

Et kendt og dybt træk hos Englænderen er hans kærlighed til friheden. Af frihed, lighed og broderskab sætter han friheden højest; men i en faresituation er han rede til at ofre friheden for ligheden. På det religiøse livs område kommer denne frihedskærlighed levende frem. Enhver Englænder vil have lov at gå sin egen vej til himlen. Det forekommer mig, at den før nævnte amerikaner, professor Santayana, siger det helt rigtigt sådan: Hvad der styrer Englænderen er hans indre atmosfære. Det er aldrig gennemført tænkning eller ydre forhold, som får ham til at vælge sin livsstilling, sin adspredelse, sin religion, men altid sjælens vejr. Han fører sit engelske vejr med sig, hvor han end færdes. Englænderen kan aldrig blive rigtig katolik;

thi han styres af sit indre menneske. Han kan foretage en åndelig udflugt til Rom på samme måde, som han kan rejse til Japan for at besøge sin japanske hustru; men hvis han *af hjertet bliver en katolik*, saa er han ikke længere den mand, han var. Ord kan ikke udtrykke det dyb, som derefter skiller ham fra alt hjemme. For en engelskmand er det at gå til Rom selvmord. Det indre menneske i ham må først dø. Sådant en Englænder bliver måske en helgen, men kun ved at blive en fremmed.«

Endelig nævner dr. Inge den dybe religiøsitet hos sine landsmænd som væsentligt bestemmende for deres karakter. At Englænderne er et ualmindeligt religiøst sindet folk har enhver, der er kommen i berøring med dem, erfaret, og det er ofte skildret, så jeg finder ingen grund til at dvæle ved det her, selv om det nok var værd at følge dr. Inge også på dette område, især hvor han gør op krigens indvirkning på menighedslivet og på den almindelige religiøsitet. Det er et velgørende ædrueligt syn, han gør gældende, fjernt fra den overfladiske snak om religiøs opvågning, som man hører om på snart hvert gadeljørne i denne tid.

Men det er da hvad dr. Inge har erfaret gennem sit samliv med det engelske folk: det ejer den dybe ro i sjælen og den fornemme indesluttethed, udholdenheden, frihedskærligheden, gudsafhængigheden. Og alt dette samler han så i det menneskeideal, som er englændernes: *The gentleman*. Det er det menneskelige mål for en Englænder at blive en gentleman. Indenfor nationen er her virkelig skabt en værdifuld mennesketype. Han er skabt gennem selvopdragelse og århundreders tradition, som blev holdt i hævd i universiteterne, i parlamentet, men også i pressen og på sportspladsen. Gentlemanden bærer nationens adelsmærke præget på sin pande. Utallige gange har skribenter søgt at udtrykke, hvad Englænderne forstår ved en gentleman. Ofte nævner man

Dauids 15. salme. En skribent slutter sin karakteristik af gentlemanen med de meget stolte ord: »... den vestlige kultur har ikke frembragt noget mere beundringsværdigt end denne mennesketype.« Tidligere nævnte professor Santayana slutter sin hyldest til England med de ord om nationens sande adel: »Aldrig siden grækernes heroiske dage har verden haft en sådan mild, retfærdig, barnlig eftergivende og forglemmende herre. Det vil blive en mørk dag for menneskeheden, når videnskabelige sjovere, sammenløbne klassehadere og glødende fanatikere skal erstatte ham.«

Det vil forstaas af det ovenfor fremstillede, at dr. Inge har sine tanker om, hvad der gør mænd til gentlemænd. Og det er ham nu om at gøre, at der skaffes denne nationens bedste kraft god plads i regering, rigsdag, administration, ja i skole og kirke med.

Engelsk politik har været præget af denne gentleman-type (Gladstone, Asquith, Edward Grey). Men i dette århundrede sker en stor forandring. En ny type: hensynsløs, uvederhæftig, kynisk sætter sit præg på engelsk politik. »Det nuværende folketing står forstandsmæssigt og moralsk langt under de tidligere ting.« Denne tilstand skyldes, mener dr. Inge, især arbejderpartiet, mod hvilket han retter den voldsomme beskyldning: »Den ny type paa arbejderpartiets repræsentanter er undertiden en fortrukken slyngel, som gør folketinget til en bjørnegård.« Denne udtalelse rejste i mange kredse, også udenfor arbejderpartiet, megen vrede mod dr. Inge, som da også senere har beklaget den fremsat. Men — det ligner ham — da udtalelsen nu er fremsat, så skal den også blive stående i anden udgave af den bog, i hvis første udgave beskyldningen fandtes. — Han er for øvrigt også meget hård ved de andre partier; deres rigsdagsmænd er alt for ofte repræsentanter for snævre særinteresser. Tidligere slægtleds fol-

ketingsmænd følte sig fra den stund, de blev valgte, som landets, folkets repræsentanter; nutidens lovgivere er de lokale særinteressers ellers standsinteressernes sendebud. Derfor er folkets agtelse og interesse for politik dalende. Før læste mangan borger ved frokostbordet med største omhu fuldstændige referater af den foregående aftens parlamentstaler; nu findes disse kun i meget korte uddrag, og var de længere, vilde ingen gide læse dem. Parlamentsforhandlingerne er bleven til teater. Dr. Inge giver historikeren Lecky medhold i påstanden om, at England indadtil aldrig blev bedre styret end i tidsrummet 1832—67, d. v. s. i tiden mellem de to store valgreformer, da den velstillede middelklasse dannede tyngdepunktet i landets politiske styre, og dr. Inge drager deraf den meget konservative slutning: Thi grundlaget for godt styre var til stede; de, som pålagde skatterne, betalte også skatterne. Så snart man kommer ind på dette, at nogen kan udskrive skatter, men ikke selv være med at bære dem, da er vi inde på korrupsionens vej.

Men endnu alvorligere er stillingen socialt set. Dr. Inge indrømmer med blussel, at englænderne er dovne — som ingen andre i de kølige jordegne; de søger at smyge fra sig det hårde legemlige arbejde; de kræver høj løn, kort arbejdstid og værst af alt: de driver skandaløst i den tid, da de skulde arbejde. Vor arbejderstand, siger dr. Inge, har i den sidste menneskealder undergået en moralsk forringelse, til samfundsøkonomisk tab, til menneskelig og national skade. Han vil hævde, at dette skyldes påvirkning fra marxismen, som han finder i bund og grund uengelsk i sit væsen.

Dr. Inge ser meget mørkt på sit fædrelands fremtid. Dets herredømme over søen er forbi, dets førende handelspolitiske stilling ligeledes, hvad der igen har indre social uro og almindelig økonomisk tilbagegang til følge.

Disse forhold er alt for omfattende og mægtige til her blot at berøres. Men overfor de store sociale og kulturelle vanskeligheder i sit fædreland har dr. Inge kun to råd at give: tilbage til jorden og en ansvarsbevidst indstilling i forholdet til børnefødslerne. Når de store industrimarkeder svigter, må den forsømte engelske jord ganske anderledes dyrkes. Store erhvervsmæssige forandringer vil blive påtvungen folket. Landbruget må atter blive Englands første og vigtigste erhverv. Industriebefolkningen vil blive aftagende, de store byer svinde ind. De sidste halvandet hundrede års vældige produktionsudvikling og befolkningsforøgelse tvinges til standsning i England. Man vil faa en modsat udvikling at se. Men befolkningen bør i tide indrette sig efter de gennemgribende forandrede kår. Hovedmidlet i denne proces maa være en stærk indskrænkning i fødslernes antal. Dette spørgsmål, som i stigende grad vil komme i forgrunden, har længe været dr. Inges ynglingsemne; det er ikke min agt at referere hans tanker her; jeg vil kun i forbindelse med det foregående nævne en ængstelse, som dr. Inge ofte giver udtryk for, nemlig frygten for, at folket i stigende grad vil blive proletariseret, idet ansvarsbevidst fødselsbegrænsning er slaaet igennem i over- og mellemklassen, men ikke i underklassen.

Jeg har nu fortalt lidt om »den mørke domprovst«, som dr. Inge er bleven kaldt. Havde jeg fortalt om præsten og forfatteren af ypperlige bøger omhandlende kristenlivet, saa havde man fået et meget tiltalende billede af manden. Men ovenstående hører også med til en forståelse af dr. Inges ansigtstræk. Han er et modsigelsens tegn. En hård tugtemester, men ingen banal moralprædikant. Og hvor hårdt han end dømmes, så kan ingen, som lærer ham at kende, tvivle om, at det er kærligheden til sandheden og til hans fædreland, som driver ham frem, den kærlighed, som får ham til at

slutte en af sine bøger med de ord: »Jeg har fremsat mine håb og min frygt for det land, jeg elsker. Men jeg vil gerne sige, at aldrig — selv når stormskyerne synes mørkest over mit land — har jeg ønsket at være andet end en engelskmand.«

Uffe Grosen.

Til Vallekilde højskole.

AAGE EMBORG.

p

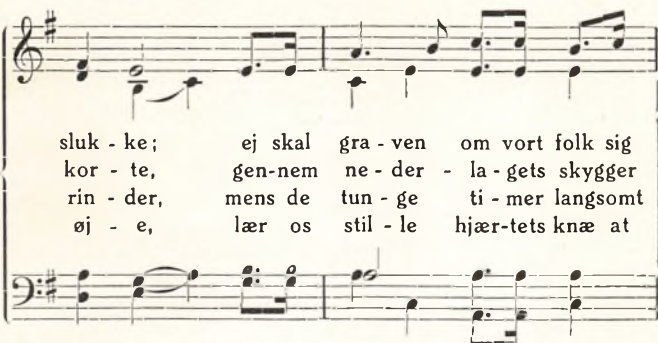
Val - le - kil - de ved din stil - le
 Dyb - bøl - s hel - te sang i dødens
 Val - le - kil - de, un - der tun - ge
 Val - le - kil - de, mel - lem kæm - pe -

vug - ge Danmarks en - gel nyn - ned hå - bets
 por - te hå - bets san - ge for vort folk og
 min - der fød - tes du så trang en vin - ter -
 høj - e lig - ger du i mor - gen - so - lens

marc.

mf

sang, ej skal dø - den Danmarks fakkel
 land; gennem Fim - bul - vin - trens da - ge
 tid; dog mens ti - dens bøl - ger ban - ge
 skær. Tænd os hå - bets mor - gen - glans i

sluk - ke;   ej skal gra - ven om vort folk sig
 kor - te,   gen - nem ne - der - la - gets skygger
 rin - der,   mens de tun - ge ti - mer langsomt
 øj - e,   lær os stil - le hjær - tets knæ at

luk - ke;   li - vets kvad skal to - ne fra dets vang.
 sor - te   så de mor - gensky - ens ly - se rand.
 svinder,   randt dog op så lys en som - mer - tid.
 bøj - e   for de sto - re minders stol - te hær.

POVL HANSEN

Rimerier

af Povl Hansen.

Sukket.

Ved sildig høst i tidlig vår
et suk igennem verden går,
ej du ej jeg det suk forstår,
men hørt det har vi alle.

Hun spiller...

Der bølger musik om de fingre små
med bud fra egne, min sjæl kun så,
hvor engle og alfer dvæle — — —
O, duk mig ned i din tonestrøm
o, luk mig ind i *den* tonedrøm,
hvor sjæle mødes med sjæle!

Sølvbryllupshilsen.

Myrteblade, sølverhvide,
gyldnes nu mod solfaldstide!

*V*i har en rigdoms skat i hus
 af stormens sus,
 — af solens guld
 og jordens muld,
 af livets rige eje.
 Det giver genskær i vort sind
 og leder vore veje!

Vor sommer lukker vi nu ind
 dybt i vort sind
 — som lødigt guld
 i hjertets muld.
 Og alt, hvad vi har samlet her,
 skal vokse, vinde i sit værd
 og signe vore veje!

B. L.

Et blad af Skippinges og Vallekildes gamle historie.

Ved Povl Hansen.

»I årbøger for nordisk oldkyndighed har historikeren Henrik Larsen skrevet en meget indgående afhandling: »Nogle oplysninger og bemærkninger om danske landsbyer«.

I denne afhandling fremsættes nogle interessante strøbemærkninger om landsbyen Vallekilde og dens mulige tilblivelse. Jeg skal i korthed fremdrage lidt derfra.

Forfatteren gør først opmærksom på, at der i de gamle danske landsbyers fællesjorder undertiden findes større eller mindre områder, der har været unddraget dette jordfællesskab. En sådan større eller mindre plet af jord kaldes da et »ornum«. Dette ord udleder prof. Steenstrup af »or«, udenfor, og »næma«, tage, og det skulde altså betyde »det undtagne«. Det, der er undtaget fra »rebning« (markens opmåling). Ordet forklares dog også på anden måde.

Et sådant »ornum« finder man oftest i de større landsbyer, hvorefter et herred har fået sit navn, f. eks. Løve, Bårse, Tune osv.; men i andre af disse herredsbøger synes dog ikke at kunne findes ornum, således Skippinge og Tudse.

Ejerne af disse ornum må antages at have været de gamle storbondeætter. På et sådan ornum lå storbondens gård, »herregården«. Derfor har disse ornum

den forret at være fritaget for »rebning«. Et sådant ornum med påliggende storbondegård har tidlig haft sit eget navn, som efter at gården er forsvunden er gået over til den landsby, som nu i almindelighed indtager dens plads i vore dage.

Lad os nu for et øjeblik fæste opmærksomheden på den gamle herredsby Skippinge, hvis navn med endelsen »inge« anviser den en plads blandt landets ældste landsbyer, da vil vi altså finde, at der tilsyneladende ikke her er nogen ornum med plads til afholdelse af herredsting o. lign. Dette vil måske undre os; hvor har den gamle herredsby haft og holdt sit herredsting?

Men nu lægger vi mærke til, at lige øst for Skippinge, ligger landsbyen Vallekilde, hvis marker går så påfaldende nær lige ind til selve Skippinge by. På denne sidstnævnte bys marker har vi netop det, som vi savner hos Skippinge. På Vallekilde mark findes netop en »tinghøj« højt knejsende og anselig med vide udsigter til alle sider. Og ikke langt fra denne, ligeledes på Vallekilde bymark findes en anden kæmpehøj nu kaldet »hankehøj« eller hanghøj. — Noget lignende er tilfældet ved Ubby i Arts herred. Også dér findes både en tinghøj og en hanghøj. Dette sidste navn må vist udledes fra hængehøj, d. e. galgehøj, galgebakken.

Og nu navnet Vallekilde, om hvis betydning der har stået så stor en strid. Ja, navnets enkleste tydning er »vældkilde«, det omvendte af »kildevæld«, en form, som ofte bruges i sjællandsk landsbymål; men det kunde måske også tydes i lighed med Gudmund Schüttes fortolkning af »valbrønde« ved Sigersted, det, han udlægger som de faldnes (valen) offerbrønd eller måske »offerkroppenes brønd«. Vallekilde skylder da navn til sin kilde midt i den nuværende lille by. Men denne kilde må opfattes som en »helligkilde«.

Byen har altså siddet inde så vel med herredets ting-

plads og rettersted som med dets midtpunkt, den hellige kilde, altsammen til trods for, at Skippinge har givet det navn.

Hvorledes kan dette nu forklares?

Ja, årsagen må sikkert være den, at der har bestået en forbindelse mellem de to byer. At Vallekildes jorder går umiddelbart lige ind til Skippinge by, er ligeledes et vink i samme retning: Vallekilde må oprindeligt have været et ornum i forhold til landsbyen Skippinge. Vallekilde-navnet er da det yngste og først fremkommen efter at den gamle by har givet herredet sit navn.

Et stykke vest for Vallekilde kirke og lige sydvest for gadekæret er der fremgravet brokker af gamle munkesten og grundsten i nyere tid. Her har vel dens »herregård« eller kongsgård ligget. Ved denne gård er i sin tid kirken bleven opført i stedet for inde i herredsbyen Skippinge.

Herregården er for længst revet ned, og det gamle oprindelige ornum udstykket til de 8 almindelige bøndergårde, hvoraf Vallekilde i nyere tid bestod. En af de største tilhørte i lang tid roskilde-bispen.

Umiddelbart op til Skippinge mod vest ligger banken med det mærkelige navn »blodbanken« (rettere »blotbanken«) med »blodgårdene« ved sin fod. Dette sted har vel da i hedensk tid endnu før kirken i Vallekilde blev opført været herredets helligdom, da navnet blotbanken sikkerlig må opfattes som bakken, på hvis top der blev »blottet«, d. e. ofret, i det dérstående offerhus eller tempel. I blotgården har offergoden, offerpræsten, boet og forestået de årlig tilbagevendende offerfester eller »blot«.

Den gang var det Skippinge, der var sognebyen (navnet af at »søge«), det sted, hvor man søgte hen til helligdommen. Senere blev det Vallekilde, hvis »herremand« får kirken bygget nær sin gård, så beboerne nu

»søger« dertil i stedet for til blotbanken, og således bliver sogneby eller kirkeby.

Her i denne By faar nu senere hen også »baunen« sin plads på den gamle bronzealderhøj lige overfor kirken. Nu kaldes den »barnet«, men det er dog nok nærmest en forvanskning af det oprindelige navn »baunen«.

Vallekilde går således ved hjælp af sin storbondeæt sejrrig ud af kampen med den gamle herredsby om forrangen; det hedenske offersted viger for den kristne kirke.

Povl Hansen.

Uddrag af brevveksling mellem Ernst Trier og hustru, f. Abel.

Ved Povl Hansen.

Fra Marie til Ernst Trier.

Dalum, 7. aug. 1867.¹⁾

. . . . Her sidder jeg da igen i mit gamle hjem og skal skynde mig at lade dig vide, hvordan jeg har haft det på vejen herover. Det var jo et yndigt og mildt vejr; over vandet var jeg hele tiden på dækket . . . . I Ullerslev stod madam Storm²⁾ ud og kom til at følges med Gregersen til Kerteminde, det var rart for hende . . . . Den første jeg så i Odense var lille fru Veber. Hun fulgte Melbys børn³⁾ til stationen; de havde været hos hende i otte dage. Med hende fulgte jeg hjem og drak kaffe før jeg gik til Dalum. — Hvor var det underligt atter at sidde oppe ved min kilde⁴⁾ og vide, at ingen anede, jeg var dem så nær; jeg fik rigtignok held til at overraske dem til gavn: Moder slog hænderne sammen og havde

1) Den 24. april 1867 havde Ernst Triers og Maries bryllup stået i hendes hjem, den gamle nu ombyggede præstegård i Dalum ved Odense. Hun kommer nu første gang hjem på besøg og skriver herfra det første brev til sin mand.

2) Triers gamle husholderske, der nu efter fru Maries overtagelse af styret rejser til sit hjem i Kerteminde.

3) Melby, kendt grundtvigsk præst i Asperup.

4) Mariekilden i præstegårdshaven.

vist nær dånet; fader blev også så glad . . . . Men tænk, nu længes jeg allerede efter mit eget hjem igen . . . . hvor det dog er sært atter at skrive til dig; men det er bedre end før . . . .

Hils alle vore kære folk, karle og piger og hils Hoff⁵⁾ . . . .

Marie til Ernst Trier.

Dalum, 26, aug. 1867.

. . . . Jeg har nu bestemt mig til at rejse herfra på torsdag eftermiddag med iltoget, således at jeg er i København om aftenen og så antager jeg at vi mødes derinde . . . . jeg længes nu hver dag efter vort kære, velsignede hjem . . . .

Jeg har gjort en lille udflugt til Fredericia med søster Sofie. Vi rejste herfra lørdag og kom hjem i går. Jeg rejste over vandet sammen med Dam⁶⁾, som jeg skal hilse fra, og hjem sammen med Heiberg, som kom lige fra Paris og Schweitz. Stakkels Heiberg, det går helt tilbage med hans skole, nu har de kun seks børn i den.

Forleden aften havde vi besøg af pastor Gjellebølle fra Præstø; han fortalte, at det ikke vilde gå med Johannes Schrøders højskole dernede⁷⁾. Bønderne dernede sagde: »Nej, skal vi have vore børn på højskole, så vil vi have dem op til Trier.« . . . .

Marie til Ernst Trier.

Vesterbro, København, 30. aug. 1867.

. . . . Jeg har bragt den sag i orden med Julie Lange⁸⁾; Fritz⁹⁾ og Ida vil gærne tage imod hende; din moder *kan*

⁵⁾ Kapellan i Vallekilde, Triers nære ven.

⁶⁾ Præst, Triers ungdomsven.

⁷⁾ Joh. Schrøder, broder til L. Schrøder i Askov, var i kort tid forstander for folkehøjskolen i Brøderup.

⁸⁾ Søster til Triers norske præsteven Albert Lange.

⁹⁾ Ernst Triers broder.

ikke, da hun venter din søster Marie fra Skamstrup med tre børn og en pige herud, og på tirsdag kommer den lille Glahn.

Forleden dag mældte der sig til din fader en elev til vor højskole, en prægtig fyr på 30 år; hvormange har du nu, er det ikke 12? — Til Testrup har de indmældt 17 . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 31. aug. 1867.

. . . . Jeg fortryder næsten, at jeg skrev til dig om at vente på mig i København; ti her er noget for, der måske vil holde mig op længere, end jeg havde bestemt. Jeg har nemlig fået svar fra frk. Moltke om, at hun vil låne mig de 4800 rdlr.; men nu er det jo om at gøre, om jeg kan få jord at købe. Jeg er i *fuld virksomhed* desangående i denne tid. Bed Vorherre hjælpe mig i denne sag! Det hele er så vanskeligt. Jeg kan næppe komme af sted herfra før på tirsdag. Hvis du ikke kan holde det ud for længsel, ... kom da herhjem på mandag. . . .

Ellers har jeg det godt — Gud ske lov!

I dag høster vi havre.

Et tomt sirupsanker sender jeg i dag med fragtmanden ind til København, bed fader sende det fyldt tilbage.

Hils fader og sig ham tak for pengene, som jeg modtog i går. Jeg har straks indbetalt dem til inspektøren på Dragsholm.

Gud i vold! . . . .

Marie til Ernst Trier.

Vallekilde, 5. septbr. 1867.

. . . . Gud ske lov! nu sidder jeg igen her i vort kære, velsignede hjem; jeg kan ikke beskrive dig, hvilken følelse af glæde jeg var opfyldt af, da jeg kørte ind i gården i går eftermiddags og dér blev modtaget af hele husets personale, som netop var i færd med at spise mellemmad.

Blot også du havde været her, så vilde jeg have været fuldkommen lykkelig.

Min rejse gik meget godt; fra Roskilde var deligheden helt fuld af rejsende og lige så fra Holbæk til Svinninge. Der var Anders efter mig med vognen; mens han hentede mit tøj, drak jeg kaffe hos købmand Peder-sens.

Efter hjemkomsten pakkede jeg ud, så efter alt både oppe og nede, fik talt med pigerne og var så til sidst inde i præstegården at hilse på Hoff's. Jeg skal hilse dig fra Jørgen Madsen¹⁰⁾, at med vort vejanlæg går det rigtig godt fremad; »det siger også bægge præsterne,« til-føjede Jørgen.

Marie til Ernst Trier.

Vallekilde, 7. aug. 1868.

. . . . I går var så madam Storm og lærer Thom-sens¹¹⁾ omkring for at sige farvel, og da vi gik i seng, blev det aftalt, at Thomsen skulde kalde kl. 2 i nat, for at de kunde rejse herfra kl. 3; men da kl. næsten var 3, blev jeg vækket af vor lille Ingeborg, som lå og små-snakkede i vuggen . . . . men da jeg ellers ikke hørte en eneste lyd, blev jeg bang, at de sov over sig . . . . og ganske rigtig, alle lå i den sødeste søvn; jeg blev oppe og skyndede på dem, ... så de kom da af sted kl. omt. 4; det var på høje tid.

Maleren Tanggård¹²⁾ kom i aftes og har taget fat på at male det store gæstekammer . . . .

Lille Ingeborg jubler inde fra sovekamret. Hør! . . . .
Alle her hilser kærligt . . . .

¹⁰⁾ Triers avlsbestyrer.

¹¹⁾ Triers første medhjælper i højskolen; nu antaget som friskolelærer i Tømmerup ved Kalundborg.

¹²⁾ Ung kunstmaler.

Ernst Trier til Marie.

Dalum, 8. aug. 1868.

. . . Nu sidder jeg da her i dit gamle hjem, hvor er det *meget underligt* for mig at være her uden dig, Marie. Der er dejligt som sædvanligt, frodigt, rigt og yndigt — men inden dørs er her stift. — Din fader og moder er bægge raske . . . .

Hjem til København kom jeg i torsdags kl. 5½ — jeg overraskede moder — uhyre morsomt. Så tog jeg straks ud til Grundtvig og fik dér omtrent gjort aftale om Niels Juel;¹³⁾ det er jeg nu meget glad ved. Der var dejligt at være. —

I mit hjem sad jeg og snakkede med de to gamle til kl. omt. ét om natten, og vi fortsatte igen næste dag.

Kl. 12 rejste jeg til Roskilde, hvor jeg besøgte Hartmanns' [componisten]. Du skulde have hørt August [Winding] spille dér. Jeg havde en meget morsom rejse til Nyborg sammen med adjunkt Helms' fra Ribe, og i morges kom jeg så til Odense, hvor jeg straks traf Jørgen Pedersens¹⁴⁾ og fulgtes med ham ud til Kold. Det er muligt, at vi kan få Jørgen Pedersen;¹⁵⁾ det skal nu afgøres på onsdag.

Hos Kold fik jeg en lang, uhyre rar samtale med ham, hørte så foredrag — atter samtale og — atter et udmærket foredrag.

Jeg føler mig meget åndelig forfrisket efter denne dag. Kl. 6 kom jeg her til Dalum, og nu skal jeg hilse dig fra — din gamle stue, fra Mariekilden, fra Paradisbænkene og fra oberstens grav. Jeg har siddet længe hos din fader og må nu til sængs, da jeg i morgen tidlig kl. 6 skal af sted til Ryslinge. Dérl bliver jeg rimeligvis et par

¹³⁾ Fru Asta Grundtvigs søn af første ægteskab.

¹⁴⁾ Senere kendt rigsdagsmand og redaktør.

¹⁵⁾ Som afløser af Niels Thomsen.

dage for at afvænte svaret fra Jørgen Pedersen, om vi kan få ham til lærer eller ej.

Mange hilsener fra dine søstre Kamilla og Sofie; også fra madam Storm skal jeg hilse.

Hils *alle* derhjemme!

Gud fader bevare jer! . . . .

Marie til Ernst Trier.

. . . . Jeg sidder her ved køkkenbordet og skriver og må af og til standse for at røre i gryden; pigerne er i dag ude at binde korn op, så jeg må lave middagsmaden, da her ingen anden er til det . . . .

Det var rart med det gode besøg hos Kold; men jeg kan ikke forstå, hvordan Jørgen Pedersen kan komme her til os i vinter, da han jo har fået plads i Vejstrup . . . . Jeg skal hilse dig fra Bentsen;¹⁶⁾ jeg talte med ham i aftes i præstegården. Han blev så forbavset over, at du slet ikke havde ladet ham vide, at her skulde komme lærere. Dog ret mange kommer her vel heller ikke, da de fleste vist har begyndt deres skole før den tid . . . .

Jeg skal bede dig svare frk. Moltke på et brev, du har fået fra hende . . . .

Vi har slet ingen udsigt til at få Jens Mortensens søster;¹⁷⁾ Jens var hjemme i søndags for at tale om det, men nej! Din plan kan ikke lade sig udføre, for hun vil ikke.

Gæstekamrene, som Tanggård maler, bliver rigtig kønne.

Hils dem i mit hjem, og tag en blomst med til mig fra min kilde . . . . Nu hører jeg vel fra dig, hvad det bliver til med Jørgen Pedersen . . . .

¹⁶⁾ Andreas Bentsen, Triers elev på Tangs seminarium.

¹⁷⁾ Trier ønsker Jens Mortensens (fra Kvarmløse) søster til lærerinde (Sine).

Jeg sender et billede af lille Ingeborg; jeg synes, du skal have ét med dig på rejsen.

Ernst Trier til Marie.

F. t. Boltinggård, 11. aug. 1868.

. . . . Fra Dalum rejste jeg søndag morgen og kom til Ryslinge sammen med madam Storm, frøken Buchholz og et helt læs friskolelærere. Jeg blev der til i aftes og havde to dejlige og indholdsrige dage dels ved den herlige gudstjeneste og dels ved de bekendtskaber, jeg har gjort blandt friskolelærerne. Jeg har fået talt udmærket med dem om skolesagen og lært ikke så lidt. Jeg skal hilse dig; det er yndigt at høre, så kærligt alle taler om dig.

I aftes kørte jeg så her til Boltinggård, fulgt hertil af en hel del »Birkedølere« og nogle friskolelærere. Med Møller har jeg fået talt om mange sager, og nu i aften skal jeg af sted til Langkildegård og derfra videre til Vejstrup, hvor der skal være præstekonvent. Det er dog ikke for dettes skyld, jeg drager derhen; men Birkedal skal have et møde med bønderne dér om deres højskole. De har opfordret L. B. Poulsen fra Agerskov¹⁸⁾ til at overtage skolen; men hvis der er svar fra ham, og dette er et nej, da tager Jørgen Pedersen over til os til vinter. Lyder svaret derimod på et ja, da bliver J. P. i Vejstrup hos ham. Er der imidlertid slet intet svar fra Poulsen, da vil jeg rejse over til Agerskov at få talt med ham. Åh, hvor jeg nu *længes efter en afgørelse!* . . . .

Ernst Trier til Marie.

F. t. Odense, 14. aug. 1868.

I Dag skriver jeg til dig fra Helvegs¹⁹⁾ i Odense; han er nu lige gået til et lærermøde, hvortil jeg ikke havde lyst at følge ham; han overlod mig da sin stue til

¹⁸⁾ Senere frimenighedspræst i Bovlund.

¹⁹⁾ Kirkehistorikeren Ludvig Helveg var præst i Odense.

at skrive i . . . . Jeg er ellers snart træt af alt dette rejseri, skønt jeg egentlig har det godt og har haft megen gavn af at træffe sammen med mennesker. Jeg antager, at du har fået mit brev fra Boltinggård og jeg skal nu fortsætte.

Fra Boltinggård tog jeg altså til Langkildegård og dagen derpå til Vejstrup til præstemødet. Da dette var til ende, var der bestyrelsesmøde for Vejstrup højskole, og der blev det *afgjort*, at skolen til vinter skal ledes af Poulsen fra Agerskov og Jørgen Pedersen. Altså: jeg får ingen af disse to, og jeg måtte rejse derfra som »fattig Per Eriksen«. Morgenen var yndig på rejsen til Nyborg. Herfra tog jeg til Odense og Dalum, hvor jeg traf alt vel i dit hjem.

Jeg var ovre hos Kold, og da jeg klagede min nød for ham, at jeg nu stod og ingen lærer havde til vinter, sagde han, at lige samme dag var der rejst én fra Dalum, som godt kunde bruges. Jeg forhørte mig da nøjere om ham, og nu må jeg da jage efter ham, skønt jeg *længes* hjem. Min plan er i dag at rejse til Asperup — blive dér til Søndag morgen hos Melbys, så tage med dampskib fra Strib til Frederits, derfra med et andet dampskib til Århus og så videre til Elev ($\frac{5}{4}$ mil). Der bor en lærer Christensen, som skal være vedkommendes broder, og hos hvem han nok for tiden opholder sig.²⁰⁾ Jeg håber så at kunne komme derfra på mandag og over Århus til Samsø . . . . Send brevene til farver Lund, Tranebjærg, Samsø, hvis de kan være der til tirsdag, ... hvorlænge jeg bliver på Samsø ved jeg ikke, det afhænger jo også stærkt af vind og vejr . . . .

Hils Jørgen Madsen og tak ham meget for hans brev . . . .

Gud fader bevare os alle! . . . .

²⁰⁾ Heller ikke denne mand fik Trier som lærer. Det blev Andreas Bentsen.

Marie til Ernst Trier.

Vallekilde, 15. aug. 1868.

. . . . Jørgen Madsen er i aften gået over til Særslev med dit brev til Leth; Hans Knudsen kom i aften; jeg skal hilse dig fra ham og sige, at han agter at blive her, mens lærermødet varer. Han sagde, at han trode også nok, at Anders Jensen, Brøndby, og Peder Olsen kommer. Kommer der ellers nogen? Du nævner intet derom i dit brev. Jeg vilde ønske, du kunde være herhjemme senest fredag, for der kommer naturligvis allerede nogen på lørdag, og det vilde da være så kedeligt for mig at være her ene, da jeg ikke véd, hvordan du har tænkt det med sængeplads. Jeg vilde også så gerne, at du nu skulde lade det være nok med denne rejse. Du kan nok trænge til en smule hvile, og vi andre trænger til at leve lidt sammen med dig i ro, før vinterskolen atter begynder, og det sker jo allerede den 15. oktbr. . . . .

Hvad synes du, forleden dag var Jørgen Madsen, Ane, lille Ingeborg og jeg i Skamstrup.²¹⁾ Det er første gang, Ingeborg har været ude i den vide verden.

Vi kærner hveranden dag og får da omt. 2½ pund smør . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro, København, 10. septbr. 1868.

. . . . Det går med »sus og dus« herinde, kan du tro. Det er dog rigtig nogle dejlige dage, hvor har jeg mageløst godt af dem! jeg er derfor så glad så glad. I dag holdtes *vennemøde*; Grundtvig talte så *dejligt*, og efter ham Busk, Ludv. Helveg, P. Rørdam, Fr. Boisen, Andr. Leth og Christiani; gamle Fenger sluttede mødet af. Jeg kom først hjem derfra kl. 4; nu har jeg fået mig en mid-

---

²¹⁾ Præstefruen dér, Marie Borup, var Triers søster.

dagssøvn, har derefter skrevet et brev og skal nu om lidt af sted til fællesspisningen.

Tak for brevskeberne! Det var morsomt med de to elever; gid der må komme flere! For hver én vil vi bringe Vorherre en tak.

. . . . Hvor Ole Arvesens²²⁾ brev glædede mig . . . .
Send bud til Teodor Leth, at han møder mig onsdag morgen tidlig hos Niels Andersen i Stenstrup . . . .

Gud bevare os alle i sin nåde! . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vesterbro, 11. septbr. 1868.

. . . . Nej, nu er jeg træt, næsten overmæt af indtryk og ør i hovedet . . . . jeg har alligevel ondt ved at holde mig på pumperne herinde; den idelige tummel og idelige talen trætter mig . . . . Jeg har fået tilmældt en elev fra Brøndby; . . . . dér har jeg i dag været ude. Hilsen fra Bentsen. Nu skal jeg ud til Aug. Winding;²³⁾ men jeg er ellers så træt, at jeg næsten ikke kan sanse . . . .

Ernst Trier til Marie.

Vallekilde, 11. jan. 1869.

. . . . I går var her mange fremmede, deriblandt Burchardi,²⁴⁾ der var så rar og rigtig slog sig til ro hos os. Jeg fik det nu ordnet med Frits Strunk sådan, at han skal til gmd. Jens Pedersen i Bjerresø, du husker nok ham, der hjalp Hoff med asylet i Skippinge. Jeg måtte i går bruge temmelig megen forberedelse til mit foredrag, og så — mislykkedes det endda, syntes jeg. I går kom Brandt²⁵⁾ tilbage og nu er alle vore julegæster rejst. . . . .

²²⁾ Norsk højskoleforstander, Triers ungdomsven.

²³⁾ Komponisten, Triers ven.

²⁴⁾ Kendt mejeriforpagter på Birkindegård.

²⁵⁾ Søn af pastor Brandt i Rønnebæk.

Marie til Ernst Trier.

Dalum, 13. jan. 1869.

. . . . Jeg har det nu rigtigt godt, hvad helbredet angår, og mit bryst er atter fuldkommen rask . . . . I går var jeg inde i Odense og besøgte Fr. Bruhns, som, jeg synes, bor så dejligt. Jeg traf Bruhn, lige som han vilde til at gå ud; han blev så, og jeg sad da og talte med ham og med Else²⁶⁾ så rart. Derfra gik jeg hen til onkel Henriksens, som blev meget overraskede, da de slet ikke havde hørt, at jeg var kommen. Dér spiste jeg til middag og løb så over til Helvegs; men de stod og skulde lige til at køre til Lammehave, så jeg fik kun lige sagt goddag og farvel. De bad mig hilse dig så meget. . . . .

Nu kom søster Sofie ind med en stor kurv fuld af grønt og mos fra anlægget; vi vil deraf binde en krans til min kære gamle faders grav²⁷⁾; ak, min ven, du ved ikke, hvor det dog er underligt for mig at være her uden at se og høre ham; det er for mig, som om jeg hvert øjeblik hører hans kendte fodtrin på trappen. Jeg føler ellers sådan en forunderlig ro i sindet ved at se og tale med moder og Sofie og med dem besøge graven. Ja, det var det, jeg trængte til; du får endnu en gang tak, fordi du lod mig rejse herover. . . . .

Hils vort søde, lille barn, og hils hele huset! . . . .

(Fortsættes.)

---

²⁶⁾ Triers venner fra København.

²⁷⁾ Gamle provst Abel var lige afgået ved døden.

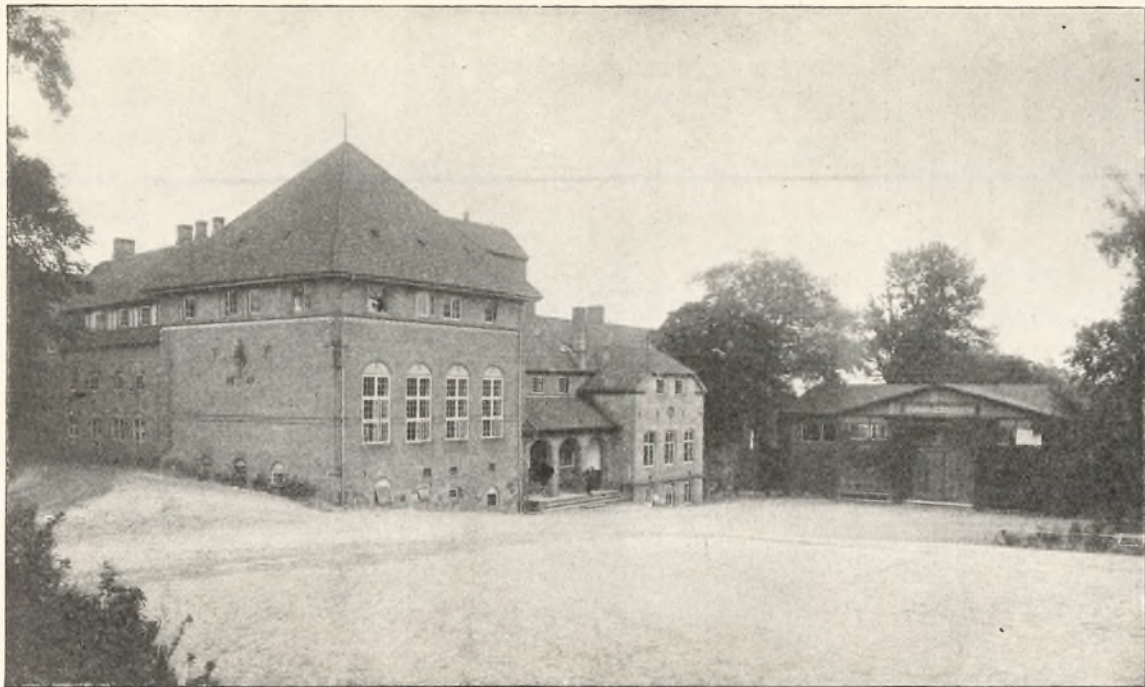
Fra Vallekilde folkehøjskole.

Til de gamle elever.

Højskolerne stod ved sidste vinterskoles begyndelse over for en ny og stor opgave, nemlig den at modtage en stor skare byungdom, som pludselig meldte sig ved vor skoledør. Højskolemænd fik sikkert nogle mærkelige tanker. Nu havde man fra højskolernes side i mange år talt bekymrede ord, fordi byerne syntes os at være et mægtigt uopdyrkeligt overdrev; højskolens redskaber syntes i hvert fald ikke at slå til for at bryde den hårde asfaltkorpe.

Og så stod på én gang flere hundrede unge mænd og spurgte om hjælp.

Enhver forstod selvfølgelig, at det var ikke noget helt naturligt møde, som skulde bringes i stand. For at tale med den gamle vismand: højskolen havde ikke været den dragende og lysende ildsøjle, men den var ambulancen, som i en ønd tid kom for at lindre arbejdsløshedens nød. Den kaldte ikke de forreste, men kunde nu komme til at samle de bagerste op. Det var ikke just lysteligt at tænke på.

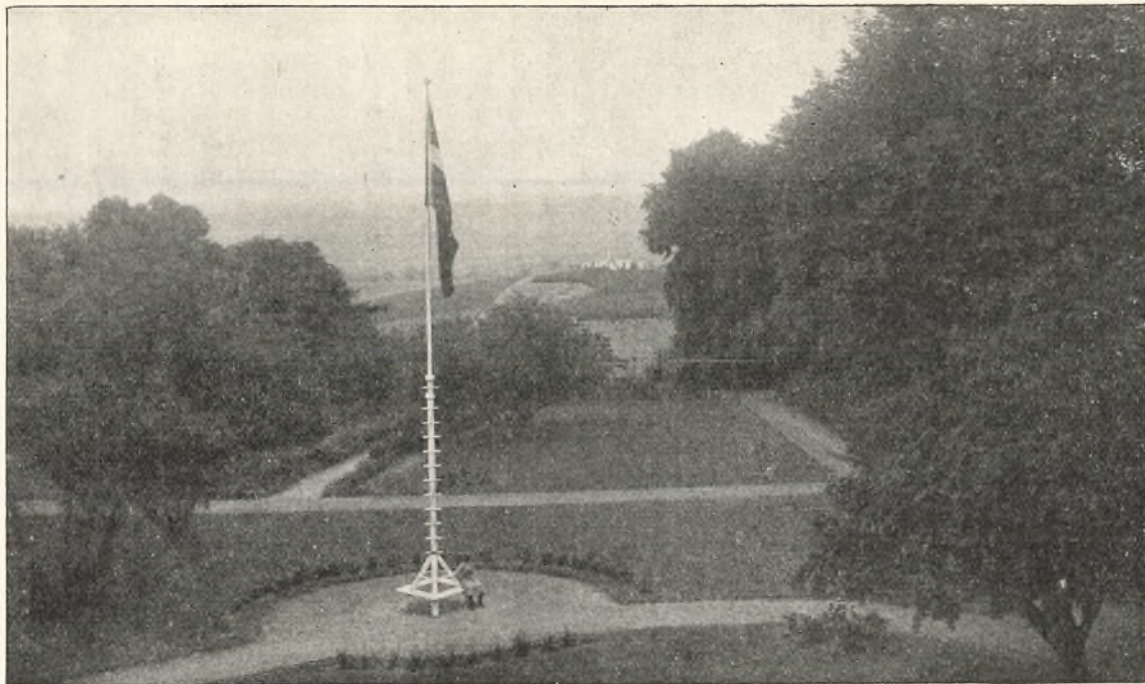
Vallekilde folkehøjskole.

Men nu stod de mange foran os, halvt af lyst, halvt drevet af arbejdsløshedens trøstesløshed. Hvad skulde vi gøre? Efter højskolens idé — som efter de mange års tale om savnet af byungdommen — måtte vi byde alle danske unge, uanset stilling og hjem, velkommen. Det gjorde vi også.

Hvis byernes unge kunde gå ind under vort skolehjemms tag, anerkende dets orden, bøje sig for de for alle gældende betingelser, så skulde de vide, at de var hjerteligt velkomne, og at de beredte os en stor glæde, samtidig med, at de stillede os overfor nye store opgaver og vanskeligheder.

Så skulde de også vide, at højskolen er ikke en uforanderlig størrelse. Højskolen er til for ungdommens, for elevernes skyld. Deres evner skal fremmes og udvikles, deres spørgsmål skal undersøges, prøves, om muligt besvares, deres dybeste trang skal frem i lyset. Men så vigtigt det er at møde de unge — fra byerne som fra landet — med et åbent og lydhørt sind, så afgørende er det også, at en højskolemands trofasthed mod egen samvittighed står fast. Der kan også være grund til at tænke på højskolens idé og dens bedste tjeneres livserfaring.

En skoles arbejdsform kan skifte, ja, det er for lærernes friskheds skyld nødvendigt, at undervisningsplan og emnevalg undergår forandringer, men målet, hvorefter vi styrer, skulde nødtigt flimre frem og tilbage bestemt af vindens retning. En højskolemand kan behøve mange år for at blive klar over det land, han vil sejle ud for at vinde. Men har han vunden denne klarhed med sig selv, så indstiller han sit kompas og følger det, hvad enten rejsen bliver hård eller blid. Højskolen måtte åbne sine døre for de arbejdsløse; men den måtte bevare både sit eget hoved og sit eget hjerte. Så kan det møde, som sidste vinter begyndtes mellem byungdommen og højskolen — om det bliver forstandigt og kærligt

Fra højskolens have.

fortsat — blive til den største gensidige gavn. — Vi kan forhåbentlig også i fremtiden spares for visse vanskeligheder, som uundgaaligt maatte følge med denne begyndelse; thi uden højskolemænd var klar over det, kom nogle unge mod deres vilje på højskole; det var en grov fejl, som velmenende, men meget uforstandige foreningsledere her gjorde sig skyldige i. Vi må lægge afgørende vægt på, at ingen kommer på højskole uden efter personlig frit valg. Og en ting til. Sidste vinters erfaringer gav vistnok højskolemænd den opfattelse, at dette store ny element af elever faldt i en tredeling. Der var nogle, som var videbegærlige, meget årvågne og overraskende modtagelige for det, der betød mest for os. Med deres større livserfaring og modenhed hørte de til vore bedste elever. Så var der disses modsætninger, nogen, som af forskellige bedrøvelige grunde var havnet på højskolen, vist i den tro, at vi holdt billigt »højskolehjem«. Med dem kunde vi skulde vi intet udrette. Vi havde kun at gøre opmærksom på misforståelsen og så snarest skilles i god forståelse. Men midt mellem disse to hold stod andre — det var ikke få — som på en måde bød os de største vanskeligheder og utvivlsomt byder højskolen en fare, den må være årvågen overfor. — Det var folk, som vel vilde lære af højskolens hoved, men stillede sig bevidst modvillige til dens hjerte; de samlede ret ivrigt kundskabens smuler op, men vragede ånden. Netop fordi vi kom til at arbejde med disse folk, lære dem at kende, forstod vi, at vi var og blev af forskellig ånd. Skulde et virkeligt møde komme i stand, måtte en af parterne overgive sig. Vi kunde det ikke. Højskolen indbyder alle, men den tiltaler ikke alle.

Det er mit håb, at efterhånden som byungdommen og højskolen lærer hinanden at kende, at højskolen for mange af vore unge i byerne må blive ildsøjlen, som drager. Det må så i høj grad ønskes, at en anden skole

end den grundtvigske højskole må blive den ildsøjle, som kan drage de unge, for hvem vi i disse år kun har kunnet øve ambulancegerning. — Hvad der her sker for højskolen er jo kun i større stil en gentagelse af, hvad vi også har erfaret med landbougdommen.

Ved Skarriðsø.

Hvad vi bestandig må holde fast paa — efter højskolens idé som efter vor erfaring er dette: vor gærning er ikke begrænset af politiske eller standsmæssige forhold. Mens stærke kræfter desværre kløver vort samfund på langs, vil vi gøre en gærning og kan gøre en gærning på tværs af alle ydre skillelinier i vort folk.

Sidste vinters erfaringer, da vi her havde 12 unge mænd fra byerne, styrkede i alt fald os i lysten til samarbejde med store dele af byungdommen i troen på, at der venter os højskolemænd glædelige oplevelser i arbejdet med vort »overdrev«.

Efterårsmødet 1927 var som sædvanlig godt besøgt. Ordførerne var højskoleforstanderne Jacob Appel og Åge

Møller, censor P. A. Rosenberg, valgmenighedspræst Uffe Hansen, seminariefors­tan­der Georg Christensen, biskop Fønnes­bech-Wulff og skolens lærere. Censor Rosenberg læste en aften Shakespeares skuespil Henrik den Fjerde og kgl. kapelmusikus Fini Henriques glædede os en aften med sin skønne og morsomme kunst.

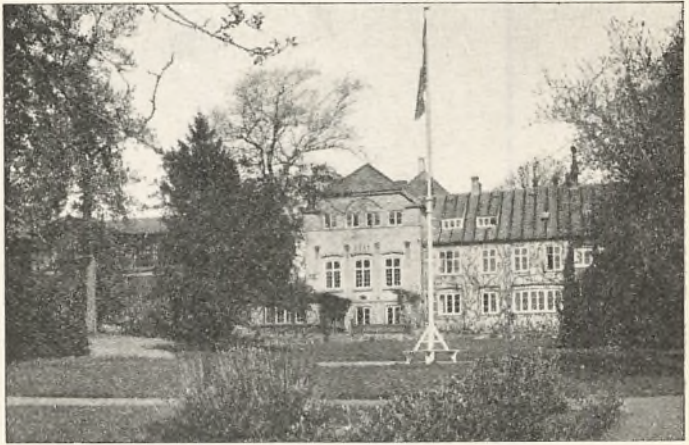

Fra elevmødet.

I det forløbne skoleår har skolen været besøgt af 240 elever. Lærerkredsen har hovedsagelig været den kendte. Som meddelt i sidste årsskrift er Harald Grøn­borg fast knyttet hertil som lærer. I foredragssalen arbejder han med emner hentet fra naturen, opdragelsen og den nyeste verdenshistorie; desuden underviser han i dansk, regning og sang. Som foredragsholder vil han allerede være kendt i mange ungdomskredse landet over.

På vinterskolen havde vi endvidere god hjælp af Thomas Thomsen, der i en årrække har virket ved Vestbirk og Roskilde højskoler. I lærerkredsen som blandt eleverne lærte vi at skatte Thomsens ualmindelige grun-

dige viden og hans hele solide og støtte færden iblandt os. Han er af de mænd, som højskolen meget gerne skulde kunne bruge fuldt ud. Her kunde vi desværre kun byde Thomsen en midlertidig plads. Det var os nemlig umuligt at byde ham en gift lærers faste gerning, hvad han ønskede at få; thi foruden Grønborg, der kom hertil

Den gamle fløj.

som gift lærer, har Killemose stiftet hjem; men derved blev det os nødvendigt at finde en eller to ugifte lærere, som foruden i skolearbejdet kan hjælpe til med de utallige opgaver, som livet på en højskole stiller til forstander og lærere, især til de ugifte. Til vinter får vi to unge lærere ind i kredsen, nemlig teologisk kandidat Carl Plesner og arkitekt Aksel Skov. Vi glæder os meget til samarbejdet med disse to, som går ind til arbejdet her med gode forventninger. Lærerinderne var de samme som den foregaaende sommer. —

I det forløbne skoleår har da følgende medvirket ved skolen: *Povl Hansen, Killemose, Harald Grønborg, Hans*

Trier Hansen, Th. Thomsen, Bodil Lange, Maren Krogh, Kristine Dalsgård og Uffe Grosen. Valgmenighedspræst *Niels Petersen* har haft 1 års »skoleferie«, men vil i det kommende skoleår igen hjælpe os, såvidt præstegerningen tillader det.

Det daglige liv på skolen er det vanskeligt at skrive

I Vejrhøjskoven.

om. Men det kender gamle elever, som læser dette, jo også godt. Men livet her har i det svundne år, hvad skolen angår, vel formet sig i hovedtrækkene som tidligere år; dog ændres flere forhold, når nye lærere træder til, hvad tilfældet jo har været i dette år.

Vi har haft de kendte udflugter. Karlene har besøgt flere af den nærmeste omegns og Odsherreds landmænd. Odsherred har jo efterhånden vunden en førende plads på kvægopdrættets område; der er her meget at se for vågne landmænd. I fastelavnen foretog en del af eleverne under Killemoses ledelse en to dages udflugt til København, hvorfra deltagerne kom meget begejstrede

hjem til vor skolefest, som er indtrådt som et fast led i vinterskolens liv.

Sommerskolen har udflugtet til Vejrhøj, Skarridsø og Høvefesten. Anden pinsedag foretog halvdelen af elevflokken en meget berømmelig sejltur til Sejro, under hvilken Killemose og Grønborg måtte uddele en større

Der luges „mælkebøtter“.

mængde kamferdråber til de rejsendes bedste. Siden fordunkledes søsygens kvaler ganske af Sejroboernes storslåede gæstfrihed og lærernes tapperhed. Søsygen gav vist endog denne tur en særlig charme — bagefter.

Skolen har i årets løb haft mange besøgende, hvoraf mange var udlændinge. Jeg nævner her nogle navne: Direktør Charles O. Connor Hennesy, New York, formand for den internationale grundskyldsförening; i hans følge var redaktør A. W. Madsen, der er den engelske grundskyldsbevægelses virksomste talsmand, endvidere fabri-

kant Mitchell, England, dr. Karuts, Tyskland. Midt under vinterskolen kom den tidligere engelske minearbejderfører og minister Frank Hodges med frue. Mr. Hodge holdt en lille tale for vore elever. Senere kom forstander Jon Sørensen fra Norge, der holdt to foredrag for os, højskolelærer Kühle og frue fra Sigtuna i Sverige

Møllebakken.

gæstede os i nogle dage og glædede os med sang, musik og oplæsning.

Endvidere havde vi et meget interessant besøg af fru Watase fra Japan. Men om hendes besøg må jeg fortælle lidt mere. Vinteren 1924—25 havde vi blandt eleverne en ung japansk lærer Hirono Hirabayashi; han blev så optaget af højskolegerningen, så det blev hans kære ønske at få et højskolearbejde i gang i Japan. Han har nu i et par år arbejdet for sine planer i sit fædreland og har vunden flere venner derovre i det fjerne land for sine tanker. Blandt de mennesker, der blev varme for en japansk højskole, var også fru Watase, en velhavende

god kvinde, som tilbød at stille pengemidler til rådighed for en højskole med Hirabayashi som leder. Fru Watase har nu i sommer rejst rundt i Europa, og da hun kom til Danmark, var det hende meget om at gøre at lære Vallekilde at kende, da Hirabayashi har nævnt skolen her som det forbillede, han vilde danne sin skole efter, naturligvis under nødvendig hensyntagen til de hjemlige forhold. Det var os en stor glæde at tale med fru Watase om højskolen; hun forstod vist fuldt ud vor gerning, som hun i alt væsentligt gav sin tilslutning. Men på et punkt ønskede hun det anderledes. Eleverne på den japanske højskole skulde daglig have 2—3 timers legemligt arbejde i mark, have og værksted. Deri tænker hun vist ret. — I et brev meddeler fru Watase mig, at om alt går vel, åbner de deres højskole til april 1929. —

I årets løb har vi haft forskellige møder. Tidligere lærer ved skolen, Villh. Larsen, har talt om Kanada, som Villh. Larsen sidste efterår besøgte; han er nu med sin familie rejst til Kanada, hvor han har købt en farm og foreløbig agter at føre en landmands tilværelse; men det er nok hans ønske og håb, at han med tiden skal få lejlighed til at samle dansk-kanadisk ungdom om et oplysningsarbejde i højskolens ånd. —

Den 20. marts mindedes vi hundredårsdagen for Henrik Ibsens fødsel. Pastor Helge Hostrup talte om Ibsen, der blev sunget Ibsen-sange og flere af den store digters digte blev læst.

I februar indbød højskolen sammen med valgmenigheden til et 4 dages menighedsmøde. En del af egnens folk og eleverne deltog i dette møde, som vi blev meget glade for. De fremmede ordførere var præsterne Morten Larsen, Asger Højmark og Helge Hostrup; desuden talte Niels Petersen og jeg. Mødet holdtes kun om eftermiddagen. Om formiddagen arbejdede eleverne

med dansk, regning o. s. v., mens de om eftermiddagen deltog i menighedsmødet. Da mødet fik en så god modtagelse, er det hensigten at fortsætte ad åre; der vil sidst i januar 1929 blive holdt et lignende møde.

Ved vinterskolens afslutningsfest viste eleverne gymnastik, sangkoret og orkestret optrådte, og forstander Morten Bredsdorff talte. —

Harald Grønborg.

Fru Elisabeth Grønborg.

Ved sommermødet talte dr. Marius Kristensen og forstander Jon Sørensen, Norge. Kapelmusikus Knud Pedersen spillede dejligt for os om aftenen.

Vor bedste dag var elevmødet. Da det faldt sammen med de danske ungdomsforeningers jubilæumsmøde og nær op ad den store Dybbølfest, havde vi ventet et lille elevmøde, men det blev stort og festligt. Hvem der kan overkomme turen til elevmødet skal ikke undlade at komme. Det er en indholdsrig dag, hvis betydning kan række langt frem. Men kom helst allerede lørdag aften; da begynder mødet, og det er ikke mindst festligt at få

begyndelsen med. De ældre årganges elever kan jo næppe i stort tal komme til elevmødet. Men man kan da finde nogen erstatning for elevmødet her, om man vil holde ligestillede elevmøder. Således har vendelboerne i flere år hvert efterår haft en »elevmødedag« i Hjørring, hvor der kan samles 2—300 gamle elever af tre generationer. Det er mig til stor glæde at være med til disse

K. Killemosen.

Fru Grethe Killemosen.

møder; den art møder er nok de mest velbegrundede, der overhovedet holdes.

Da sommerskolen sluttede, fik vi travlt med at forberede »Dansk skoleforenings« 10 dages kursus her. Denne forening har sine fleste medlemmer blandt lærere og lærerinder. Foreningen, dens formand er seminarieførstander Vinther, har gennem sin ledelse nogle gange djærvt taget føringen i forhandlingen om frisindede skoletanker. Vi føler os så meget i slægt med denne forenings ledelse, så det var os en stor glæde at give plads for de

ca. 100 skolefolk, som i disse dage samledes om gode foredrag og det fornøjeligste samvær.

Da dette brev til gamle elever fra og med i år er rykket tilbage i årsskriftet, kan jeg også meddele, at vi i september 1928 har holdt vort store efterårsmøde. Jeg har vist lov at nævne, at det blev et overmåde godt møde fra først til sidst. Ordførerne var højskoleforstanderne J. Th. Arnfred og Hans Lund, valgmenighedspræst Oscar Geismar, pastor Morten Pontoppidan, biskop Fønnesbech-Wulff og skolens egne lærere. Sceneinspektør Th. P. Hejle læste en aften, og Thorvald Ågård-kvartetten spillede en anden aften. Det var meget at ønske, at nogle af de ældre årganges elever kunde få tid til at være med til disse efterårsmøder; de vil finde lejlighed til at modtage meget godt, og de vilde under et flere dages møde have bedre tid end på den travle elevmødedag til at tale med gamle og nye lærere. Under »Meddelelser« (se side 139) har jeg givet nærmere oplysning om, hvordan vi har tænkt fra vor side at ordne en sammenkomst med de ældre elever lørdagen før efterårsmødet.

Til sidst et par ord om rent ydre forhold stedet vedrørende. Disse forhold kan jo kun have interesse for gamle elever, men det er også til dem dette skrives.

Som bekendt blev højskolen og gårdbruget adskilt, da skolen i 1923 gik over til en ny ejer. Vi følte imidlertid savnet af et passende avlsbrug, som kunde forsyne skolen med mælk, grøntsager, kød o. s. v. Dette savn er nu afhjulpen, idet vi har købt 22 tdr. land syd for haven. Til foråret bygges der avlsbygninger på den erhvervede jord, og vi håber så, at denne »udvidelse« skal findes at være til varig gavn for skolen.

Dette efterår har vi fornyet centralvarmeanlægget i foredragssal og skolestuer og har gjort forberedelser til varmeindlægning på elevværelserne næste sommer. Om

alt går vel vil vi da til november 1929 have et fuldstændigt varmeanlæg og dermed have de ydre forhold i god tidsvarende orden. --

Når den slags omfattende forhold som ovennævnte bringes i orden, sker det selvsagt ud fra overbevisningen om, at den danske folkehøjskole — og dermed Vallekilde højskole — må få sådanne fremtidskår, at gerningen kan fortsættes. Det vil lykkes, hvis folket vedkender sig højskolen. Men at dette fortsat vil være tilfældet er min faste tro, så sandt som jeg tror, at der bestandigt vil være nogle mænd og kvinder, som har evne og kærlighed til højskolens sag.

Hermed sender jeg da årsskriftets læsere min bedste hilsen.

Uffe Grosen.

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinger (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Mange af deltagerne kommer den foregaaende lørdag aften. Lagener og håndklæder må medbringes til mødet.

Efterårs mødet 1929 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 22.—25. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sængklæder og håndklæder.

Da forhenværende ældre elever ofte har spurgt om lejlighed til at mødes her paa skolen igen, og da de ikke finder elevmødedagen i juli egnet dertil, indbyder vi herved alle, som har været her for mindst 25 år siden, til et møde lørdag den 21. septbr. Mødet begynder kl. 10. Der vil saa i løbet af dagen blive holdt 3 foredrag, og der vil blive god lejlighed til at tale med gamle og unge her paa stedet. Hvem der ønsker at deltage i det efterfølgende 4 dages efteraarsmøde er velkomne. Nu haaber vi den 21. sept. 1929 at mødes med gamle elever, hvoraf de yngste var her for 25 år siden, de ældste for 64 år siden. Deltagerne maa indmelde sig til os 8 dage i forvejen.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da sidst i november af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. Forandring af adresser må mældes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1ste septbr.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3600 eksemplarer.

Alle gamle elever opfordres indtrængende til at være medlemmer af lærlingeforeningen; herved opnåer man ikke alene at stå i forbindelse med skolen; men hvert medlem bidrager til forøgelse af foreningens pengemidler, der anvendes til hjælp for ubemidlede elever her på højskolen.

Hos Poul Hansen, Solvang, Vallekilde fås:

Tovelille, Skuespil i tre handlinger af Poul Hansen..... 1 kr.

Små minder om små ting af Poul Hansen..... 1 kr. 50 øre.

Vore navne af Poul Hansen..... 50 øre.

Digt og Sang af Poul Hansen..... 1 kr. 50 øre.

Ligeledes hos Poul Hansen så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.

do.

do.

do.

II. 75 øre.

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i

udvalg ved Poul Hansen..... 1 kr.

Mine minders bog af Poul Hansen..... 5 kr.

Højskoleforstander Ernst Triers ungdom af Poul Hansen 3 kr.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

Ved *Uffe Grosen.*

I de to halvår:	Vinteren 1927— 1928	Somme- ren 1928
Under 18 år var	4	10
Mellem 18 og 25 år var	90	121
Over 25 år var	14	1
<hr/>		
Fra købstæder var	11	10
<hr/>		
Børn af gårdmænd var	57	66
— - husmænd —	17	20
— - arbejdere —	8	8
— - håndværkere —	10	18
— - handlende —	4	7
— - lærere, embedsmænd o. l.	0	2
— - andre	12	11
<hr/>		
På højskole før har været	9	
deraf i Vallekilde	5	
<hr/>		
Fra Sjælland var	41	26
— Fyn —	12	11
— Jylland —	50	89
— de mindre øer —	5	6
<hr/>		
i alt:	108	132

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening.

1. juli 1927—1. juli 1928.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 1. juli 1926.....	4263	30	Trykning af årsskriftet.....	2565	00
Medlemsbidrag.....	6260	00	400 adressekort.....	154	50
Salg af gamle hæfter.....	42	00	7000 konvolutter.....	180	50
Renter.....	201	01	Understøttelse til elever 1927—28.....	576	55
I girokontoret.....	8	58	Understøttelse til elever 1928.....	500	00
			Frimærker.....	1505	50
			Jens Mortensens gravsten.....	274	50
			Bogskab.....	475	00
			Forsendelse af årsskriftet.....	72	50
			Billedet over øvelseshusets indgangsdør.....	100	00
			Rejsegodtgørelse til bestyrelsen.....	25	60
			Kassererens løn.....	300	00
			Forskelligt.....	2	90
			Kassebeholdning.....	4042	34
	10774	89		10774	89

Regnskabet er gennemset og intet fundet at bemærke.

Vallekilde, den 14. juli 1928.

H. T. Hansen.

INDHOLD.

	Side.
Jairi datter af <i>Povl Hansen</i>	3
Fra Ernst Triers ungdomstid af <i>Povl Hansen</i>	11
Fra England af <i>Uffe Grosen</i> og <i>Folke Trier Hansen</i>	29
Fra grænseområdet af <i>Chr. Demuth</i> , Ravsted	49
Skytte- og gymnastikforeningens Dybbølfest af <i>K. Killemosen</i>	62
De nye melodier af <i>Harald Grønberg</i>	77
Jens Mortensen, Kvarmløse, af <i>Povl Hansen</i>	83
Domprovst Inge og hans landsmænd af <i>Uffe Grosen</i>	93
Til Vallekilde højskole af <i>Povl Hansen</i>	104
Rimerier af <i>Povl Hansen</i>	106
Digte af <i>B. L.</i>	107
Et blad af Skippinges og Vallekildes gamle historie af <i>Povl Hansen</i>	108
Uddrag af brevveksling mellem Ernst Trier og hustru, f. Abel af <i>Povl Hansen</i>	112
Fra Vallekilde folkehøjskole af <i>Uffe Grosen</i>	123
Meddelelser	139
Lærlingebesøget af <i>Uffe Grosen</i>	141
Regnskabet	142

